

د ۱۴۴۴ هـ ق کال
د ربیع الثانی میاشت
او د ۱۴۰۱ هـ ل کال
د عقرب او قوس میاشت

ماهنامه پیام حق

ارگان شرعیت و وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

ځینې ځانګړي مطالب

- په ارشاد، حج او اوقافو وزارت کې د ۱۴۴۴ هـ ق کال د ربیع الثانی...
- جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در ...
- د مسجد مدیریت او د ټولنې په سمون ...
- عفو و بخشش و تأثیر آن در دعوت اسلامی
- د خطبې ارزښت
- اهمیت شورا و مشوره در اسلام

مسجد جامع شیخ زاید - امارات متحده عربی

د محبت معيار عقیده ده

- اسلام د مینې بنسټ ایمان او عقیده گڼي. یو له بل سره د مرستې بنیاد حق او عدالت گڼي، د فضیلت او برتری معیار تقوی او په اسلامي او انساني اخلاقیاتو کې ښه التزام بولي او که څوک د دې معیارونو پر ځای د نور وټاکل غواړي نو دا کار یې د اسلامي بنسټونو له منځه وړل او جاهلیت بولي.
- انسانان دې ته لږتیا لري چې د ټولو اختلافاتو سره سره گډ ژوند ولري.
- عدل او انصاف په دې معنا، هر هغه څوک چې له تاسره په څه کې اختلاف لري د کر کې مستحق نه دی، بلکې له هغه سره باید د عدل او انصاف فیصله وشي، که یې کوم کار د ستایلو وړ وي باید وستایل شي او که یې کوم عمل د محکومولو وړ وي باید محکوم کړل شي.
- هر څه د حق په تله وتلل شي، یعنې د پته ونه کتل شي چې دا کار چا کړی؛ بلکې دې ته وکتل شي چې حق ته څومره نږدې دی.
- له همدې امله کومه ټولنه چې رسول الله ﷺ جوړه کړه په هغې کې صهیب رومي، بلال حبشي، سلمان فارسي د ابوبکر او عمر په څیر د قریشی سردارانو وروڼه گرځیدلي و، او په عین حال کې ابولهب د پیغمبر ﷺ سکه تره او ابو جهل د پیغمبر ﷺ تربرور دده د دوستۍ مستحق نه شمیرل کیدل.
- په یو لړ نصوصو کې تعصب د کفر یوه څانګه بلل شوې ده. یو ځل په مدینه منوره کې د اوس او خزرج قبیلو د مسلمان شویو صحابه وو په ناسته کې یو کافر غوښتل د دوی ترمنځ د پخوانیو دښمنیو یاد تازه کړي، نو کله چې پیغمبر ﷺ خبر شو ویې فرمایل: "ای مسلمانانو! د الله نه وویریرئ، آیا بیا د جاهلیت په نعرو سره راټولیرئ، سره له دې چې زه ستاسې په منځ کې شته یم او وروسته له دې چې الله تعالی تاسې ته اسلام دروښوده او په هغې یې عزت من کړی؟ آیا تاسې بهر ته کفر ته ور ګرځئ؟"
- کله چې خلکو دا واوریدل پوه شول چې دا د شیطان لمسونه او د دښمن چل وو، نو دواړو ډلو یو بل ته د مینې غاړې وړ کړې.
- تعصب د جاهلیت برخه او نښه ده، څومره چې په چا کې تعصب موجود وي همدومره په جاهلیت کې ډوب دی. رسول الله ﷺ فرمایي: هغه څوک له مور څخه نه دي چې تعصب ته خلک رابولي او هغه څوک له مور څخه نه دي چې د تعصب پر بنسټ جگړه کوي او هغه څوک چې په تعصب باندې مري، له مور څخه نه دي.
- تعصب د قرآن له دې بنسټیز قانون سره ټکر لري: ژباړه (د نیکۍ او تقوی په کارونو کې یو له بل سره مرسته وکړئ او په ګناه او تجاوز کې یو د بل سره مرسته مه کوئ،) (المائدة: ۲)

فهرست مطالب

صفحات	عناوین
۲	سرمقاله/ ربیع الثانی (ربیع الآخر) یعنی د اسلامی تقویم... اداره مجله
۵-۳	په ارشاد، حج او اوقافو وزارت کې د ۱۴۴۴ هـ ق کال د...
۸-۶	جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در ... / قسمت اول استاد محمد شریف رباطی
۱۱-۹	اسلام کې لومړیتوبونه... / پنځمه برخه محمد نور صدیقی
۱۵-۱۲	حقوق زن و شوهر از نظر اسلام مولوی عنایت الله شریفی
۱۹-۱۶	د مسجد مدیریت او د ټولنې په سمون ... / لومړۍ برخه استاد محسن حنیف
۲۳-۲۰	صد راه حل اسلامی در مشکلات همسرداری/ قسمت اول محمد امین مدقق ارغانی
۲۷-۲۴	مخدره توکي او د هغو بدې اغېزې / لومړۍ برخه مولوي فريدالله ازهری
۳۳-۲۸	عفو و بخشش و تأثیر آن در دعوت اسلامی/ قسمت دوم استاد عبدالرزاق هدفمند
۳۶-۳۴	کفالت، پرورش و حسن سلوک با ایتام/ قسمت دوم و آخر عبدالرحمن حازم
۴۱-۳۷	آثار سوء اعتیاد به مواد مخدر/ قسمت دوم و آخر استاد سید نصیر هاشمی
۴۴-۴۲	د خطبې ارزښت / درېیمه او وروستۍ برخه مولوي اسرارالحق حکیمي
۴۷-۴۵	اهمیت شورا و مشوره در اسلام دکتور عبدالباری حمیدی
۵۰-۴۸	شکنجه و اذیت (جسمی و روحی) از... / قسمت دوم و آخر دوکتور عبدالحق حبیبی
۵۲-۵۱	د زکات مفهوم، حکم، او د فرضیت شرطونه عبدالواجد غرنی
۵۴-۵۳	اختلافات خانوادگی علل، عوامل و ... / قسمت اول مفتي عبدالمطلب بنوري
۵۶-۵۵	استفتاء در مورد طلاق مولوی محمد عارف مصلح
۶۳-۵۷	کارکردها و گزارش ها خبرنگار مجله

قال الله تعالى:

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَى﴾.

دیني، علمي، تحقیقي، اجتماعي او سیاسي

میاشتنۍ خپرونه

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر

شیخ الحدیث دکتور نور محمد ثاقب

ترنظر لاندې

د امتیاز خاوند: د ارشاد، حج او اوقافو وزارت

مسئول مدیر

مولوی عنایت الله شریفی

مسئول سکرتر

سید مسلم شاه اسدی

د تحریر هیئت:

۱- فضل محمد حسینی

۲- مفتي هدايت الله وليد

۳- مولوي محمد اشرف حقاني

۴- مولوي محمد عارف مصلح

۵- محمد اسلم غزنوي

۶- محمد نور صدیقي

۷- محمد ابراهيم منيب

د تاسیس کال ۱۳۷۲ هـ ق مطابق ۱۳۳۱ هـ ل

د مجلې دویمه دوره، شلم کال، اتمه گڼه

د ۱۴۴۴ هـ ق کال د ربیع الثانی میاشت

د ۱۴۰۱ هـ ل کال د عقرب او قوس میاشت

د چاپ شمېر: ۲۰۰۰

وړیا ویشل کېږي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ربيع الثاني (ربيع الآخر)

يعني د اسلامي تقويم څلورمه مياشت

سرمقاله: د ربيع الثاني مياشت چې بل نوم يې ربيع الآخر دی د اسلامي تاريخ څلورمه مبارکه مياشت ده ، چې پکې ډير اهم تاريخي وقائع او احداث پيښ شوي دي، لکه: د بُحْرانَ غزا چې رسول الله (صلی الله عليه وسلم) قريشو سره د غزا په هوډ په درېيم هجري کال د ربيع الثاني په مياشت کې ووت او پر مدينه منوره يې عبدالله بن ام مکتوم (رضي الله عنه) خليفه مقرر کړ چې د بُحْرانَ نومي ځای ته تشریف فرما شو، هلته ده مبارک په ربيع الآخر او جمادی الأولى مياشتو کې حضور درلود او جنگ واقع نشو او بيا مدينې منورې ته يې واپس تشریف راوړ [جوامع السيرة النبوية لأبي محمد علي الأندلسي القرطبي].

دا رنگه په همدې مياشت کې د نجد غزا چې په څلورم هجري کال کې واقع شوې وه کله چې بنو نضير ماتي سره مخ شول او د مدينې منورې څخه وشړل شول، نبی کریم (صلی الله عليه وسلم) د هغو قبيلو سره چې وړاندې يې د احزاب په غزوې کې د مشرکانو سره يو ډول مرسته کړې وه او د مدينې منورې څخه لرې پرتې وې د تأديب لپاره په ځانگړي توگه د بنو محارب، بنو ثعلبه او بنو غطفان سره د غزا لپاره لاړ ، چې پر مدينه منوره يې حضرت ابوذر غفاري (رضي الله تعالى عنه) ځای ناستی وگماره، د څلور سوو صحابه وو سره د نجد په لور ووت ، کله چې هغوی خبر شول غرونو ته وتښتيدل او چا يې مقابله ونه کړې شوه، دغه غزوه د ربيع الثاني او جمادی الأولى په اوائلو کې واقع شوې وه [السيرة النبوية و الدعوة في العهد المدني لأحمد أحمد غلوش].

سَرِيه د أبو عبيدة بن جراح (رضي الله عنه) چې (ذي القصة) نومې ځای ته په شپږم هجري کال کې استول شوې وه . [عيون الأثر في فنون المغازی و الشمائل و السير و وفاء الوفاء ج ٢ ، ص ٣٦٢].

دا رنگه د دې مبارکې مياشتې په نهم هجري کال کې حضرت نبی کریم (صلی الله عليه وسلم) يوه سَرِيه د حضرت علي (رضي الله عنه) په مشرۍ د (طييء) قبيلې سيمې ته واستوله ترڅو د هغوی د (الفلس) په نوم بت مات کړي ، چې په پای کې پر هغوی يې يرغل وکړ هغه بت يې مات کړ او ډير غنيمتونه يې لاسته راوړل [خاتم النبیین صلی الله عليه وسلم].

دا رنگه نبی کریم (صلی الله عليه وسلم) په همدې مياشتې په شپږم هجري کال کې د زيد بن حارثه سَرِيه، د بني سُليَم قبيلې ته د (الجُوم) نومې ځای (چې د مدينې منورې سره تقريباً په (١٠٠) کيلو مترۍ واټن کې موقعيت لري) ته وليږدوله [المغازي للواقدي]. د محمد بن مسلمه سَرِيه د (ذي القصة) نومې ځای (چې د مدينې منورې شمال ته تقريباً (٥٥) کيلو مترۍ کې واقع دی) ته د بني ثعلبه قبيلې ځپلو لپاره استولی شوې وه [السيرة النبوية لراغب الحنفي] .

د عکاشه بن مَخْصَن (رضي الله عنه) سَرِيه چې رسول الله (صلی الله عليه وسلم) د غمر مرزوق قبيلې (چې د بني اسد قبيلې يوه څانگه ده) د ځپلو لپاره په شپږم هجري کال کې په ربيع الأول او يا ربيع الثاني کې واستوله . [السيرة النبوية لراغب الحنفي] دا رنگه نور ډير ارزښتناکه احداث او مهمې پيښې د ربيع الثاني په مياشت کې ترسره شوې دي.

د حضرت رسول اکرم (صلی الله عليه وسلم) سپيڅلې سيرت ، غزاگانې او سراياوې موږ ته دغه پيغامونه راکوي:

الف - د کفارو، يهودو، نصاراو او نورو ټولو لا ديني وگړو په مقابل کې د صحابه وو (رضي الله تعالى عنهم) په خير متحد او يو موټی شو.

ب - د اسلامي شريعت په چوکاټ کې د خپل أمير المؤمنين، أولو الأمر او مشرانو د ښه اطاعت نمونه شو .

ج - عدالت، انصاف، خواخوږي، تقوی، فداکاري، د بيت المال حفاظت، د خپل هيواد د آبادۍ او سوکالۍ، اسلامي ورورولۍ کې رغنده رول ولوبوو .

د - هر ډول خيانت، درغلی، غدر، چل، بډې اخيستل، د بيت المال څخه ناوړه گټه پورته کول، ځان د نورو څخه لوړ گڼل، تکبر، ظلم او تجاوز، د نورو تحقير او توهين، د حقوقو په ورکړه کې د دوه گوني چلند او توپير او داسې نورو ناوړو او د اسلام د مقدس دين مخالفو عاداتو څخه په کلکه ځان ساتنه وکړو ترڅو دنيا او آخرت مو روښانه شي . وما ذلک علی الله بعزیز

د پیام حق مجلې اداره

په ارشاد، حج او اوقافو وزارت کې د ۱۴۴۴ هـ ق کال د ربيع الثاني د مياشتې ټاکنې

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت لخوا د هيواد په مرکز او ولاياتو کې په دوامداره توگه د ارشاد، حج او اوقافو د رئيسانو، آمرينو او مديرانو او د مساجدو د خطيبانو او امامانو ټاکنې ترسره کيږي، چې تنها په روانه ربيع الثاني مياشت کې (۲) تنه رئيسان، (۵۵) تنه مديران او (۱۳۴) تنه امامان او خطيبان ټاکل شوي دي .

د ارشاد، حج او اوقافو وزير شيخ الحديث دکتور مولوي نورمحمد ثاقب د مسئولينو او علماوو د ټاکنې پرمهال له دوی سره گوري، د دوی علمي او تحصيلي اسناد له نظره تيروي، د دوی د ماضي او حال په اړه معلومات کوي او د دوی د علمي او کاري وړتيا د معلومولو پخاطر يولړ پوښتنې ورڅخه کوي، د دوی د برياو کاميابۍ وروسته ورته شرائط او تعهدات بيانوي، د شرائطو او تعهداتو د منلو وروسته ټاکل کيږي.

د روان ۱۴۴۴ هـ ق کال د ربيع الثاني په لومړۍ نېټه يو تن رئيس او پنځه (۵) تنه مديران وټاکل شول، چې په لاندې توگه دي:

- ۱- مولوي عبدالرحمن د محمد امان خوی د پنجشیر ولایت د ارشاد، حج او اوقافو د رئیس په توگه .
- ۲- مولوي عبدالأحد د مولوي صالح محمد خوی د کندهار ولایت د ارغستان ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توگه.
- ۳- مولوي خليل الرحمن د رازمحمد خوی د کندهار ولایت د معروف ولسوالۍ د مدیر په توگه .
- ۴- مولوي نعمت الله د عبدالقدوس خوی د زابل ولایت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کې د دیني تعلیماتو د مدیر په توگه.
- ۵- مولوي شمس الحق د شاه محمد خوی د کابل ولایت د گلدرې ولسوالۍ د مدیر په توگه .
- ۶- مولوي ضیاءالحق د مولوي رازگل خوی د پروان ولایت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کې د مساجدو د عمومي مدیر په توگه وټاکل شول.

د ربيع الثاني په دریمه نېټه د هيواد په بېلابېلو ولاياتو کې اته ويشت (۲۸) تنه امامان او خطيبان وټاکل شول، چې د دوی شهرتونه، د ټاکل کیدو ځایونه او نور معلومات د وزارت د بشري سرچينو په ریاست کې ثبت دي.

د ربيع الثاني په څلورمه نېټه د هيواد په بېلابېلو ولاياتو کې نهه (۹) تنه مديران وټاکل شول، چې په لاندې ډول دي:

- ۱- مولوي رحمت الله د نظيرقل خوی د جوزجان ولایت د آقچې ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توگه.
- ۲- مولوي مفتي فتا محمد د محمد علي خوی د جوزجان ولایت د مُردیان ولسوالۍ د مدیر په توگه .
- ۳- مولوي عوض محمد د حق محمد خوی د جوزجان ولایت د قرقين ولسوالۍ د مدیر په توگه .
- ۴- مولوي حیدر علي دانش د رجب خوی د بامیان ولایت د پنجاب ولسوالۍ د مدیر په توگه .
- ۵- مولوی خیرالله د میرزاگل خوی د پروان ولایت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کې د حج د عمومي مدیر په توگه .
- ۶- مولوي گل محمد د اخترمحمد خوی د زابل ولایت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کې د اطلاعاتو او عامه پوهاوی د عمومي مدیر په توگه .
- ۷- مولوي عبدالخالق د عبدالحی خوی د پکتیکا ولایت د جاني خیل ولسوالۍ د مدیر په توگه .

۸- مولوي عوض علي د محمد رضا ځوی د میدان وردگ ولایت د بهسود ولسوالۍ د مدیر په توګه .

۹- مولوي عبدالودود د محمد زراب ځوی د ننگرهار ولایت د شینوارو ولسوالۍ د مدیر په توګه، وټاکل شول.

د ربيع الثاني په شپږمه نېټه په بېلابېلو ولایاتو کې اووه لس (۱۷) تنه امامان او خطیبان وټاکل شول، چې د دوی شهرتونه د ټاکل کیدو ځایونه او مسجدونه د وزارت د بشري سرچینو په ریاست کې ثبت دي.

د ربيع الثاني په دیارلسمه نېټه په بېلابېلو ولایاتو کې اته (۸) تنه مدیران وټاکل شول، چې په لاندې توګه دي :

۱- مولوي محمد أمين د عبدالرؤف ځوی د بادغیس ولایت د قادس ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه .

۲- مولوي ولي محمد د لعل محمد ځوی د هرات ولایت د انجیل ولسوالۍ د مدیر په توګه .

۳- مولوي محمد هاشم د عبدالصمد ځوی د فراه ولایت د پشترو ولسوالۍ د مدیر په توګه .

۴- مولوي شراف الدین د ملا جمال ځوی د نیمروز ولایت د خاشرود ولسوالۍ د مدیر په توګه .

۵- مولوي محمد عثمان د حاجي شهزاده ځوی د ارزگان ولایت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کې د مساجدو د عمومي مدیر په توګه .

۶- مولوي نجيب الله د امان الله ځوی د ارزگان ولایت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کې د حج د عمومي مدیر په توګه.

۷- مولوي محمد نسیم د عبدالصادق ځوی د ارزگان ولایت د چنارتو ولسوالۍ د مدیر په توګه .

۸- مولوي عبدالغفار د مولوي عبدالله ځوی د ارزگان ولایت د شهید حساس ولسوالۍ د مدیر په توګه، وټاکل شول.

د ربيع الثاني په څوارلسمه نېټه د هیواد په مرکز او ولایاتو کې اتلس (۱۸) تنه امامان او خطیبان وټاکل شول، چې شهرتونه او مسجدونه یې د بشري سرچینو په ریاست کې ثبت او موجود دي.

د ربيع الثاني په اوولسمه نېټه د هیواد په ګڼو ولایاتو کې دیرش (۳۰) تنه علماء د امامانو او خطیبانو په توګه وټاکل شول، چې شهرتونه او د ټاکل کیدو ځایونه یې د بشري سرچینو په ریاست کې ثبت او موجود دي.

د ربيع الثاني په اتلسمه نېټه د کابل ښار د لویو او مهمو جوماتونو لپاره لس (۱۰) تنه امامان او خطیبان وټاکل شول، له ټاکل کیدو وړاندې ورڅخه تحریري او تقریري امتحان اخیستل شوی وو، چې شهرتونه او د ټاکل کیدو مسجدونه یې د وزارت د بشري سرچینو په ریاست کې موجود دي.

د ربيع الثاني په شلمه نېټه د هیواد په بېلابېلو برخو کې یو رئیس او شپاړس (۱۶) تنه مدیران وټاکل شول، چې په لاندې توګه دي:

۱- مولوي نقيب الله د حاجي سلطان جان ځوی د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د بهرنیو اړیکو د رئیس په توګه.

۲- مولوي گلبدین د عبدالستار ځوی د هرات ولایت د غوریان ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توګه .

۳- مولوي محمد داؤد د محي الدين ځوی د هرات ولایت د کشک رباط سنگي ولسوالۍ د مدیر په توګه .

۴- مولوي غلام فاروق د محمد رحيم ځوی د هرات ولایت د پشتون زرغون ولسوالۍ د مدیر په توګه .

۵- مولوي امان الله د عبدالقادر ځوی د کندهار ولایت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کې د حج د مدیر په توګه .

۶- مولوي محمد مبارک شاه د نعمت الله ځوی د غزني ولایت په ارشاد، حج او اوقافو ریاست کې د دعوت او ارشاد د مدیر په توګه .

۷- مولوي نقيب الله د عبیدالله ځوی د پکتیکا ولایت د برمل ولسوالۍ د مدیر په توګه .

۸- مولوي محمد نبي د جاننادر ځوی د پکتیکا ولایت د سروبي ولسوالۍ د مدیر په توګه.

۹- مولوي غازي محمد د میراخان ځوی د خوست ولایت د ګربز ولسوالۍ د مدیر په توګه .

- ۱۰- مولوي عظمت الله د حيات الله ځوی د ننگرهار ولايت د لعلپورې ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۱- مولوي اميرمحمد د سبزمحمد ځوی د لغمان ولايت د دولت شاه ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۲- مولوي محمد اسحاق د يارمحمد ځوی د نورستان ولايت د دواب ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۳- مولوي خالدداد د سخي داد ځوی د کابل ولايت د کلکان ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۴- مولوي رحمت الله د حيات الله ځوی د ميدان وردگ ولايت د جغتو ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۵- مولوي صبغت الله د نعمت الله ځوی د ميدان وردگ ولايت په ارشاد، حج او اوقافو رياست کې د ديني تعليماتو او تدريس ائمه د مدير په توگه .

- ۱۶- مولوي محمد ابراهيم د يوسف ځوی د بلخ ولايت د شورې ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۷- مولوي عبدالله د عبدالحکيم ځوی د سرپل ولايت د سنگچارک ولسوالۍ د مدير په توگه .

د ربيع الثاني په پنځه ويشتمه نيټه د مرکز کابل په شمول د هيواد په بېلابېلو ولاياتو کې يو ديرش (۳۱) تنه علماء د امامانو او خطيبانو په توگه وټاکل شول، چې شهرتونه، د ټاکل کيدو ځايونه او مسجدونه يې د وزارت د بشري سرچينو په رياست کې ثبت او موجود دي.

د ربيع الثاني په اوويشتمه نيټه د هيواد په مختلفو ولاياتو کې اتلس (۱۸) تنه مديران وټاکل شول، چې په لاندې توگه دي:

۱- مولوي مفتي دوست محمد د محمد کريم ځوی د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د مجمع علمي رياست د افتاء اُمريت د مسلکي عضو په توگه .

- ۲- مولوي عبدالرزاق د ملاجان ځوی د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د مجمع علمي رياست د کار باقوتهاى نظامى د آمر په توگه .
- ۳- مولوي گلبدین د عبدالکريم ځوی د هرات ولايت د کشک کهنه ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۴- مولوي محمود د محمد ځوی د هرات ولايت د کهسان ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۵- مولوي عبدالشکور د جيفور ځوی د هرات ولايت د زنده جان ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۶- مولوي سيد احمد د فتح محمد ځوی د فارياب ولايت د دولت آباد ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۷- مولوي سردار ولي د ميرزا ځوی د بغلان ولايت د دهنه غوري ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۸- محمد رضا د علي جمعه ځوی د سمنگان ولايت د دره صوف بالا ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۹- مولوي عبدالحسيب د غلام دستگير ځوی د بدخشان ولايت د کشم ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۰- مولوي محمد ياسين د ميرزا ځوی د بدخشان ولايت د وردوج ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۱- مولوي سميع الله د عبدالله ځوی د بدخشان ولايت د واخان ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۲- مولوي انعام الله د عبدالولي ځوی د نورستان ولايت د برگمټال ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۳- مولوي ولي محمد د خان محمد ځوی د ارزگان ولايت په ارشاد، حج او اوقافو رياست کې د ديني تعليماتو د مدير په توگه .

- ۱۴- مولوي انعام الله د اغا محمد ځوی د پکتيا ولايت په ارشاد، حج او اوقافو رياست کې د مساجدو د مدير په توگه .
- ۱۵- مولوي عبدالرحمن د غني ځوی د پکتيا ولايت د لجه منگل ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۶- مولوي عبیدالله د محمد شاه ځوی د پکتيا ولايت د احمد خيلو ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۷- مولوي أسدالله د غلام محمد ځوی د پکتيا ولايت د سيد کرم ولسوالۍ د مدير په توگه .
- ۱۸- مولوي ظاهرالله د سخي جان ځوی د پکتيا ولايت د پټان ولسوالۍ د مدير په توگه وټاکل شول.

جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در جامعه

قسمت اول:

استاد محمد شریف رباطی

الحمد لله و كفى و سلام على عباده الذين اصطفى. و بعد:

این یک حقیقت مسلم و انکار ناپذیر است که امر به معروف و نهی از منکر یکی از عناصر بسیار مهم و بنیادی جامعه اسلامی محسوب شده و در دین فرخنده و انسان ساز اسلام از جایگاه و منزلت شامخی برخوردار است بدون تردید، خداوند متعال این وظیفه را بر مسلمانان واجب گردانیده است، طوری که قرآن کریم این مشعل فروزان و منبع هدایت عالم بشریت می فرماید:

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ آل عمران: ۱۰۴

"باید از میان شما گروهی باشند که دعوت به نیکی کنند و امر به کارهای پسندیده (معروف) و نهی از کارهای بد و زشت (منکر) نمایند، و آنان خود رستگار اند."

سپس خداوند متعال گروهی را از امت مسلمة منصوب به این

وظیفه سترگ و بزرگ نموده و می فرماید:

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ آل عمران: ۱۱۰

"شما (ای پیروان محمد ﷺ) بهترین امتی هستید که به سود انسانها پدیدار شده اید (مادام که) امر به کارهای شایسته (معروف) و نهی از کارهای بد و ناشایسته (منکر) می نمایید و به خدا ایمان دارید."

بناءً اساس تشریع اسلامی مبتنی بر امر به معروف و نهی از منکر است، بلکه دین همه امر به معروف و نهی از منکر است؛ زیرا توحید به عبادت الله واحد و لا شریک امر می کند، قال تعالی:

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾

النساء: ۳۶

"(تنها) خداوند را عبادت کنید و (بس، و هیچ کس و) هیچ چیزی را شریک او مکنید."

برپا داشتن نماز امر به معروف و نهی از

فحشاء و بی حیایی می کند، قال تعالی:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾ العنکبوت: ۴۵

"نماز را بر پادار هرآئینه نماز (انسان را) از کارهای بی حیایی و فعل ناپسندیده جلوگیری می کند."

پرداخت زکات امر به معروف و نهی از منکر می کند، قال تعالی:

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ التوبة: ۱۰۳

"(ای پیغمبر!) از اموال آنان (که به گناه خود اعتراف دارند و در صدد کاهش بدیها و افزایش نیکی های خویش می باشند) زکات بگیر که بدین وسیله ایشان را (از رذایل اخلاقی، گناهان و تنگچشمی) پاک می داری، و (در دل آنان نیروی خیرات و حسنات را رشد می دهی و درجات) ایشان را بالا میبری و برای آنان دعا و طلب آمرزش کن که قطعاً دعا و طلب آمرزش تو مایه

آرامش (دل و جان) ایشان می شود) و سبب اطمینان و اعتقاد بیشترشان می گردد) و خداوند شنوای (دعای مخلصان و) آگاه (از نیات همگان) است."

روزه، برجسته شود با گرفتن روزه انسان مسلمان امر به معروف و نهی از منکر می کند، قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (إِذَا كَانَ يَوْمٌ صَوْمٍ أَحَدِكُمْ فَلَا يَرْفُثْ وَلَا يَجْهَلْ فَإِنْ جَهِلَ عَلَيْهِ أَحَدٌ فَلْيَقُلْ إِنِّي أَمْرٌ صَائِمٌ). (۱)

"وقتی که یکی از شما روزه دار بود نباید فحش گوید و نادان نشود، اگر کسی بر وی از روی نادانی و جهالت کار گرفت، پس بگوید من شخص روزه دار هستم".

هكذا حج برجسته شود زیارت خانه خدا به خاطر امر به معروف و نهی از منکر مشروع گردیده است، قال تعالى: ﴿فَمَنْ رَفَضَ فِيهِكَ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَكْتُمُهُ اللَّهُ﴾ البقرة: ۱۹۷

"پس کسی که (در این ماهها با احرام یا گفتن تلبیه یا سوق دادن حیوان برای قربانی و ادای مشروع مناسک دیگر حج) حج را بر خویشتن واجب کرده باشد) و حج را آغاز نموده باشد، باید آداب آن را مراعات دارد و توجه داشته باشد که) در حج آمیزش جنسی با زنان و گناه و جدالی نیست (و نباید مرتکب چنین اعمالی شود) و هرکار نیکی که می کنید خداوند از آن آگاه

است".

فلهذا قیام به امر به معروف و نهی از منکر از خصائص امت محمدی ﷺ می باشد، چنانکه الله تبارک و تعالی می فرماید: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ التوبة: ۷۱

"مردان و زنان مؤمن، برخی دوستان و یاوران برخی دیگر اند. همدیگر را به کارنیک می خوانند و از کار بد باز می دارند و نماز را برپا می دارند، و زکات را می پردازند، و از خداوند و پیغمبرش فرمانبرداری می کنند، ایشان کسانی اند که خداوند به زودی ایشان را مشمول رحمت خود می گرداند، هر آئینه خدا غالب درست کار است".

پس در می یابیم که تمام ارکان دین مبین اسلام به خاطر تأکید و ترکیز امر به معروف و نهی از منکر آمده است و از این جهت این وظیفه سترگ و بزرگ در اسلام بسیار حایز اهمیت بوده و دارای جایگاه خاص می باشد. (۲)

معروف: شامل همه نیکی ها و خوبی هاست که اسلام به آنها دستور داده و هر پیامبری در زمان خویش نسبت به ترویج آنها کوشیده است چون این امور خیر شناخته شده اند به آنها «معروف» گفته می شود.

منکر: شامل تمام انواع مفسد و بدی هایی است که از طرف الله ﷻ و رسول

تنها بر اصلاح اعمال و افعال خویش اکتفا نکنند بلکه در فکر اصلاح برادران دیگر خویش نیز باشند: در این صورت تمام جامعه مسلمانان اصلاح می پذیرد و بین طبقات مختلف اتحاد و همبستگی چشمگیری پدید خواهد آمد. بناء وجود همچو گروهی در میان شما لازم است که (دیگران را) به خیر بخواند و به انجام کار نیک امر کند و از کار بد جلوگیری نماید.

خدا ﷻ ناجایز قرار گرفتن آنها معلوم و مشهور اند. به عباره دیگر معروف: آنچه که شریعت به آن امر نموده و عقل سلیم آن را مستحسن پندارد. منکر: آنچه که شریعت از آن نهی کرده و عقل سلیم آن را قبیح می پندارد.

راغب اصفهانی می نگارد: "مسأله نهی از منکر گاهی با دست و گاهی با زبان و گاهی با قلب انجام می گیرد. (۳)

دین اسلام سراسر خیرخواهی است:

آری! دین فرخنده و انسان ساز اسلام یگانه دین پسندیده، طالب و راغب خوبی ها و نیکی ها بوده که اصلاً نظیر آن را در هیچ عصر از عصور به جز عصر باسعادت، خوشبخت و نیکبخت ایام و روزگاران فخر و سردار دو جهان سیدنا و حبیبنا و حبیب رب العالمین محمد مصطفی ﷺ،

(ای پیغمبر!) از اموال آنان (که به گناه خود اعتراف دارند و در صدد کاهش بدیها و افزایش نیکی های خویش می باشند) زکات بگیر که بدین وسیله ایشان را (از رذایل اخلاقی، گناهان و تنگچشمی) پاک می داری، و (در دل آنان نیروی خیرات و حسنات را رشد می دهی و درجات) ایشان را بالا میبری و آموزش کن که قطعاً دعا و طلب آموزش تو مایه آرامش (دل و جان) ایشان می شود.

سراغ نخواهیم نمود. آنحضرت علیه افضل الصلاة و التسلیم در راستای خیرخواهی و خیر اندیشی می فرماید: (الدِّينُ النَّصِيحَةُ) قُلْنَا لِمَنْ قَالَ «لِلَّهِ وَ لِكِتَابِهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَ عَامَّتِهِمْ» (۴)

"پیامبر ﷺ فرمود: دین خیر خواهی است. گفتیم: برای چه کسی؟ فرمود: (خیرخواهی) است برای خدا و کتابش و پیامبرش و پیشوایان مسلمانان و عموم مسلمانان"

حضرت جریر رضی الله عنه در رابطه

خیرخواهی و نصیحت از پیغمبر گرامی اسلام ﷺ چنین روایت می کند: (عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالنَّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ). (۵)

"از جریر رضی الله عنه روایت است که گفت: با پیامبر گرامی اسلام ﷺ

بر، برپاداشتن نماز و پرداختن زکات و خیرخواهی کردن برای هر مسلمان بیعت کردم".

تحقیق مفاهیم احادیث فوق الذکر: نصیحت از واژه نصح گرفته شده است که به معنای ناب و خالص بودن است. (۶)

بنابر این نصیحت در حق خداوند متعال اعتقاد راسخ و درست داشتن در وحدانیت او، خلوص نیت داشتن در عبادت او تعالی، نصیحت در حق کتاب، باور داشتن به کتاب آسمانی و عمل به آموزه های آن، نصیحت در حق پیامبر، باور داشتن به نبوت آنحضرت و فرمان بردن از آموزه های او ﷺ، نصیحت در حق پیشوایان، کمک کردن به آنان در مسؤولیت ها، آگاه کردن آنان به هنگام غفلت و از همه مهمتر، باز داشتن آنان از ستمگری است.

نصیحت در حق عموم مسلمانان مهر ورزیدن و سود رساندن به آنان و جلوگیری از آزار و اذیت به آنان است. (۷)

اگر مسأله نصیحت و امر به معروف و نهی از منکر در جامعه مطرح نباشد، دشمنان اسلام به بهانه های مختلف شیرازه نظام اجتماعی و جامعه اسلامی را برهم زده و فضا را مکرر می سازند. روی این ملحوظ بایست از امت مسلمة گروهی باشند که این وظیفه مقدس را به اساس فرموده خداوند متعال:

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ...﴾ بدون افراط و تفریط بلکه به طریقه احسن و نیکو: {بالتی هی احسن} انجام دهند.

دانشمند جهان اسلام حضرت علامه مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی رحمه الله پیرامون تفسیر آیه ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ﴾ چنین می نگارد: "... مسلمانان تنها بر اصلاح اعمال و افعال خویش اکتفا نکنند بلکه در فکر اصلاح برادران دیگر خویش نیز باشند در این صورت تمام جامعه مسلمانان اصلاح می پذیرد و بین طبقات مختلف اتحاد و همبستگی چشمگیری پدید خواهد آمد. بناءً وجود همچو گروهی در میان شما لازم است که (دیگران را) به خیر بخواند و به انجام کار نیک امر کند و از کار بد جلوگیری نماید. (۸)

ادامه دارد...

منابع:

- ۱- مسند أحمد ج ۳ ص ۲۳۴.
- ۲- موسوعة خطب المنبر ج ۱ ص ۹۴۹.
- ۳- فرهنگ قرآنی راغب (المفردات فی غریب القرآن راغب اصفهان) ص ۵۸۴.
- ۴- صحیح مسلم.
- ۵- صحیح الامام البخاری.
- ۶- النهاية فی غریب الحديث.
- ۷- فتح الباری ج ۱ ص ۱۶۷. ترجمه مختصر صحیح مسلم تنظیم و اختصار امام المنذری.
- ۸- تفسیر معارف القرآن

اسلام کې لومړيتوبونه

پنځمه او وروستی برخه:

محمد نور "صدیقی"

۷- نورې ته د نوم پر ډاگه کولو لومړيتوب: یو له هغو اسلوبونو څخه، چې د دعوت په ډگر کې باید لومړيتوب ورکړل شي، د ناسم کار ترسره کوونکي د نوم اخیستلو په ځای، له توريې او تعريض نه کار اخیستل دي. دلیل یې په لاندې ډول بیانېږي:

الف: رسول اکرم ﷺ ته به چې د چا په اړه څه وویل شو، نو د هغه نوم به یې نه په ډاگه کاوه، بلکې د توريې په ډول به یې ویل: { مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَقُولُونَ كَذَا وَكَذَا؟ } یا { مَا بَالُ قَوْمٍ يَفْعَلُونَ كَذَا وَكَذَا؟ } او دا ځکه چې اسلام د مسلمان پر ناوړه کار پرده اچول غوره گڼلې، رسول اکرم ﷺ فرمایي: { مَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا، سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ }.

همداراز د ماعز اسلمي په هکله، چې د زنا اقرار یې کړی و، د رسول اکرم ﷺ دغه مبارکه وینا: { لَوْ سَتَرْتُهٔ بِثَوْبِكَ، كَانَ خَيْرًا لَّكَ }.

هغه چا ته چې ماعز ﷺ ته یې رسول

اکرم ﷺ ته د ورتگ مشوره ورکړې وه. دا پر دې دلالت کوي، چې د اسلام له نظره، د انسان پر جرم پرده اچول غوره کار دی. «۳»

ب: په نوم اخیستلو نور مفاسد مرتبېږي، لکه: عناد، مخالفت، کینه، نفرت او داسې نور چې بنایي د ناسم کار ترسره کوونکي په نوم اخیستلو او برېښولو یې رامنځته شي.

ج: د رښتیني داعي موخه، سمې لارې ته د بې لارو را اړول وي، تمرکز یې د هغوی د ذات په ځای، د دوی په ناوړو کړنو او دودونو وي، چې څه ډول له منځه یووړل شي او د بې لاري انسان په برېښولو سره، د دعوت د دغه اصلي مقصد مخه نیول کېږي.

یو چا څه ښه خبره کړې ده، وایي: زموږ سروکار له ناروغۍ سره دی، چې درملنه یې وشي، نه له ناروغه سره، یعنې که په چا کې کومه نیمگړتیا وي، نو د هغه د ذات په ځای، د هغه نیمگړتیا باید په پام

کې ونیول شي، چې څه ډول ورڅخه لرې شي. په همدې اساس، که له چا نه کوم ناسم کار ترسره شوی وي، نو داعي ته په کار ده، چې د خلکو په وړاندې د هغه له نوم اخیستلو څخه ډډه وکړي او د دې کار په ځای یوازې د هغه ناسم کار بیان کړي او ویې غندي.

البته له دې نه هغه څوک مستثنا دي، چې ټولنه کې شر او فساد خپروي، د خلکو امنیت گواښي، نظام ننګوي او د دین په اړه شکوک او شبهات رامنځته کوي. «۴»

۸- اسباب کارولو ته پر توکل

لومړيتوب: داعي خپلې موخې ته د رسېدلو لپاره، څه یې چې له وسه وي یا یې په لاس کې اسباب او وسایل وي، باید ورڅخه گټه پورته کړي او له توکل (یعنې بې له سعې په تمه

کیناستلو) څخه ډډه وکړي. دلیل یې په لاندې ډول دی:

الف: الله تعالى فرمائي:

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ

وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَرَدُونَ إِلَىٰ عِلِّيِّ

وَالشَّهَادَةِ فَيُنْشَرِكُ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ التوبة: ۱۰۵

ژباړه: او (ای پیغمبره!) ووايه: تاسو

(څه چې غواړئ) کوئ، ژر به الله، د

هغه رسول او مؤمنان ستاسو کړه وړه

وگوري او بیا به د پټو او ښکاره وو

پوهېدونکی (خدای) ته وروگرځول شئ،

نو په هغه څه به مو خبر کړي چې تاسو

به کول.

ب: یو ځلې رسول اکرم ﷺ د تقدیر په

اړه خبره وکړه، نو صحابه ووﷺ ورته

وویل، چې آیا بیا مونږ په خپل تقدیر

تکیه کولو سره کار او عمل پرې نه ږدو؟

رسول اکرم ﷺ په ځواب کې ورته وویل:

{اعْمَلُوا، فَكُلُّ مَيْسَرٍ لِّمَا خُلِقَ لَهُ}. «۵»

ژباړه: عمل کوئ؛ ځکه هر یوه کس ته

د هغه څه توفیق ورکړای شوی، چې

ورته پیدا شوی (یعنې په تقدیر کې ورته

لیکل شوی). «۶»

ج: د وینا ترڅنګ، د عمل په ډګر

کې له اسبابو ګټه پورته کول هم

رسول اکرم ﷺ یوه ښه بېلګه وه.

کله چې هغه مبارک مدینې

منورې ته د هجرت اراده وکړه، نو

بشپړ چمتوالی یې ورته نیولای و،

د ثور غار ته د ابو بکر صدیق ﷺ

په ملتیا ورتګ او هلته درې ورځې یو

ځای پاتې کېدل، د تجسس لپاره یو

څوک ګمارل او بیا د مکې مشرکین په

غفلت کې د اچولو په موخه، مدینې

منورې ته په نابلدو لارو تلل او داسې نور

په دې دلالت کوي، چې رسول اکرم ﷺ

په الله ﷻ له توکل سربرېره، له

اسبابوڅخه هم کار اخیستلای و.

اسباب کارول د رسول اکرم ﷺ سنت او

طریقه ده او په الله ﷻ توکل او باور

لرل، د ایمان غوښتنه ده. توکل له زړه

سره او له اسبابو ګټه پورته کول د بدن

له غړو سره تړاو لري.

د اسبابو له کارولو وروسته، په الله

تعالی توکل او باور لرل یو بل ګام دی،

چې باید له احسان الظن سره پورته

شي، یعنې: له الله تعالی نه د ښې پایلې

تمه لرل. «۷»

۹- اتفاقي مسائلو ته پر اختلافي مسائلو

لومړیتوب: دې کې شک نشته، چې

اسلام د امت پر اتفاق او یووالي ټینګار

کوي او له اختلاف او بې اتفاقی څخه

یې هغوی منع کړي، الله تعالی فرمائي:

﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا

تَفَرَّقُوا﴾ آل عمران: ۱۰۳

ژباړه: او تاسې ټول (ای مؤمنانو!) د

الله پر رسی (قرآن کریم) منګولې

ولګوئ او جلا، جلا مه کیرئ.

خو سره له دې هم، مونږ وینو چې

مسلمانان په ډېرو مواردو کې سره

د الله تعالی په وحدانیت ایمان، د

آخرت په ورځې ایمان، په رسول

اکرم ﷺ ایمان چې وروستی پیغمبر

دی، په قرآن کریم ایمان چې د

الله تعالی کلام دی او همداراز

ځینو شرعي عملي احکامو ته

التزام، لکه: لمونځ، روزه، زکات او

حج. له دې سربرېره، سیاسي

اتفاقي مسائل د وصال هغه کړۍ

ده، چې د هېواد ټول قومونه او

جهتونه پرې راغونډېلای شي.

اختلاف لري، آن دا اختلاف ډېر ځلې د

جګړې او وژنې تر کچې رسېدلای او

ښایي ستر لامل یې ځان غوښتنه،

هوس پرستي، منفعت طلبی، حزبي او

ژبني تعصبات وي.

سربرېره پر دې، دا هم باید له پامه ونه

غورځوو، چې بهرني لاسونو هم د امت

ترمنځ د بې اتفاقی د تخم په شیندلو

سره، دې برخه کې ستر نقش لوبولای.

ځمکنی واقعیتونو او د امت حالاتو ته

په کتو، د لمر په څېر دا یو روښانه

حقیقت دی، چې د بې اتفاقی دغه ټغر

ټولېدونکی نه دی او یا هم لږ تر لږه په

آسانه هغه له منځه تلونکې نه ده.

پوښتنه دا ده، چې د داسې حالت په

وړاندې، د اسلام داعي باید څه ډول

دریځ خپل کړي؟

د دې پوښتنې ځواب دا دی، چې

یو چا څه ښه خبره کړې ده، وایي: زموږ سروکار له ناروغۍ سره دی، چې درملنه یې وشي، نه له ناروغه سره، یعنې که په چا کې کومه نیمگړتیا وي، نو د هغه د ذات په ځای، د هغه نیمگړتیا باید په پام کې ونیول شي، چې څه ډول ورڅخه لرې شي. په همدې اساس، که له چا نه کوم ناسم کار ترسره شوی وي، نو داعي ته په کار ده، چې د خلکو په وړاندې د هغه له نوم اخیستلو څخه ډډه وکړي او د دې کار په ځای یوازې د هغه ناسم کار بیان کړي او وبې غندي.

داعی باید اتفاقي مسائلو ته، که هغه مذهبي وي یا سیاسي، لومړیتوب ورکړي او پر هغو زیات ټینګار وکړي.

د بېلګې په ډول د اهل تسنن او اهل تشیع ترمنځ ډېر داسې مذهبي مسائل شته دي، چې اتفاقي ښه لري، لکه: په الله تعالی ایمان، د آخرت په ورځې ایمان، په رسول اکرم ﷺ ایمان او همداراز ځینو شرعي عملي احکامو ته التزام، لکه: لمونځ، روزه، زکات او حج.

له دې سربېره، سیاسي اتفاقي مسائل د وصال هغه کړۍ ده، چې د هېواد ټول قومونه او جهتونه پرې راغونډېلای شي، لکه: دیني ارزښتونه، ملي ګټې، فرهنگ او کلتور، خپلواکي، زمکنۍ بشپړتیا، د نظام ټینګښت او داسې نور ...

په همدې اساس، د پورتنیو یا نورو

مواردو په وړاندې، د اسلام داعي ته په کار ده، چې د خپل دعوت پرمهال هغه ټکي رابرسېره کړي چې اتفاقي ښه لري او همدې ته خلک وهڅوي او ټینګار پرې وکړي.

همدغو اتفاقي مسائلو ته په لومړیتوب ورکولو سره، کېدلای شي د امت یووالي ته لاره هواره او تر ډېره د اختلاف او بې اتفاقي لمن ورڅخه ټوله شي.

دا هم په پام کې نیول په کار دي، چې اتفاقي مسایلو ته لومړیتوب ورکول او اختلافي مسائل ترشا غورځول په دې معنا نه دي، چې ګڼې دغه اختلافي مسائل ټول سم دي، بلکې د حق په تله کې (پرتله د اهل سنت والجماعت د ډلې) ډېری دغه مسائل باطل، له یو بل سره په تضاد او ټکر کې دي، خو د امت یا لږ تر لږه د یوه اسلامي هیواد عام مصلحت او ځمکنی حقایق د دې غوښتنه کوي، چې دغو مسائلو ته لمن ونه وهل شي، په ځانګړي ډول د منبر له لارې، هغه هم په داسې وخت کې، چې له داخلي ناخوالو سربېره د اسلام او مسلمانانو دښمنان هڅه کوي، څو د داسې اختلافاتو له لارې خپلو شومو اهدافو ته، چې د اسلام او مسلمانانو په ضد یې لري، ځان ورسوي.

آیا فقهی اجتهادي اختلاف جازر دی؟

د اهل سنت والجماعت د څلورګڼو فقهی مذاهبو (حنفي، مالکي، شافعي، حنبلي)

البتة د نظم ساتلو، د نفسي ناوړو غوښتنو د مخنيوي په خاطر او د فردي اجتهاد د نشتوالي له کبله، علماوو کرامو د يوه ځانګړي فقهی مذهب پر تقلید یا متابعت ټینګار کړی دی.

مأخذونه:

۱. (صحیح مسلم برقم: ۲۶۹۹)
۲. (سنن أبي داود برقم: ۴۳۷۷)
۳. (الهداية ۵/ ۱۱۶)
۴. (الفقه الإسلامي وأدلته ۷/ ۲۶۴)
۵. (متفق عليه)
۶. (مرقاة المفاتيح ۱/ ۱۵۷)
۷. (عمدة القاري ۲۱/ ۳۶۵)
۸. (رد المحتار ۱/ ۱۶۹)

حقوق زن و شوهر از نظر اسلام

مولوی عنایت الله شریفی

حقوق همسر و شوهر:

انسان مسلمان ملزم به رعایت آداب و احترام متقابل در میان هم دیگر می باشد همچنان شوهر و همسر نیز برآن مکلف می باشند، تشریحات فوق از جمله حقوقی هستند که هر کدام (زن و شوهر) نسبت به دیگری باید آنها را رعایت کنند. زیرا خداوند می فرماید:

﴿وَلَمْ يَكُنْ مِثْلَ الَّذِي عَلَيْهَا بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّزَالِ عَلَيْهِنَ دَرَجَةٌ﴾ البقرة: ۲۲۸

ترجمه: و زنان از همچون حقی که [شوهران] به طور شایسته بر آنان دارند، بر خور دارند و مردان بر آنان [به مرتبتی] برتری دارند.

آیه مذکور بر هر کدام از شوهر و همسر حقوقی را ثابت می کند و مردان را به مزیتی از رتبه و به لحاظ بعضی جهات ویژه، برتری داده است. حضرت رسول اکرم ﷺ در خطبه حجة الوداع فرمود: «همانا شما بر

همسرانتان و همسرانتان بر شما، حق و حقوقی دارند». (۱)

البته بعضی از این حقوق میان شوهر و همسر مشترك هستند و بعضی دیگر مختص به یکی از آنان. حقوق مشترك بشرح زیر هستند:

۱- امانتداری: واجب است که

هر کدام از زن و شوهر امین یکدیگر باشند، در هیچ موردی با یکدیگر خیانت نکنند. زندگی زوجین در واقع زندگی دو شریک است، رعایت امانت، ایجاد صدق و صفا و اخلاص در هر زمینه و ابعاد زندگی فردی و جمعی آن دو ضروری می باشد.

وعن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْأَمِيرُ رَاعٍ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ، فَكُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ» (۲)

از ابن عمر رضی الله عنهما روایت است که: پیامبر ﷺ فرمود: همهء شما شبانید و همهء شما در مقابل رعیت خویش مسئول هستید. مرد بر خانوادهء خود و زن در خانهء شوهر و فرزندش شبان است، پس همهء شما شبانید و همهء شما از رعیت خویش مسؤولید.

۲- دوستی و مهربانی: هر کدام از زن و شوهر نسبت به یکدیگر دوست و مهربان باشد، آنان میان خود باید بیشترین دوستی و مهربانی را در طول زندگی داشته باشند و با محبت و همدلی زیسته خود را مصداق و مظهر این آیه کریمه قرار بدهند، ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا

وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ الروم: ۲۱
ترجمه: «از نشانی های قدرت الهی این است که از خود شما (یعنی از انسانها) همسرانی برای شما آفریده است تا شما در صحبت آنان زیسته، سکون و آرامش حاصل کنید، و میان شما دوستی و مهربانی را برقرار کرده است». همچنین این حدیث را مدنظر داشته باشند که فرمودند: «من لا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ» «هر کس بر دیگران رحم نکند بر او رحم نخواهد شد». (۳)

۳- اعتماد متقابل: هر کدام بر یکدیگر اعتماد کامل داشته باشد، در صداقت، خیرخواهی و اخلاص یکدیگر اندك شك و تردید به خود راه ندهند. زیرا خداوند می فرماید: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ الحجرات: ۱۰
ترجمه: «همانا مؤمنان با هم برادرانند»، و رسول اکرم ﷺ فرموده است: (لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يَحِبُّ لِنَفْسِهِ).

ترجمه: «هیچکدام از شما مؤمن نمی شود مادامی که برای برادرش نپسندد آنچه را که برای خود می پسندد، پیوند زناشویی نیز همان اخوت دینی و ایمانی را تقویت و تثبیت می کند».

در صورت رعایت نکات یاد شده هر کدام از شوهر و همسر خود را عین يك دیگری می دانند و هرگاه یکی خود

را عین دومی تصور کند، لامحاله میان آنان حسن اعتماد و حس خیرخواهی خود بوجود می‌آید، زیرا ممکن نیست که انسان خیرخواه خود نباشد و برخورد اعتماد نکند، به تعبیری، چگونه، انسان خود را فریب می‌دهد.

۴- احترام متقابل: میان شوهر و همسر باید بطور کلی، آداب و سنن زندگی از قبیل، نرمی در معاملات، کشاده‌رویی، نیکی در گفتار و کردار و احترام متقابل، رعایت گردد، زیرا زندگی بر اساس حسن و خوبی که قرآن بدان اشاره کرده است، در رعایت، این آداب تحقق پیدا می‌کند، قرآن کریم می‌فرماید:

﴿وَعَاشِرُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ النساء: ۱۹

ترجمه: «به خوبی و نیکی با همسرانتان معاشرت کنید».

رعایت این آداب همان توصیه به خیر و نیکی است که رسول اکرم ﷺ در باره زنان فرموده است.

می‌فرماید: «واستوصوا بالنساء خيراً» (۴) ترجمه: در باره زنان به رعایت نیکی و حقوق آنان توجیه می‌شوید... این مجموعه‌ای از حقوق مشترك میان زن و شوهر هستند که باید، آن دو باینها توجه داشته و در حق یکدیگر به شدت پابند به آنها باشند و برای رعایت بهتر و بیشتر آنها از یکدیگر عهد و پیمان بعمل آورند، این عیناً همان مطلبی است که قرآن به آن اشاره کرده است.

﴿وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْتُ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾

النساء: ۲۱

ترجمه: «چگونه (مهریه‌ای) را که به همسر داده‌اید، آن را پس می‌گیرید، حال آنکه شما زن و شوهر، به یکدیگر نزدیک شده‌اید و مقاربت انجام داده‌اید

و همسران از شما تعهد و پیمان مستحکم گرفته‌اند. و به خاطر اطاعت از خداوند نسبت به یکدیگر فیاض باشند و از اغماض و مسامحت استفاده کنند. خداوند در این خصوص می‌فرماید: ﴿وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ البقرة: ۲۳۷

ترجمه: «نسبت به یکدیگر بزرگواری را فراموش نکنید، بی‌تردید، خداوند از اعمال شما خبر دارد». اما حقوق مخصوص به زن و شوهر که رعایت آنها بر هر کدام نسبت به دیگری واجب است، بشرح ذیل، می‌باشند:

حقوق زن بر شوهر:

رعایت نکات ذیل برای شوهر در حق همسرش، ضروری می‌باشند:

نخست اینکه شوهر با رفتار و کردار و گفتار نیک با همسرش زندگی کند، یعنی معاشرت و برخورد خوب با او داشته باشد، زیرا خداوند فرموده‌است:

﴿وَعَاشِرُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ النساء: ۱۹

ترجمه: «به خوبی و نیکی با همسرانتان معاشرت کنید».

شوهر موظف است همانطور که برای خود غذا تهیه می‌کند برای او نیز تهیه کند، برای خود لباس می‌خرد، برای او نیز لباس تهیه کند، هرگاه شوهر از او احساس سرکشی و نافرمانی کند، او را به تربیی که خداوند فرموده است، تنبیه کند، یعنی اینکه بدون سب و شتم و بد و بیراهه گفتن او را نصیحت کند، اگر باز نیامد، رختخوابش را از خود جدا کند، و اگر باز نیامد، با پرهیز از سر و صورتش می‌تواند او را تنبیه بدنی کند، آنهم نه در حدی که منجر به شکستن و کمبود و یا زخمی شدن جسم او شود. که این نوع تنبیه شرعاً

حرام و ناجایز است. ﴿وَالَّذِي تَخَافُونَ ذُورُهُمْ فَهِيَ عَلَيْكُمْ وَاعْدٌ وَهُنَّ فِي الْمَصَاحِجِ وَأَصْرُهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا﴾ النساء: ۳۴

ترجمه: «همسرانی که شما بیم دارید از اینکه آنان راه نافرمانی و طغیان را اختیار می‌کنند، نخست آنان را نصیحت کنید، در مرحله بعدی رختخواب خود را از آنان جدا کنید، در مرحله بعدی با اندک زدن آنان را تنبیه کنید، اگر از طغیان و سرکشی باز آمدند، شما حق هیچگونه برخورد نامناسب با آنان را ندارید». چنانچه رسول اکرم ﷺ خطاب به شخصی که از حقوق همسر سوال می‌کرد فرمود: عن ابن عمر قال: جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: ما حق امرأتي علي؟ قال: تطعمها مما تأكل و تكسوها مما تكتسي» (۵)

ترجمه: حضرت عبدالله ابن عمر می‌فرمایند: شخصی به نزد رسول اکرم ﷺ آمدند سوال کردند حق خانم من بالایم چیست؟ آن حضرت ﷺ فرمودند: هرگاه خودت غذا می‌خوری به او نیز غذا بده، هرگاه برای خود لباس تهیه می‌کنی، برای او نیز لباس تهیه کن،

همچنان در حدیث دیگری می‌آید: «و عن معاوية بن حيدة رضي الله عنه قال:

قلت: يا رسول الله ما حق زوجة أخذنا عليه؟ قال: «أن تطعمها إذا طعمت، وتكسوها إذا اكتسيت ولا تضرب الوجه، ولا تقبح، ولا تهجر إلا في البيت» (۶)»

ترجمه: از معاویه بن حیده روایت است که: گفتم: یا رسول الله ﷺ زنان ما بر ما چه حقی دارند؟ فرمود: چون طعام خوردی طعام شان دهی و چون لباس

پوشیدنی او را لباس پپوشانی، به صورت زن سیلی مزین و باو نگو خدا ترا زشت سازد، و جز در خانه از او دوری مکن. به همین ترتیب مردان نیک رفتار با خانواده شان را می ستایند:

«و عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ»» (۷)

ترجمه: از ابو هریره رضی الله عنه روایت است که: رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: کاملترین مؤمنان از روی ایمان کسی است که اخلاقش بهتر باشد، و بهترین شما، بهترین شما با زنان شان هستند.

۱- تعلیم احکام دین:

اگر زوجه و یا همسر نسبت به امور دین و مسائل و احکام ضروری علم و آگاهی ندارد، بر شوهر لازم است که مسایل اولیه و احکام ضروری دین را به او یاد بدهد یا به او اجازه بدهد تا در مجالس و محافل علم حضور پیدا کند، زیرا نیاز همسر در رابطه با اصلاح دین و تزکیه روح و پالایش باطن کمتر از نیاز او به نفقه و لباس نیست، وقتی تامین نیازهای دنیوی از قبیل خوردنی، پوشیدنی، غذا و مسکن بر عهده شوهر است تامین نیازهای دینی نیز جز وظایف شوهر می باشد. قرآن

کریم در این باره می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ (التحریم: ۶)

ترجمه: «خود را و زن و فرزند و اهل خانواده خود را از آتش دوزخ نجات دهید».

همسر شخص نیز جزو اهل او به شمار می آید از اینرو نجات دادن او از آتش دوزخ نیز بر

عهده شوهر است. رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرموده است: «أَلَا وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا، فَإِنَّمَا هُنَّ عَوَانٌ عِنْدَكُمْ» (مواظب باشید در مورد رعایت حقوق زنان به شما توصیه می شود، آنان به دست شما اسیر اند)، و از جمله توصیه به خیر این است که مسائل و احکام ضروریه دین را بدانند و تربیت لازم برای اداره کردن و اصلاح شخصیت دینی خود را داشته باشد.

۲- تادیب اخلاقی:

از جمله حقوق زن بر شوهر این است که او را ملزم به فرا گرفتن و رعایت شئون و آداب اسلامی کند و در صورت رعایت نکردن او را مواخذه کند. و تنها از سفر کردن و ظاهر شدن با آرایش و اختلاط با مردان بیگانه منعش نماید، زمینه عفت و حفاظت و صیانت از گناه را برایش فراهم سازد، اجازه ندهد که دست به کارهای خلاف اخلاق و دین بزند. زیرا شوهر عهده دار مسؤولیت حفاظت و صیانت از وی است و اگر در انجام این رسالتش کوتاهی کند، روز قیامت مورد بازخواست خداوند قرار خواهد گرفت، چون خداوند می فرماید:

﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾ (النساء: ۳۴)

ترجمه: «مردان عهده دار امور زنان هستند»، و رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «الرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ» (۸)

ترجمه: «هر شخص عهده دار امور خانواده اش می باشد و در این خصوص در روز قیامت از او سوال خواهد شد».

اگر شوهر بیش از يك همسر دارد، میان همسران عدالت را باید رعایت کند، عدالت و تساوی در نفقه، لباس، مسکن و شب گذاری نزد هر يك از همسران باید رعایت شود. و در امور یاد شده اندك

کوتاهی و تبعیض حرام و مورد ناخشنودی خداوند است.

زیرا خداوند می فرماید: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَقْرُؤُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ (النساء: ۳) ترجمه: «در صورتی که عدالت و تساوی رعایت نشود آنگاه بیش از يك همسر اختیار نکنید».

و رسول اکرم صلی الله علیه و آله در باره همسران توصیه به خیر فرموده است: «خَيْرُكُمْ، خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرٌ لِأَهْلِي» (۹)

ترجمه: «بهترین شما کسانی اند که با اهل و همسران خود خوبی کنند و من نسبت به همسران خودم بسیار خوب عمل می کنم و با آنان رفتار پسندیده دارم».

۳- حفظ راز همسر و شوهر:

از جمله حقوق همسر بر شوهر این است، که شوهر نباید راز و اسرار همسرش را فاش کند و نقص و عیب او را با دیگران یاد آور شود و بیان کند، زیرا شوهر امین و امانت دار همسر خویش است. امانت باید رعایت گردد، خیانت نشود و شوهر باید از همسرش دفاع کند. رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «إِنَّ مِنْ أَشْرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلُ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا» (۱۰)

ترجمه: «بدترین مردم روز قیامت نزد الله، همان شوهری است که با همسرش زندگی می کند، همسر با وی راز و نیاز می کند و بعد شوهر راز همسرش را پخش می کند و با دیگران در میان می گذارد».

حقوق شوهر بر همسر: همسر نیز باید حقوق شوهر را رعایت کرده و به نکات ذیل توجه داشته باشد:

۱- زوجه یا همسر باید از شوهرش اطاعت کند، البته اطاعت در اموری که

ششم

نافرمانی خداوند در آن نباشد، خداوند می‌فرماید: ﴿إِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْنَ سَكِيلًا﴾ النساء: ۳۴

ترجمه: «اگر همسران از شما اطاعت کنند، شما حق هیچگونه تعرض و نکوهش و ملامت را ندارید»، و رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: «إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ أَنْ تَجِيءَ، فَبَاتَ غَضَبًا لَعْنَتَهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تَصْبِحَ»

ترجمه: «هرگاه شوهر همسرش را به رختخواب خود دعوت کند و همسر از وی اطاعت نکند و شوهر شب را در حالی سپری کند که از همسرش ناراضی باشد، فرشتگان چنین همسری را لعن و نفرین می‌کنند»، (متفق علیه).

و در حدیث دیگر می‌فرماید: اگر به کسی اجازه سجده غیر خدا را می‌دادم به زن امر می‌کردم شوهرش را سجده کند. «۱۱»

حفاظت، عزت و آبروی شوهر

بر همه زنان واجب است. که از شوهر خویش اطاعت و مراقب اموال، فرزندان و دیگر شئون خانه شوهر خویش باشند. خداوند می‌فرماید:

﴿قَالَ صَدِّيقُ قَبِيْنَتُ حَفِظْتُ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾ النساء: ۳۴

ترجمه: «همسران نیک و شایسته آنانی هستند که در غیاب شوهران خود از اموال، آبرو، فرزندان و حیثیت آنان آنطور که خداوند دستور داده است، حفاظت می‌کنند». رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: «الْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ». «۱۲»

ترجمه: «زن در برابر فرزندان و خانه شوهرش مسؤول است». و می‌فرماید: «فَحَقُّكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يُوطِئْنَ قُرُشَكُمْ مَنْ تَكَرَّهُونَ، وَلَا يَأْذَنَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ

تَكَرَّهُونَ». «۱۳»

ترجمه: «حق شما شوهران بر همسرانتان این است که: آنان در محل خواب و استراحت شما کسانی را که شما نمی‌خواهید و دوست ندارید در منزل شما راه ندهند و نگذارند».

۲- برخورد و زندگی نیکو

از جمله حقوق شوهر بر گردن همسر این است که، زوجه ملزم به گذراندن اوقات خود در خانه شوهر است و نباید بدون اجازه شوهر از خانه بیرون برود. زن باید نگاهش را پائین بگیرد و به مردان نامحرم نگاه نکند، صدایش پائین باشد و دست باعمال ناشایسته نزند، از گفتن سخن ناجایز خود داری کند و با خویشاوندان شوهر، رفتار و برخورد نیکو داشته باشد، همانگونه که خود شوهر با آنان رفتار می‌کند. زیرا بدرفتاری با خویشاوندان شوهر و خصوصاً با پدر و مادر ایشان در واقع بدرفتاری با خود اوست.

خداوند می‌فرماید:

﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ الأحزاب: ۳۳

ترجمه: «همسران باید در خانه شما شوهران، بنشینند و مانند دوران جاهلیت با آرایش بیرون نشوند»، و می‌فرماید: ﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ الأحزاب: ۳۳

ترجمه: «زنان صدا و لهجه گفتار خود را جذاب و شیرین نکنند، زیرا در چنین حالتی بیماران روحی و روانی که دلهای فاسد دارند طمع گناه می‌کنند». و می‌فرماید: ﴿لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ﴾ النساء: ۱۴۸

«خداوند سخنان ناجایز و صدای بلند را دوست ندارد». و می‌فرماید:

﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَقْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ النور: ۳۱

ترجمه: «ای پیامبر به زنان مؤمنه و با ایمان امر کن تا نگاه خود را پائین بگیرند، عورت خود را حفاظت کنند، و تظاهر به آرایش نکنند و زیورات خود را در معرض دید بیگانگان قرار ندهند، مگر آن مقدار که ظاهر بودن آن اجتناب ناپذیر است». و رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: «بهترین همسر و زن آن است که هرگاه شوهر بسوی او نگاه کند، خوشحال شود، و از دستور او اطاعت نماید، و در غیاب شوهر، از جان و مال و آبروی او دفاع کند».

مأخذ:

- ۱- سنن ترمذی.
- ۲- متفق علیه.
- ۳- سنن ابی داود، -۲۲۰
- ۴- المسند المستخرج علی صحیح الإمام مسلم.
- ۵- شعب الإيمان -۸۵۸۴
- ۶- حدیث حسن رواه أبو داود و قال: معنی «لا تُقَبِّحُ» أی: لا تَقُلْ قَبَحَ اللَّهِ.
- ۷- رواه الترمذی و قال: حدیث حسن صحیح.
- ۸- متفق علیه.
- ۹- رواه طبرانی.
- ۱۰- مسلم.
- ۱۱- ابوداود و ترمذی.
- ۱۲- متفق علیه.
- ۱۳- سنن ترمذی.

د مسجد مدیریت او د ټولنې په سمون کې یې اغېزې

لومړۍ برخه:

استاد محسن حنيف

سريزه:

مسجد هغه مهم مقام او سپېڅلی مکان دی چې سم کارول یې ډېر ارزښت او ناسم کارول یې ډېر خطر لري. د مسجد د اهميت له دلائلو څخه دا دي چې په سمه توګه آبادول یې قرآن کریم د ایمان نښه بللې ده. «۱» د ناسم کارولو له خطرونو څخه یې دا دي چې دین او ټولنې ته ډېر سخت زیانمن تمامېږي؛ قرآن کریم وایي: ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضَرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ التوبة: ۱۰۷

ژباړه: هغه کسان چې مسجد یې د زیان رسولو، کفر، د مؤمنانو ترمنځ د بې اتفاقی او د هغه چا له پاره د پناه ځای په خاطر جوړ کړی چې لا د مخه یې د الله او پیغمبر دښمني شروع کړې او دوی به هرومرو قسم کوي چې موږ له ښه نیت پرته بله اراده نه درلودله خو الله شاهدي ورکوي چې دوی هرومرو دورغجنان دي. له یوې خوا د مسجد دغه لوړ مقام او له بلې خوا یې د ناسم مدیریت خطر ته په کتو غواړم د مسجد د ښه

مدیریت په اړه دغه رساله هیوادوالو ته وړاندې کړم په دې هیله چې د مسجد د ښه مدیریت په برخه کې مو په لیکنیز او ښوونیز ډول څه مرسته کړې وي. په دغه لیکنه کې دغه ټکي لرو: د مسجد مفهوم او تعریف، مدیریت / اداره څه ته وایي؟ اسلامي اداره څه ته وایي؟ د مسجد اداره/مدیریت څه ته وایي؟ د ټولنې سمون څه ته ویل کېږي؟ او د سمون معیار څه دی؟ مسجد په اسلام کې کوم مقام لري؟ د پیغمبر ﷺ په زمانه کې مسجد څه ډول مدیریت کېدی؟ ټولنه یې څه ډول اصلاح کړه؟ په مسجد کې کوم کارونه باید وشي؟ کوم کارونه منع دي؟ کوم کارونه جواز لري؟ موږ باید مسجد څرنگه اداره کړو تر څو په ټولنه کې سمون راشي؟

د مسجد مفهوم په لغت کې:

مسجد په عربي ژبې کې هغه ځای او د بدن هغو غړو ته ویل کېږي چې سجده پرې کېږي. د عربي ژبې قاموسونه د مسجد په اړه وایي: والمسجد: الذي يسجد فيه، وفي الصحاح: جمعه المساجد. و قال الزجاج: كل موضع يتعبد فيه فهو مسجد، ألا ترى أن النبي صلى الله عليه وسلم، قال: جعلت لي الأرض مسجداً و طهوراً. «۲»

ژباړه: مسجد هغه ځای دی چې سجده په کې ترسره کېږي. مساجد یې جمع ده. زجاج ویلي: هر هغه ځای چې عبادت په کې ترسره کېږي هغه مسجد دی؛ تاسو ته معلومه ده چې پیغمبر ﷺ ویلي: ځمکه زما لپاره مسجد او د پاکوالي ذریعه ګرځېدلې ده. (والمساجد أیضا: الأراب التي يسجد علیها). «۳»

ژباړه: مساجد د بدن هغو غړو ته هم ویل کېږي چې سجده ورباندې کېږي (په سجده کې لګېږي). د دغه خبرې پخلې هغه حدیث شریف هم کوي چې عبد الله بن عباس رضی الله عنیه یې نقلوي وایي: (قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أُمِرْتُ أَنْ أُسْجِدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمِ عَلَى الْجَبْهَةِ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ وَالْيَدَيْنِ وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ وَلَا تَكُفَّتِ الثِّيَابَ وَالشَّعْرَ».) «۴»

ژباړه: پیغمبر ﷺ ویلي: ماته امر شوی دی چې پر اوو هډوکو سجده وکړم: پر تندي - له دې سره یې په لاس خپلې پزې ته اشاره وکړه، پر لاسونو، پر ځنګنونو، د پښو پر سرونو او (حکم را ته شوی) چې کالي او وېښتان به غونډ نه نیسو. له تندي سره یو ځای پزې ته اشاره کول دا مطلب لري چې پزه له

تندي سره يو ځای يو غړی شمېرل کېږي، نو له شپږو نورو غړو سره ټول اوه غړي کېږي. د مسجد همدغې معنی ته په کتو د اسلام ژور پوهانو هم د مړي د غسل او تکفين په اړه ويلي:

(وَبُوضِعَ الْكَافُورُ عَلَى مَسَاجِدِهِ يَغْنِي جَبْهَتَهُ وَأَنْفَهُ وَيَدْيَهُ وَرُكْبَتَيْهِ وَقَدَمَيْهِ). «۵»

ژباړه: کافور دې د مړي پر مساجدو يعني تندي، پزې، لاسونو، ځنگنونو او قدمونو کېښوول شي.

د مسجد تعريف په اصطلاح کې:

الموسوعة الفقهية الكويتية د مسجد د لغوي معنی تر بيان وروسته يې تعريف داسې ليکي: كُلُّ مَوْضِعٍ يُمَكِّنُ أَنْ يُعْبَدَ اللَّهُ فِيهِ وَيُسَجَّدَ لَهُ، لِقَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا «۶». وَخَصَّصَهُ الْعُرْفُ بِالْمَكَانِ الْمُهِمِّاءِ لِلصَّلَاةِ الْخَمْسِ، لِيُخْرَجَ الْمُصَلِّي الْمُجْتَمِعُ فِيهِ لِلْأَعْيَادِ وَنَحْوِهَا، فَلَا يُعْطَى حُكْمُهُ، وَكَذَلِكَ الرُّبُطُ وَالْمَدَارِسُ فَإِنَّهَا هِيَئَتْ لِغَيْرِ ذَلِكَ. «۷»

ژباړه: مسجد هر هغه ځای دی چې په هغه کې د الله عبادت او سجده ورته کول ممکن وي؛ ځکه پېغمبر ﷺ ويلي: ځمکه زما لپاره مسجد او د پاکوالي ذريعه گرځېدلې ده. (فقهې) عرف مسجد هغه ځای ته ځانگړی کړی چې د پنځو لمونځونو لپاره چمتو شوی وي.

(دا قيد) د دې لپاره دی چې هغه د لمانځه ځای يې له تعريفه ووزي چې د اخترونو او دې ته ورته چارو لپاره خلک په کې راغونډېږي؛ نو هغه ته د مسجد حکم نه ورکول کېږي او همدارنگه (په اوږدو لارو کې د مسافرينو د شپې تېرولو لپاره جوړ شوي) رباطونه او مدارس هم د

نورو چارو لپاره جوړ شوي (د مسجد حکم نه لري). دلته دوی دوه ډوله مسجدونه تعريف کړي دي: اول د بالقوه مسجد تعريف دی، يعنې هغه چې د مسجد قابليت او وړتيا ولري چې په دې معنی د ځمکې هر ځای مسجد دی لمونځ ورباندې کېدای شي پرته له هغو ځايونو چې دليل استثنا کړي وي لکه مقبره «۸» او دويم يې د بالفعل مسجد تعريف دی چې عملاً په ژوندۍ بڼه د لمانځه لپاره ځانگړی شوی وي. په حقيقت کې چې د مسجد احکام ورکول کېږي همدا دويم قسم بالفعل مسجد دی او دغه تعريف يې امام نسفي رحمه الله هم کړی، د سورة الجن (۱۸) آيت کې چې مساجد ذکر شوي دي، ده يې په تفسير کې ويلي:

(الْبُيُوتُ الْمُبْنِيَّةُ لِلصَّلَاةِ فِيهَا). «۹»

ژباړه: مساجد هغه خونې (ودانۍ) دي چې د لمانځه لپاره جوړې شوې دي.

له دې سره چې لمونځ يوازې سجده نه ده؛ بلکې نورې برخې او مهم ارکان هم لري، خو د سجدې په نوم ځکه نومول شوی چې په عبادت کې ستر څښتن ته وروستی عاجزي سر پر ځمکه ايښول (سجده کول) دي. په قرآن کریم کې هم د سجدة تلاوت په آيتونو نورو ځايونو کې الله تعالی خپل دوستان صالحان بندگان په دې ستايلي چې د

قرآن له اورېدو سره پرسجده لوبږي «۱۰» او د عبادت په کومه برخه کې چې ستر څښتن تعالی ته ډېره عاجزي وي هغه ډېره مهمه ده؛ د قرآن کریم او عربي ژبې پوهان وايي: (الْعُبُودِيَّةُ: إظهار التذلل، والعبادة أبلغُ منها، لأنها غاية التذلل، ولا يستحقها إلا من له غاية

الإفضال، وهو الله تعالى، ولهذا قال: أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ) «۱۱»

ژباړه: عبوديت د عاجزۍ څرگندول دي او عبادت تر هغه ژوره معنی لري؛ ځکه دا د عاجزۍ وروستی ټکی دی او بل څوک يې حق نه لري پرته له هغه چا چې تر ټولو نهايتي ډېر احسانات لري چې هغه الله تعالی دی؛ په دې وجه يې ويلي: له الله پرته د بل هيچا بندگي مه کوئ. لنډه دا چې نه لمونځ يوازې سجده ده او نه هم مسجد يوازې لمانځه ته ځانگړی دی، بلکې نور ډېر دين او ټولنې ته گټور کارونه په کې ترسره کېږي، خو لمونځ هغه څه دی چې په مسجد کې بايد بې توقفه هره ورځ اجرا شي او سجده د دغه توقف نه منونکې عبادت مهمه برخه ده. په دې بيان سره به د ځينو هغو دوستانو د اندېښنې جواب هم وشي چې ويلي يې دي: د مسجد په تعريف کې دې «خلکو ته د روزنې، هدايت او لارښوونې» «۱۲» قيد هم اضافه شي چې بايد په مسجد کې ترسره شي. واضح خبره ده چې دغو ملگرو دې ته کتلي چې مسجد يوازې د لمانځه لپاره نه دی ځانگړی. موږ وايو: په مسجد کې خلکو ته

ښوونه او روزنه، د مسجد له

وظائفو يا سپېڅلي مقام له غوښتنو څخه ده، بلکې نور ډېر

دين او ټولنې ته گټور کارونه هم

په کې ترسره کېږي چې وروسته به راشي، خو د مسجد نومولو، احکامو خپلولو او د تعريف د

صدق لپاره يې د دغو شيانو يادول شرط نه دي، که څوک په

دې بسنه ونکړي بيا خو به ټول هغه څه ذکر کوي چې د پېغمبر ﷺ په وخت کې په مسجد کې ترسره شوي (بيان به يې وروسته راشي). د مسجد په نومولو او تعريف کې د سجدې او لمانځه د يادولو وجه دا ده چې دا تل بايد په جومات کې وي؛ د پېغمبر ﷺ په زمانه کې يو ناخبره صحرايي سړی راغی په جومات کې يې بولې شروع کړې، چې کله فارغ شو، پېغمبر ﷺ ورته وويل: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ لَا تَصْلُحُ لَشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ، وَلَا الْقَذَرِ إِنَّمَا هِيَ لِذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَالصَّلَاةِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ». «۱۳»

ژباړه: دا مسجدونه د هيڅ ډول بولو او نجاست وړتيا نه لري، دا صرف د الله تعالى د ذکر، لمانځه او د قرآن کریم د قرائت لپاره دي.

دلته که څه هم دغه اضافي حصر د اعرابي د کړنو په نسبت دی يعنې مسجدونه د دغه ډول عباداتو لپاره دي، نه د بولو او نجاست لپاره، دا مطلب نه لري چې بل عبادت او گټور کار به په دې کې نه ترسره کېږي، خو په مسجد کې د تل لپاره ترسره کېدونکې مهم ټکي په گوته کوي.

د مدیریت تعریف: د مدیریت اصل سرچینه په عربي کې اداره ده، نو هماغه چې تعريف شي مدیریت هم خپله واضح کېږي.

(۱) اداره په لغت کې: اداره په لغت کې په بېلابېلو معناوو کارېږي، مشهوره معنا يې دا ده چې يو شی په گرځېدو راولي او په کار يې واچوي.

وَأَدَارَةٌ فِدَارٍ. [وَأَدَارَ الرَّحَى]. «۱۴»

ژباړه: دا کار يې سره وگرځاوه نو هغه هم گرځېدل شروع کړه. (د مثال په توگه) ژرنده يې په گرځېدو راوستله. په المعجم الوسيط کې وايي:

(أَدَارَ حَوْلَ الشَّيْءِ دَارًا، وَعَنِ الْأَمْرِ طَلَبَ مِنْهُ أَنْ يَتَرَكُهُ، وَقَلَانًا عَلَى الْأَمْرِ طَلَبَ مِنْهُ أَنْ يَفْعَلَهُ، وَالشَّيْءُ جَعْلُهُ يَدُورُ). «۱۵»

ژباړه: د شي پر شاوخوا يې اداره وکړه يعنې وگرځېدی، له دې کار يې دی اداره کړ، يعنې د هغه پرېښوول يې ورڅخه وغوښتل، فلانی يې پر دا چاره اداره کړ: يعنې له هغه څخه يې د دغې چارې ترسره کول وغوښتل، هغه چاره يې اداره کړه: يعنې ويې چلوله او په کار کولو يې راوستله.

قرآن کریم له ادارې څخه جوړ شوی لفظ راوړی وايي: ﴿أَنْ تَكُونَ تَجْدَرُ حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ﴾ البقرة: ۲۸۲

يعني دا چې نغده سوداگري وي په خپل منځ کې يې لاس په لاس اړوي. د ﴿تُدِيرُونَهَا﴾ اصل مصدر يا سرچينه «اداره» ده. دارنگه قرآن کریم د منافقانو په اړه ويلی: ﴿فَإِذَا جَاءَ الْوَفْءُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ﴾ الأحزاب: ۱۹

ژباړه: نو چې کله وېره راشي دوی به وينې تاته به گوري سترگې به يې د هغه چا په شان سره اوړي چې د مرگ په وجه بې هوښي ورباندې ورځي.

په قرآن کریم کې د ادارې معنى ته نژدې د تدبير لفظ ډېر کارول شوی؛ لکه دغه آيت چې وايي: ﴿يُذِكرُ الْأُمَرَ مِنْ أَسْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ﴾ السجدة: ۵

ژباړه: له آسمانه تر ځمکې د ټولو چارو اداره او انتظام کوي.

د حديثو د مشهور کتاب صحيح مسلم په کتاب الأشربة کې داسې سرليک دی:

(بَابُ اسْتِخْبَابِ إِدَارَةِ الْمَاءِ وَاللَّبَنِ وَنَحْوِهِمَا عَنْ يَمِينِ الْمُبْتَدِي). «۱۶»

يعنې دا مستحب خبره ده چې اوبه، شيدې يا نورڅه د شروع کوونکې راسته خوا ته شته خلکو باندې وگرځول شي. نو اداره په لغت کې له دورې څخه جوړه شوې ده.

(قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ: هَذَا الْإِسْلَامُ، وَأَدَارَ إِدَارَةً وَاسِعَةً، وَأَدَارَ فِي جَوْفِهَا إِدَارَةً صَغِيرَةً وَقَالَ: هَذَا الْإِيمَانُ). «۱۷»

ژباړه: محمد بن علي يوه لويه اداره (گول کړنښه) وايستله ويې ويل: دا د اسلام مثال دی، د هغه په دننه کې يې وړه اداره (گول کړنښه) وايستله ويې ويل: دا د ايمان مثال دی.

(ب) اداره په اصطلاح کې: اداره په اصطلاح کې هم بېلابېل تعريفونه شوي دي، خو لنډ تعريف يې داسې دی: الإدارة هي: أي نشاط مقصود صادر عن فرد أو جماعة في فترة زمنية معينة لتحقيق هدف محدد. «۱۸»

ژباړه: اداره هر هغه ارادي فعاليت دی چې فرد يا ډله يې په ځانگړې زمانه کې د ټاکلي هدف د ترلاسه کولو په موخه ترسره کوي. دغه د ادارې عام تعريف دی. «۱۹» داسې قيود نه دي ورسره لگېدلي چې اسلامي اداره ورڅخه بېله کړي. د اسلامي ادارې تعريف بيا د دوو قيودونو په اضافه کولو سره داسې دی: الإدارة الإسلامية هي: أي نشاط مشروع مقصود صادر عن فرد أو جماعة في فترة زمنية معينة لتحقيق هدف مباح محدد. «۲۰»

ژباړه: اداره هر هغه ارادي مشروع فعالیت دی چې فرد یا ډله یې په ځانګړې زمانه کې د ټاکلي جائز هدف د ترلاسه کولو په موخه ترسره کوي.

که د ادارې د لغوي او اصطلاحي معنی ترمنځ مناسبت هم په نظر کې ونیول شي نو تعریف یې داسې کېږي: اداره په سمه توګه پلان شوې چارې داسې پرمخ وړل دي چې لاس ته راوړنې یې د چلوونکې د ټاکلي هدف خوا ته ور وګرځي. د اسلامي ادارې له څرګندو نښو څخه دا ټکي دي:

(۱) چې پرېکړې به یې د الله د حکم مخالفې نه وي.

(۲) د مشر اطاعت به یې په صادقانه ډول وي خو په هغه صورت کې چې حکم یې د الله د حکم مخالف نه وي. د الله د حکم په مخالفو برخو کې د مشر حکم منل نه دي روا. «۲۱»

(۳) په عمومي انتظامي چارو کې به شورا لري. «۲۲»

د مسجد اداره / مدیریت: د مسجد مدیریت د اسلامي ادارې یا مدیریت یوه برخه ده، خو په هره ساحه او څانګه کې د علومو د پرمختګ او کارونو د پراختیا په خاطر د مساجدو مدیریت هم د چارو د ښه تنظیم او فعالیتونو د همغږۍ لپاره د یوې اړتیا په توګه مطرح شوی، بحثونه پرې شوي او معاصرو پوهانو یې تعریفونه وړاندې کړي چې لنډیز یې داسې دی: د مسجد مدیریت د انساني او مالي سرچینو د سمې همغږۍ له لارې د دیني اهدافو د تحقق لپاره د یو معنوي سازمان پرمخ وړل دي.

د ټولنې سمون د ټولنې فکري او عملي

اصلاح او جوړولو ته ویل کېږي.

البته اصلاح هغه توری دی چې خپله په فساد کې ډوب خلک یې هم په لفظي ډول ښه بولي او خپلو کارونو ته یې نوم ورکوي «۲۳»؛ لکه دا چې ځینې خلک د الله او پیغمبر حکم لرې کړي او د هغه پر خلاف قانون جوړ کړي او خپل دا ډول کارونه په قانون کې اصلاحات را منځ ته کول بولي. نو د اصلاح او فساد پېژندنې اصلي تله او معیار همدا د الله تعالی قانون دی چې یو صفت یې فرقان (حق له باطله بېلوونکی) دی. «۲۴»

کوم شی چې د الله قانون اصلاح وبلل هغه اصلاح ده که څه هم خلک یې د فساد په نامه یادوي. کوم څه چې د الله قانون فساد وباله هغه فساد دی، که څه هم خلک ښایسته نومونه ورکړي.

نور بیا....

سرچینې:

- ۱- سورة التوبة: ۱۸ وگوره. دلته به نژدې د مسجد ارزښت په بیان کې له ترجمې سره راشي.
- ۲- لسان العرب [۲۰۴/۳] د محمد بن مکرم بن منظور الافريقي ليکنه. د نور تفصيل لپاره دي دغه سرچينې وکتل شي: جامع العلوم في اصطلاحات الفنون [۱۸۲/۳] د قاضي عبد النبي احمد نکري ليکنه او معجم لغة الفقهاء [ص ۴۲۸] د محمد رواص قلعي - حامد صادق قنيبي.
- ۳- تهذيب اللغة [۳۰۱/۱۰] د محمد بن احمد أبو منصور الأزهري الهروي.
- ۴- صحيح البخاري [۱۶۲/۱] حديث: ۸۱۲ د محمد بن اسماعيل البخاري (رح) ليکنه و صحيح مسلم [۱/۳۵۴] حديث: ۴۹۰ د مسلم بن الحجاج القشيري.
- ۵- بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع [۱/۳۰۸] د علاء الدين أبوبكر بن مسعود الكاساني (رح).
- ۶- صحيح البخاري [۱/۷۴] رقم الحديث: (۳۳۵) د محمد بن اسماعيل البخاري (رح).
- ۷- مجموعة من العلماء تحت إشراف وزارة الأوقاف والشؤون الإسلامية - الكويت، الموسوعة الفقهية الكويتية (۱۹۴/۳۷)
- ۸- «لا تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ، وَلَا تَصَلُّوا عَلَيْهَا». صحيح

مسلم [۲/۶۶۸] حديث: ۹۷۲ د مسلم بن الحجاج القشيري. ژباړه: مه پر قبرونو کښېنئ او مه هغې خوا ته لمونځ کوئ.

۹- تفسير مدارك التنزيل وحقائق التأويل (۳/۵۵۲) د أبو البركات عبد الله بن أحمد حافظ الدين النسفي (رح).

د بېلګې په توګه دغه ځایونه وګوره: سورة الاسراء: ۱۰۷، مريم: ۵۸، السجدة: ۱۵.

۱۰- الآية: ۲۳ من سورة الإسراء. المفردات في غريب القرآن [ص ۵۴۲] د راغب أصفهاني.

۱۱- اسهامات المسجد في مواجهة الانحرافات الفكرية والخلفية من منظور التربية الاسلامية (ص ۳۵) د حسين بن يحيى الضامري ليکنه وګوره.

۱۲- صحيح مسلم [۱/۲۳۶] حديث: ۲۸۵ د مسلم بن الحجاج القشيري (رح).

۱۳- معجم ديوان الأدب [۳/۴۲۰] د أبو إبراهيم إسحاق بن إبراهيم الفارابي ليکنه.

۱۴- المعجم الوسيط [۱/۳۰۲] د إبراهيم مصطفى، أحمد الزيات، حامد عبد القادر او محمد النجار ليکنه: ورسره وګوره: المخصص [۳/۴۱۴] باب الإدارة عن الشّيء د أبو الحسن علي بن إسماعيل بن سيده المرسي ليکنه.

۱۵- صحيح مسلم [۳/۱۶۰۳] د مسلم بن الحجاج القشيري ليکنه.

۱۶- الإبانة الكبرى [۲/۷۱۲] رقم الأثر: ۹۶۰ د عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بن بطة ليکنه.

۱۷- مقدمة في الإدارة الإسلامية ص ۴۳ - ۴۴ دكتور أحمد بن داود الأشعري ليکنه.

۱۸- وګوره نظام الإدارة في الإسلام [۱/۳] د دكتور القطب محمد طبايه ليکنه او الادارة العامة (ص ۲) د دكتور سيد محمود الهواري ليکنه.

۱۹- مقدمة في الإدارة الإسلامية ص ۴۴ د دكتور أحمد بن داود الأشعري ليکنه.

۲۰- سورة النساء: ۵۹ وسورة المائدة: ۲ وګوره.

۲۱- سورة الشورى: ۳۸.

۲۲- سورة البقرة: ۱۱ - ۱۲ وسورة غافر:

۳۶ وګوره.

۲۳- سورة الفرقان: ۱ وګوره.

صد راه حل اسلامی، در مشکلات همسررداری

قسمت اول

محمد امین مدقی ارغانی

مقدمه

خداوند متعال خانواده را اساس تشکیل جامعه گردانیده است و ملت‌های بزرگ و کشورهای متمدن را از هر لحاظ زاده خانواده خوانده است. از بدو پیدایش جهان تا الحال و بعد از امروز تا قیام قیامت، بشر برای رشد، و جامعه برای ترقی خویش به درست بودن خانواده نیاز دارد و سلامت آن را اساس و بنیاد پیروزی علیه سختی‌های روزگار می‌داند. بنابراین هر جامعه در هر گوشه زمین، چه پیرو دین آسمانی، چه زمینی، قوانین و نظام‌نامه‌هایی برای پیشبرد این زندگی دارند و دانشمندان و جامعه‌شناسان‌شان رهنمایی‌های ارزشمندی را برای ملت‌شان نوشته و در معرض استفاده قرار داده اند و خطبا و سخنوران از فراز منابر و تکیه‌گاه‌ها سخن از این مسؤولیت زده اند.

دین اسلام، این آیین فراتر از مرزها و خوبتر از خوبترین‌ها در عرصه رهنمایی بشر به سوی شادکامی و سعادت‌مندی پر رنگ‌ترین نقشی را ایفا کرده که هیچ دینی اعم از آسمانی و

زمینی، نتوانسته هم‌طراز آن شود، بنابراین علمای اسلامی در راستای قانون خانواده و راه‌حل‌های مشکلات زندگی همسررداری، بهترین و ارزشمندترین کتابها را نوشته اند که هر کدام آنها، نظر به محتوا و درون‌داشته‌های‌شان، ارزش به خصوص خودشان را دارند؛ لهذا ما هم می‌خواهیم نقش خود را به نحوی درین راستا ادا کنیم، که همانا ترجمه مسلسل ارزشمند راهکارهای حل مشکلات همسررداری است، و طبق نوشته نویسنده، اول از مشکلات شوهران و راه‌چاره‌های حل آنها شروع می‌کنیم:

(۱) : بعضی شوهران اصلاً ارج و اهمیتی به همسرش نمی‌گذارد و فکر می‌کند که زن، مانند اجناس خانه است که اهمیت چندانی ندارد.

راه حل: خداوند ﷻ در قرآن کریم می‌فرماید:

﴿إِنَّا خَلَقْنَاكَ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ..﴾ الحجرات: ۱۳
ترجمه: «هر آیین ما آفریدیم شما را از یک مرد و یک زن...»

شوهر باید بداند که همسرش، جزء مهمی از زندگی وی است که باید

همواره حواسش به او باشد و در موقع خوشی‌اش خوش و در وقت مصیبتش غمگین و ناراحت باشد. رسول معظم اسلام ﷺ فرموده است که هر بنده خدا، باید حق را به صاحب حق بسپارد.

روایت شده است که رسول اکرم ﷺ میان سلمان فارسی و ابو درداء رضی الله عنه پیوند برادری برقرار کرد. روزی از روزها، سلمان به زیارت برادر دینی اش ابو درداء آمد؛ دید که ام درداء «همسر ابودرداء» لباس‌های کهنه پوشیده و در گوشه‌ای نشسته است. از او پرسید: چه کار می‌کنی؟ [چرا اینگونه غمگین و پریشان نشسته‌یی...؟!]. گفت: برادرت به این دنیا [و داشته‌های آن] هیچ نیازی ندارد... تمام شب را به قیام می‌گذرانند و روز هم روزه می‌گیرد. در این گفتگو بودند که ابودرداء از دروازه‌ی منزل وارد شد.

و از سلمان رضی الله عنه استقبال کرد و نزدش طعامی گذاشت تا نوش جان کند. سلمان به او گفت: چرا خودت چیزی نمی‌خوری؟! ابو درداء گفت: من روزه دارم. سلمان به او گفت: ترا به خداوند سوگند می‌دهم که باید روزها را افطار کنی...! ابو درداء در غذای سلمان

ششم

نقد و بررسی

۲۲

شریک شد و هر دو با هم غذا خوردند و شب با هم در یک اتاق خوابیدند. وقتی جزئی از شب گذشت، ابو درداء خواست از رخت خواب برخیزد و نماز بخواند. سلمان او را به این کار نگذاشت و گفت: بدنت، پروردگارت، اعضای خانواده‌ات نیز بر تو حق دارند. گاهی روزه بگیر و گاهی افطار کن! گاهی ساعاتی را با همسرت نیز بگذران؛ حق هر صاحب حق را به خودش بازگردان!...

وقتی که نزدیک صبح شد، سلمان به ابو درداء گفت: حالا اگر دوست داری، برخیز! ابو درداء برخاست و هر دو وضو گرفتند و باهم سنت بامداد را ادا کردند و به اتفاق همدیگر، راهی مسجد شدند. [بعد از ادای نماز،] ابو درداء نزد رسول خدا آمد تا ماجرای شب را به ایشان تعریف کرد؛ آنحضرت نیز آنچه را که سلمان به او گفته بود، فرمود: «ای ابودرداء! بدنت بر تو حق دارد چنانچه سلمان هم این سخن را به تو گفته است.» (۱)

(۲) گذشت زن و شوهر از بعضی لغزش‌ها و کوتاهی‌های همدیگر

راه حل: شوهر باید خویشتن را به اخلاق چشم پوشی و گذشت عادت دهند؛ و این اخلاق را می‌شود اینگونه تعبیر کرد: مثل اینکه از بعضی لغزش‌های جزیی و اشتباهات سطحی همسرش که در دینداری و ایمانداری زندگی مشترک ضرری وارد نمی‌کند، بگذرد. ولی اگر اشتباهی که خانم مرتکب شده است، هتک حرمت به دین و بی‌توجهی به احکام اسلام باشد، در این صورت نباید شوهر تغافل کند، بلکه

باید او را تنبیه کند، ولی این هم با کمال مهربانی و نرمی؛ که کار، به تندروی روی نیاورد.

بعضی از دانشمندان گفته اند: بهترین شوهر و مرد خانه همان است که بردبار، باگذشت و هوشیار باشد. و این گفته، ما را رهنمایی به این آیت کلام الله مجید می‌کند:

﴿وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيبُ الْأَخِيرُ﴾ (التحریم: ۳)

«خاطر نشان ساخت وقتی که پیغمبر با یکی از همسرانش (به نام حفصه) رازی در میان نهاد، و او آن راز را (با عایشه) به میان گذاشت. و خداوند پیامبرش را از این (افشای راز) آگاه ساخت. پیغمبر برخی از آن (رازگویی) را (برای همسر رازگویی) بازگو کرد و از برخی دیگر خود داری کرد. هنگامی که همسرش را از آن (رازگویی) مطلع کرد، او گفت: چه کسی تو را از این (موضوع) آگاه کرده است؟ پیغمبر گفت: خدای بس دانا و آگاه مرا باخبر کرده است.»

(۳) توجه شوهران، در موارد خیلی مهم و ضرور به همسر و فرزندان

راه حل: شوهر نباید این را فراموش کند که زن، شریک زندگی وی است و نباید در باره‌اش بی‌احساس باشد و هوایش را نداشته باشد. بلکه باید همواره خاطر او را بخواهد؛ و این را بداند که همسرش، شریک لحظات زندگی وی است که باید در برخی رخدادها و پیشامدهای حیات همسررداری، با زن و فرزندان مشوره کند، مشوره و نظر او را قبول کند. ببیند

که اگر مشوره هایش قابل عملکرد بود، بپذیرد و اگر غیر آن بود، مسئولیتی در موردش ندارد. ولی به هر حال، نباید احساساتش را جریحه دار کند. خداوند متعال، مسلمانان را به نسبت داشتن خصلت مشورت طلبی، مورد تحسین و تقدیر قرار داده است:

﴿...وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ...﴾ (الشوری: ۳۸)

ترجمه: «و کارشان بر مبنای مشوره و مصلحت با همدیگر است.»

(۴) شوهر، به رخ کشیدن و منت گذاشتن از احسان و ادای حقوق و تأمین مخارج همسرش

راه حل: شوهر باید این را بداند که در قبال همسرش مسئولیت بزرگی دارد و اگر حقوق و مخارج زندگی آن را به درستی تأمین نکند، روز قیامت سخت مورد عذاب و تهدید خدای جهانیان قرار خواهد گرفت. همین است که رسول معظم اسلام ﷺ فرموده است: "إن الله تعالى سائل عن كل راع عما استرعاه، أحفظ ذلك أم ضيعه؟ حتی يسأل الرجل عن أهل بيته." (۲)

ترجمه: «خداوند متعال در روز قیامت، از هر مسؤولی در مورد این که چگونه در قبال زیر دستانش ادای مسئولیت

کرده، تحقیق و بازپرسی می‌کند؛ این را آشکار می‌سازد پیغمبر ﷺ که آیا این همه مسئولیت‌ها را پاسداری کرده یا ضایعش ساخته است؟ حتی از شخص، در مورد اعضای خانواده‌اش می‌پرسد که چگونه سرپرستی در قبال‌شان داشته است.»

بدین لحاظ، اصلاً مناسب

وقتی یک مسلمان از جانب شریعت مقدس اسلامی و از طرف رهبر معظم اسلام ﷺ در برخورد با همه ی مردم به پیشه کردن اخلاق پسنديده مأمور باشد، پس در برخورد با اعضای خانواده و به خصوص همسرش به طریق اولی و مهمتر از دیگران مأمور است که باید حسن اخلاق و برخورد را پیشه خود بسازد. زیرا رسول اکرم ﷺ ما را به آن توصیه فرموده و مسئله همسر را بیشتر از سایر مردم، تخصیص داده و روی آن تأکید ورزیده است.

باید از خواسته‌ها و فیصله‌های او تعالی راضی باشد و بداند که فرزند، هدیه‌ای از جانب الله جهانیان است و بنده حق ندارد در این باره شرط و ضابطه‌ی وضع کند؛ بلکه همواره شکر کند و راضی باشد.

(۷) : تأخیر در ادای حوائج و نیازمندی‌های همسر؛

راه حل: شوهر باید این سخن خدای تعالی را همیشه به یاد داشته باشد که می‌فرماید: ﴿... وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ...﴾ البقرة: ۲۲۸

ترجمه: «و برای همسران (حقوق و واجباتی) است (که باید شوهران ادا بکنند) همان گونه که بر آنان (حقوق و واجباتی) است (که باید همسران ادا بکنند)».

و همچنان باید این سخن ارزشمند رهبر معظم اسلام محمد ﷺ بن عبدالله را به یاد داشته باشید که می‌فرماید: " (لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه) ". «۳»

از اوصاف شخصیت‌مندی یک انسان است نه آن طوری که خودش فکر می‌کند.

(۶) وادار ساختن زن به کارهایی شاقه و خارج از توانش مثلاً: زن همیشه فرزندان دختر بدنیا می‌آورد و پسر تولد نمی‌کند، شوهرش او را تهدید می‌کند که در صورت عدم ولادت فرزند پسر، طلاقش می‌دهد. چه بسا شوهرانی هستند که همسران‌شان را اهانت می‌کنند که در بارداری تأخیر کرده و یا دیرتر طفل به دنیا آورده است.

راه حل: شوهر باید این حقیقت را بداند که فرزند، هدیه‌ای از جانب الله است و زن و شوهر اصلاً در این باره دخل و تصرفی نمی‌توانند بکنند. خداوند فرموده است: ﴿لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِخَلْقِ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَن يَشَاءُ إِنثًا وَيَهَبُ لِمَن يَشَاءُ الذَّكَورَ ۖ أَوْ يَزْوَجُهُمْ ذَكَرًا وَانْثًا وَجَعَلَ مَن يَشَاءُ عَاقِمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَلِيلٌ﴾ الشوری: ۴۹ - ۵۰

ترجمه: «مالکیت و حاکمیت آسمانها و زمین از آن خدا است. هرچه بخواهد می‌آفریند، به هرکس که بخواهد دخترانی می‌بخشد و به هر کس که بخواهد، پسرانی عطا می‌کند.

یا این که هم پسران می‌دهد و هم دختران؛ و خدا هرکی را بخواهد نازا می‌کند. او بس آگاه و توانا است».

پس وقتی که زن، جز فرزند دختر نمی‌تواند پسر به دنیا بیاورد، در این تقصیر او چیست؟

معلوم است که هیچ چیزی از دست او بر نمی‌آید و اصلاً قدرتی در این مورد ندارد. همه ی امور و تقدیرات به دست قدرت خدای تعالی است. پس انسان

نیست که شوهر در مورد ادای مسئولیت‌های خود در رابطه به ادای حقوق و تأمین مخارج اعضای خانواده به خصوص همسرش دارد، بر آنها احسان گذاری کند. زیرا این، از مکلفیت‌های دینی و وجوبیه‌های شرعی است که بر دوش وی گذاشته شده است. پس این همه زیر بار احسان آوردن‌های زیر دستان و همسران چه مفهومی دارد...؟! .

(۵) تحقیر و تهدید زن پیش روی فرزندان و یا سایر اعضای خانواده؛

راه حل: شوهر باید این را بداند که کرامت و شخصیت همسرش، در حقیقت کرامت و حرمت خود او است که باید در حفظ احساسات و کرامت او در پیش روی دیگران و به خصوص در محضر فرزندان، خیلی تلاش کند و متوجه باشد. تا مبدا با به پیش گرفتن چنین رویه‌هایی، هیبت و ارزش زن در خانه نزد همه از بین برود و سیاستش در دل فرزندان باقی نماند، که در این نتیجه نمی‌تواند فرزندان را درست تربیه کند.

لذا بر شوهر است که هرگاه خواست همسرش را از اشتباهی که

مرتکب شده تنبیه کند، باید این کار را دور از حضور دیگران

انجام دهد، تا بدین وسیله احساساتش را جریحه دار نکند

و هیبت و حرمت او را زیر پا نسازد. و شوهر باید این را بداند

که حرمت گذاشتن به شخصیت همسر؛ و احسان و نیکوکاری

به او، از کمال مردانگی و

ترجمه: «هیچ کدام تان مسلمان کامل بوده نمی‌توانید تا زمانیکه هرچه را که برای خودتان دوست دارید، برای برادر مسلمان تان نیز دوست بدارید».

شوهر محترم! کوتاهی در برآورده ساختن احتیاجات همسر کار نادرست و جفای نابخشودنی است، همواره تلاش کن که حق همسرت را برایش بدهی، همانطوریکه همیشه دوست داری او حق تو را برایت بدهد. زیرا این کار، از نشانه‌ها و علامات ایمان‌داری است.

(۸) قضاوت یک جانبه شوهر در مورد همسرش

راه حل: شوهر باید بداند که همسرش نیز در راستای عملی کردن صله‌ی رحم و برقرار کردن ارتباط مناسب اسلامی با خویشاوندانش مسئول و مکلف است. چنانچه شوهر خیلی دوست دارد در این مورد، با خویشاوندانش نیکوکاری کند و حقوق پدر و مادرش را ادا کند. همین‌طور، نباید همسرش را از خانواده و خویشاوندانش دور سازد؛ به خصوص وقتی که محفل و مراسمی باشد. البته این سخن زمانی است که در آن محفل، اختلاط زن و مرد و خروج از آداب و رسوم شریعت اسلامی نباشد، اگر چنین بود، شوهر حق دارد که همسرش را از اشتراک ورزیدن در آن محفل ممانعت کند. البته بازهم این موضوع را برای وی به صورت درست توضیح دهد و سبب ممانعت اش را آشکار سازد تا او از این کار شوهرش خوشنود و راضی شود] که در غیر این صورت، ممکن میان

شان کشیدگی و دعوایی رخ دهد].

(۹) تهدیدات شوهر همسرش را به طلاق وجدایی و دور شدن از فرزندانش

راه حل: شوهر باید بداند که ازدواج و زندگی همسرداری، یک رابطه‌ی محکم و ناگسستنی است که همواره [از جانب خدا و شریعت] مصئون و محفوظ است که باید به آن احترام گذاشته شود و هیچگاه از جدایی و طلاق [که شیرازه‌ی زندگی همسرداری را برهم می‌زند و کانون گرم خانواده‌ی‌شان را سرد و خاموش می‌کند،] سخنی بمیان نیاید. بهتر بگوییم، نباید این کارها بدون سبب سنگین و مهمی، حتی در ذهن شوهر خطور نکند؛ چه برسد به اینکه چنین سخنانی را بر زبان بیاورد.

(۱۰) اخلاق نیکوی شوهر در غیاب همسرش
راه حل: شوهر باید بداند که اخلاق نیکو، از علامات و نشانه‌های کمال ایمان و رسوخ عقیده‌ی اسلامی در قلب مؤمن است. همین دلیل است که رسول اکرم ﷺ فرموده است: (أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا، أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا). «۴»

ترجمه: «با ایمان ترین مسلمان کسی است که اخلاقش نیکو و رفتارش [در برابر دیگران شایسته و خوب] باشد». و در جای دیگری می‌فرماید: (خیرکم، خیرکم لأهله و أنا خیرکم لأهلی). «۵»

ترجمه: «بهترین شما، کسی است که در برابر اعضای خانواده‌اش خوش برخورد و با اخلاق باشد، و من در برخورد با اعضای خانواده‌ام، از همه‌ی شما بهتر هستم».

وقتی یک مسلمان از جانب شریعت مقدس اسلامی و از طرف رهبر معظم

اسلام ﷺ در برخورد با همه‌ی مردم به پیشه کردن اخلاق پسندیده مأمور باشد، پس در برخورد با اعضای خانواده و به خصوص همسرش به طریق اولی و مهمتر از دیگران مأمور است که باید حسن اخلاق و برخورد را پیشه خود بسازد. زیرا رسول اکرم ﷺ ما را به آن توصیه فرموده و مسئله همسر را بیشتر از سایر مردم، تخصیص داده و روی آن تأکید ورزیده است.

امام احمد بن حنبل رحمه الله با «عباسه بنت مفضل» مادر فرزندش صالح، ازدواج کرد. همیشه او را تحسین و توصیف می‌کرد و می‌فرمود: «مادر صالح مدت بیست سال با من شریک زندگی بود، در این مدت طولانی، من و او حتی در یک کلمه هم دچار اختلاف نشده‌ایم».

مأخذ:

- ۱- سنن الدار قطنی (۲۰).
- ۲- رواه النسائی و ابن ماجه.
- ۳- صحیح البخاری.
- ۴- رواه الترمذی و ابوداود.
- ۵- رواه الترمذی و ابن ماجه.

مخدره توکي او د هغو بدې اغيزې

لومړۍ برخه:

مولوی فریدالله ازهری

الحمد لله الذي حَرَّمَ الْخَمْرَ وَالْمَيْسِرَ
وَالْأَنْصَابَ وَالْأَزْلَامَ بقوله: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ
مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ إِنَّمَا
يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ
فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ
فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩٠-٩١﴾ المائدة

والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء
والمرسلين محمد القائل: (كُلُّ مُسْكِرٍ
حَرَامٌ)، و على آله و صحابته أجمعين.
و بعد:

نشه يي توکي هغه خطرناک توکي دي،
چې د ځاني ناروغیو لکه: سرطان، نري
رنځ، د زړه درېدل، زېړی او د اقتصادي
او ټولنيزو ستونزو، لکه غلا، وژنې،
بېوزلی او د بیکاری لامل کېږي. په
نشه يي توکو باندې روږدي

کېدل ډېر آسانه دي، خو بيا ترې
ځان خلاصون ډېر ستونزمن کار
دی. تنکي ځوانان د ټوکو او
ساعت تېرۍ په بهانه په نشه
يي توکو باندې پيل کوي، خو
کله چې د هغې په لومه کې
ونښلي، بيا نو پېښماني هيڅ گټه
نه لري. موږ بايد خپل روغ،
سالم او هغه امانت ژوند چې د

الله ﷻ له لوري موږ ته ډالی شوی، د
مخدره توکو په استعمال سره تباہ نه
کړو. هغه مخدره توکي چې وروسته
ذکر کېږي هغه يې ډېر مشهور انواع او
ډولونه دي، مگر د نشه يي توکو ځينې
نور ډولونه په ځينوسيمو او هيوادونو کې
شتون لري او په ځينو نورو هيوادونو او
سيمو کې شتون نلري چې په ټولو
باندې داتعريف صادق کېدلی شي:
مخدره توکي هغه څه دي چې عصبي
او عقلي جهاز په مستی سره او يا له
منځه وړلو او يا په کمزورۍ او يا په
وهم او تخيل سره متاثر کوي، چې د
عادت (آموخته) روږدي کېدو خاصه له
ځان سره لري چې په نتيجه کې يې
اقتصادي او ټولنيز زيانونه فرد او ټولنې
ته رسېږي. چې دغه تعريف مې د
لاندنيو تعريفاتو څخه خلاصه کړی دی.
په لغت کې د مُخْدِرِه ټوکو پېژندنه: د
مخدره کلمه د تفعل باب د اسم فاعل
صيغه ده، چې اصل يې د (خِدر) له
کلمې څخه اخيستل شوی دی، چې
خدر د پټوالي، کمزورۍ، سستۍ او
ټنبلۍ په معنی راځي. (تَخْدَرُالعضو) دا
کلمه عرب په هغه وخت کې
استعمالوي چې يو اندام يي شل شي

او حرکت ونشي کړای. او د ډار،
وروسته پاتې کېدو، سر گرځيدنې او
داسې نورې معناگانې هم له ځانه سره
لري او دا په هغه چا کې ښې ليدل
کيږي چې په مخدره موادو روږدي وي،
که دا مخدره توکي د مایعو، لکه شراب
او يا د جامدو، لکه ترياک او يا د
دخانياتو (لوگي)، لکه چرس په ډول
استعمال شي.

په اصطلاح کې د مخدره ټوکو غوره
تعريف: د اصطلاح له پلوه علماوو د
مخدره ټوکو ډېر تعريفونه کړيدي چې
جامع او مانع تعريف يې دا دی:

(عقاقير تؤثر على الجهاز العصبي
المركزي بالتنشيط أو التثبيط أو تسبب
الهلوسة والتخيلات، وتؤدي بمقتضاها
إلى التعود أو الإدمان و تضرر الإنسان
صحياً واجتماعياً، و ينتج عن ذلك
أضرار اقتصادية واجتماعية للفرد
والمجتمع). «١»

يعني مخدره توکي هغه څه دي چې
عصبي او عقلي جهاز په مستی سره،
يا له منځه وړلو، يا په کمزورۍ او يا په
وهم او تخيل سره متاثره کوي، چې د
عادت (آموخته) کېدو خاصه له ځان
سره لري او په پای کې اقتصادي او

ټولنيز زيانونه فرد او ټولنې ته اړوي.

ځينو علماوو يې داسې تعريف كړى دى: (المادة التي تشكل خطراً على صحة الفرد و على المجتمع).

يعنې: دا هغه ماده ده چې د فرد او ټولنې روغتيا ته زيان رسوي. «۲»

ځينو علماوو داسې تعريف كړى دى: دا هر هغه څه دي چې عقل پوښى، مستي او كمزوري ورسره شتون ولري چې دا د مايعو مخدره توکو له ځانگړتياوو څخه دي.

د مخدره توکو ډولونه او انواع:

مخدره توکي په لومړي ویش سره په درې ډوله ویشل کېږي:

۱- طبعي مخدرات ۲- مصنوعي مخدرات ۳- تخليقي مخدرات. چې په لاندې کرښو کې په لنډ ډول پېژندل کېږي:

لومړی طبعي مخدرات:

دا هغه ډول مخدره توکي دي چې په اصل کې بوټي دي، په مستقيم ډول په خپل شکل او څيره سره د خولې له لارې استعمالېږي لکه: حشيش (چرس)، اپين (ترياک)، کوکا او قات.

دوهم تخليقي مخدرات:

دا هغه درمل دي چې له کيمياوي موادو څخه جوړېږي د دوى تاثير د طبعي او مصنوعي موادو په څير دى، چې د (حبوب) گوليو، کپسولو، پوډرو، درملو او مشروباتو په شکل استعمالېږي.

درېم مصنوعي مخدرات:

د مصنوعي مخدره توکو د تعريف په اړه علماء داسې وايي: (هي مواد تستخلص من المواد الطبيعية، وتجري عليها بعض العمليات الكيميائية، و تصبح مواد أخرى أشد تركيزاً و أثراً، و من

أمثلة هذا النوع المورفين والهيريون والكوكايين والكوداين و غير ذلك من المواد التصنيعية). «۳»

يعنې دا هغه مخدره توکي دي چې له طبعي موادو څخه د ځينو کيمياوي کړنو په واسطه لاس ته راځي او بل ډول اغيزمن مواد گرځي، چې د دې ډول څخه مورفين، هيريون، کوكاين، کوداين او دارنگه نور جوړ شوي مواد دي.

مخدره توکي ډېر ډولونه لري او په بېلا بېلو برخو ویشل شوي دي چې د هغو ټولو ذکر کول گران دي؛ ځکه د درملو جوړولو صنعت هره ورځ د مخدره موادو د ترکیب او جوړښت په اړه نوې لاسته راوړنې لري، نو د مخدره توکو نوي انواع منځ ته راځي. او په هرې سیمې او هیواد کې ځانگړي ډولونه شتون لري، چې خلک پرې روږدي دي، ځينې ډولونه يې په لاندې ډول معرفي کېږي:

الف - شراب: په عربي ژبه کې ورته (خمر) وايي، چې په لغت کې پټولو ته ويل کېږي، لکه چې دا تعريف د عمر رضي الله عنه څخه راغلی: (وَالْخَمْرُ مَا خَامَرَ الْعَقْلَ). «۴»

يعنې: شراب هغه دي چې عقل پټ کړي او د شرعې په اصطلاح کې يې دا تعريف دى: (أَمَّا الْخَمْرُ فَهُوَ اسْمٌ لِلنَّبِيِّ مِنْ مَاءِ الْعِنَبِ إِذَا غَلَى وَاشْتَدَّ وَقَذَفَ بِالزَّبْدِ، وَ هَذَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ عَلَيْهِ الرِّحْمَةُ وَعِنْدَ أَبِي يُوسُفَ وَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمَا الرِّحْمَةُ مَاءُ الْعِنَبِ إِذَا غَلَى وَاشْتَدَّ فَقَدْ صَارَ خَمْرًا). «۵»

يعنې: شراب د امام ابو حنيفه/ په نزد د انگورو هغه اندازه اوبه دي کله چې وخوټېږي، سختې شي او زگ پورته

کړي او صاحبينو (رحمهما الله) په نزد، شراب د انگورو هغه اندازه اوبه دي، چې و خوټېږي او سختې شي، او شراب ترې جوړ شي. د امام ابو حنيفه او صاحبينو (رحمهم الله) ترمنځ فرق دا دى چې امام صاحب زگ پورته کيدل په کې شرط بولي؛ ځکه چې نېشه راوستل تر هغو پورې نه بشپړېږي، ترڅو زگ يې نه وي کړى او صاحبين يې له زگ څخه پرته هم شراب بولي او زگ کول په کې شرط نه بولي. «۶»

شراب هغه بده نشه ده چې په څښوونکي يې له ثبوت څخه وروسته حد ټاکل شوى، چې پوره تفصيل به يې وروسته را شي او د قرآن کریم د سوره (المائدې) په (۹۰ او ۹۱) آيتونو سره يې بعد له تدريج څخه په قطعي ډول تحریم راغلی دى او دې ته (أُمُ الْخَبَاثِثِ) د ټولو خباثتو اصل او سبب ويلى شي، چاچې په دنيا کې وڅښل د جنت له شرابو څخه به محروم شي، لکه روايت دى:

(عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي وَهُوَ يَشْرَبُ الْخَمْرَ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ شَرْبَهَا فِي الْجَنَّةِ وَ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي وَهُوَ يَتَحَلَّى الذَّهَبَ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ لِبَاسَهُ فِي الْجَنَّةِ). «۷»

ژباړه: عبد الله بن عمرو رضي الله عنه د رسول اکرم صلی الله علیه و سلم څخه روايت کوي چې فرمايلي دي: څوک چې زما د امت څخه په داسې حال کې مړ شي چې شراب څښي الله پاک به په جنت کې

د شراب څښل پري حرام کړي او څوک چې زما د امت څخه په داسې حال کې مړ شي چې سره زر استعمالوي الله پاک به په جنت کې د سرو زرو استعمال پري حرام کړي. (أعذنا الله من هذه الحالة)

ب - اپين (ترياک / افيم): ترياک هغه مخدره مواد دي چې په کيميايي ډول جوړېږي او د مخدره موادو په منځ کې ډېر ضرري شمېرل کېږي. خوند يې تريخ او اثر يې نشه لرونکی او وژونکی دی، همدا راز د هغو له پوډرو څخه د ډېرو طبي دواگانو په جوړښت کې هم استفاده کېږي. د اپيونو اغېزې دادي: کله چې يو انسان پرې روږدی شي، نو هغه يې د ژوند يوه برخه وگرځي، چې د هغه بدن پرته د هغه له استعمال څخه کارنه شي کولای، هر کله چې هغه لاس رسي پيدا نکړي، نو له مختلفو دردونو سره مخامخ کېږي او صحت يې له منځه ځي، د اندامونو او د حافظې په کمزورۍ، د اشتها په کمښت، په ځيگر کې د اختلال په پيدا کېدو، د سترگو د رنګ بدېدل، د تنفس او نبض سختېدل، د بدن حرارت ټيټېدل او نور بد اثرات د دې وژونکې وبا په سبب منځ ته راځي اپين يوه توربخونه نسواري ماده ده چې د يوه بوټي له شېرې څخه چې کوکنار نومېږي لاس ته راځي. د انسانانو معلومات د اپينو او د هغه د طبي تاثيراتو په اړه لږ تر لږه څلور سوه کاله مخکې تر مېلاده رسېږي. «۸»

ج - جوزبویا: دا دې هغه مخدره توکو څخه يادېږي چې په طبعي ډول مخدر دي په عربي ژبه کې ور ته (جوزة الطيب) ويل کېږي په گرمو هيوادونو کې کرل کېږي لکه هندوستان او داسې نور. د جوزبویا اغېزې:

الف - خوله وچوي.
ب - معده کمزورې کوي.

ج - تنده مينځته راوړي. د د نورو ناوړه پيښو او اثراتو شتون هم لري. «۹»

د - حشيش (چرس): له هغه شيرې څخه عبارت دي چې د بوټو او گلانو څخه لاسته راځي. د حشيشو اغېزې د ماريچوانا په نسبت درې او يا څلور چنده زياتې دي.

ه - ماريچوانا: داسې پوډر دي چې د ميوه دارو يا گلدارو بوټو څخه لاسته راوړل کېږي.

و: مورفين: دا هم د اپيونو په څېر مشهور مخدره مواد دي، بلکې مورفين د اپيونو په نسبت ډېر ثبات لري او وړل راوړل يې اسانه دي، چې په اوله کې د طبيبانو د اشتباه په وجه د ډېرو دواگانو په جوړښت کې ورته ځای ورکړل شو، خو وروسته بيا کشف شو چې دا ډېر خطرناک مخدره مواد دي او د دې استعمال د معتاد کېدلو باعث گرځي. «۱۰»

ز - هيروئين: هيروئين د هغه سپين رنگي توکو څخه عبارت دي چې په الکولو کې ويلې کېږي او په مخدره توکو کې ډېر قيمت لري، د انسان د صحت لپاره تر ټولو خطرناک څيز دي او د کيميايي لويو عملياتو په نتيجه کې لاسته راځي.

د هيروئينو اغېزې: کمزوري، د اشتها کمښت او وېره او کله چې ورته هغه ونه

رسېږي نو ډېر کمزوری شي، اسهال، د معدې په دردونو، د ملا په درد، تبه او داسې نورو ناروغيو اخته کېږي.

ح - بنگ: چې په شيکران او سيکران سره هم يادېږي، دا داسې يو بوټی دی چې د ځمکې پرمخ د دايرې په شکل پلن کېږي او په اوسط ډول د يوه گز څخه لږ څه کم جگېږي.

ط - قات: دا يو ټيټ بوټی دی او په هر قسم خاوره، اوبو او هوا کې زرغونېږي، پاملرنې ته څه خاصه اړتيا نه لري، د نورو بوټو په پرتله د آفتونو مقاومت ډېر لري، ملخ او نور حشرات يې هم نه خوري، لوړوالی يې تر دوه مترو او کله له دې هم ډېر لوړېږي، په افغانستان او د منځنۍ آسيا په ځينو هيوادونو کې کرل کېږي.

د قات اغېزې: د دې موادو همېشه استعمالونکی د خپل نفس ډېر تابع وي او همېشه د دې توکو د لاسته راوړلو په تکل کې وي، په دې توکو چې څوک روږدي شي، نو د دغو آفتونو عوارضو درلودونکی وي: د سر درد، د زړه د ټکانونو له خپل حد څخه ډېرېدل، د سترگو په پردو کې دوينو ټولېدل، د اشتها له منځه تلل، د جنسي قوت کمزورتيا چې په پای کې له کامل جنسي ضعف سره مخامخ او قوت يې سلب کېږي اود وينې د فشار لوړېدلو سبب گرځي.

ی - کواکئين: کواکئين د کوکا په نامه له يوه بوټي څخه چې سپين رنگ لري لاسته راځي. او پر هغه روږدي کېدل ډيرې ناوړې اغېزې منځ ته راوړي، چې ځينې يې دا دي:

الف - د زړه نظام گډوډ کوي او په

تنفسي جهاز کې اختلال راپیدا کوي.
ب - ناڅاپي مړینه. ج - ژر معتاد کېدل.
د - د غوړونو کمزوري او لېونتوب رامنځ
کوي.

د مخدره توکو حکم:

شراب هم د مخدره توکو یو ډول دی چې په عربي ژبه کې ورته (خمر) ویلی شي چې حرمت یې په قطعي ډول په دې آیتونو سره راغلی دی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَصْغَابُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَنْصَابُ رَجَسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْهَوُونَ﴾ المائدة: ٩٠ - ٩١

ژباړه: اې هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی (یعنې ای مؤمنانو!) بېشکه همدا خبره ده چې شراب، قمار، بتان او غشي (د فال، دا څلور واړه شيان) پليت دي د شیطان له کار څخه دي؛ نو ځان ترې وساتئ، لپاره د دې چې نجات ومومئ (د هغو څخه په ځان ساتلو سره). بېشکه چې همدا خبره ده؛ غواړي شیطان چې واچوي په منځ ستاسې کې دښمني او کینه (په څښلو) د شرابو کې او (په کولو) د قمار کې او اړوي تاسې له یاده د الله او له لمانځه څخه، نو آیا یی تاسې منع کیدونکي! (اوبنتونکي له دې بدو کارو نو؟ بلکه واورئ).

د دې آیتونو تفسیر: له دې آیتونو څخه وړاندې پخواهم ځینې آیتونه د شرب الخمر (شراب څښلو) په نسبت نازل شوي وو. اول دا آیت نازل شوی وو:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ

فِيهِمَا إِنتُم كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا﴾ البقرة: ٢١٩

چې په دغه آیت کې هم د خمر په تحریم په لوري صریحه اشاره شته، مگر څرنگه چې په هغه کې په څرگنده توګه د خمر د پرېښودلو حکم نه وو؛ نو ځکه عمر رضی الله عنه د هغه له اوریدلو څخه وروسته وویل: (اللهم بین لنا بیانا شافیا). وروسته له دې نه بل آیت راغی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ﴾ النساء: ٤٣

چې په دې آیت کې هم د خمر و د تحریم تصریح نه وه، اگر که د نشې په حالت کې له لمانځه څخه ممانعت شوی دی او دغه قرینه ده په دې خبره باندې چې غالباً له شرابو څخه په دې وخت کې ژغورل د مخاطبینو په لحاظ سهل او آسان نه وو، نو ځکه په نهایت حکیمانه ډول سره یې تدریجاً لومړی د شرابو نفرت په زړونو کې ورواچاوه، او بیا ورو ورو د تحریم له حکم سره مأنوس کړل، لکه چې عمر رضی الله عنه آیتونه چې د بت پرستی په شان په دې کې ډېر صاف او ښکاره ډول سره ناولي او مردار شي څخه وروسته په زوره نارې کړي: (انتهینا انتهینا یا ربنا!) او خلقو د شرابو چاټی ګانې ماتي کړي او شرابخانې له شرابو څخه تشې شوې، د مدینې منورې په کوڅو کې لکه د باران اوبه شراب بهېدل. کله چې د شرابو د څښلو له اثره د سړي عقل او سد (هوش) له سر څخه لاړشي، نو ډېر ځلې شرابیان د لیونیانو په شان په خپلو منځو کې جنگونه او جګړې کوي او یو له بل سره

وهي او یو له بل سره عداوتونه او عنادونه کوي، همدغه حال بلکه له دې څخه زیات د قمار (جواری) دی، د قمار په وړلو او یا بایلو کې سختي جګړې، منازعې او فسادونه پېښیږي، چې د هغو په وسیله شیطان ته ښه موقع د شور اچولو لپاره په لاس ورځي، دا خو یې ظاهري خرابي شوه، باطني نقصان یې دا دی، چې د هسې شیانو په مشغولېدو سره انسان د الله تعالی له یاد او عبادت څخه بیخي غافلېږي.
«۱۱» نوریا...

ماخذونه:

- ۱- الموسوعة الجنائية الإسلامية المقارنة بالأنظمة المعمول بها في المملكة العربية السعودية، فرع منطقة الرياض، د سعود بن عبد العالي البارودي العتيبي تأليف، ١٩٩٥ ټوک، الطبعة الثانية ١٩٢٧.
- ۲- السياسة الجنائية، للدكتور كريم، ط: الشرق الأوسط، قاهره، ١٩٢٢هـ، ١٢مخ.
- ۳- مجلة الجامعة الإسلامية بالمدينة المنورة، ١٥١٥ ټوک، ١١٥مخ، للجامعة الإسلامية بالمدينة المنورة، المكتبة الشاملة.
- ۴- متفق عليه، أخرجه البخاري برقم (٥٥٨١) واللفظ له، ومسلم برقم (٣٠٣٢).
- ۵- بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع لعلاء الدين، أبي بكر بن مسعود بن أحمد الكاساني الحنفي (المتوفى: ٥٨٧هـ)، في بيان أحكام الأشربة، ٥ ټوک، ١٢٢ مخ.
- ۶- مخکينی سرچينه او مأخذ.
- ۷- مسند الامام أحمد، د حديث شميره: ٦٩٤٨.
- ۸- مجلة الجامعة الإسلامية بالمدينة المنورة، ١٥١٥ ټوک، ١١٥مخ، للجامعة الإسلامية بالمدينة المنورة، المكتبة الشاملة.
- ۹- مخکينی سرچينه او مأخذ.
- ۱۰- الفقه الاسلامي وأدلته للدكتور وهبه الزحيلي، ٧ ټوک، ٢٣٢مخ، مكتبة شاملة.
- ۱۱- ترجمة معاني القرآن الكريم الى لغة البشتو، ١ ټوک، ٣٧٧ مخ.

عفو و بخشش و تأثیر آن در دعوت اسلامی

قسمت دوم:

استاد عبدالرازق هدامند

فرق بین عفو و مغفرت

گفته شده که عفو بلیغ تر از مغفرت است و از جمله کسانی که به این نظر هستند یکی هم محمد منیر الدمشقی است که در کتابش (الإتحافات السنية) گفته است: عفو در حق الله تبارک و تعالی عبارت از ازاله و از بین بردن آثار و علایم کامل گناه است که آن را از دیوان کرام الکاتبین مکماً محو نموده، و در روز قیامت شخص را به آن مطالبه نمی کند و آن را از قلب های بندگان اش زایل نموده و فراموش شان می گرداند تا از تذکر و یادآوری آن خجالت نکشند، و در مکان هر بدی ای نیکی و حسنه ای را قرار داده و استوار می دارد. بناءً عفو بلیغ تر و رسا تر است از مغفرت کرده زیرا غفران اشاره و آگاهی به ستر و پوشیدن می دهد و عفو به محو و نابودی کامل گناه که هیچ آثاری از آن باقی نمانده است. عفو از اخلاق پیامبران، علماء و بنده های برگزیده الله ﷺ است. (۷)

فرق بین عفو و صفح یعنی رو گردانیدن و در گذشتن از گناه کسی معنای عفو صفح با هم

نزدیک است. امام راغب اصفهانی می گوید: صفح ترک سرزنش دادن است و این بلیغ تر از عفو است. زیرا گاهی انسان عفو می کند ولی سرزنش را ترک نمی کند. (۸)

بیضاوی رحمه می گوید: عفو ترک نمودن عذاب گنهکار است، و صفح ترک ملامتی و سرزنش آن. (۹)

چون صلب موضوع عفو و تأثیر آن در دعوت اسلامی است از حاشیه رفتن احتراز نموده و با ذکر یک آیت و یک حدیث این قسمت مبحث را به پایان برده و به مطالب ارزنده دیگری می پردازیم. الله ﷻ عفو و گذشت را سبب مغفرت گناهان شخص قرار داده و به آن دعوت نموده است چنانچه می فرماید: ﴿وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ النور: ۲۲

(باید عفو کنند و گذشت نمایند. مگر دوست نمی دارید که خداوند شما را ببامرزد؟) همان گونه که دوست دارید خدا از لغزشهایتان چشم پوشی فرماید) در این آیت ترغیب و تشویق بزرگی است برای عفو کردن و وعده بسیار با کرامت و با عزت است در مقابل آن. (۱۰)

محمد امین الشنقیتی در ذیل این قسمت آیت ﴿وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا﴾ نگاشته است باید محو کنند آثار بدی را به حلم و گذشت خویش، و گفته که مراد از (والصفح) چنانچه بعضی از اهل علم گفته اند: (صفحة العنق) است بدین معنی که رو بگردانید از مجازات بدی شان گویا که شما از آن بدی و اساءة آنها با صفحه گردن تان اعراض نموده و از آن بدی عفو کرده و رو گردانیدید. (۱۱)

عفو و گذشت در سیره پیامبر و تأثیر آن بالای دعوت اسلامی

برای یک داعی إلى الله لازم است که خود را متخلق به اخلاق و خصلت های نیکو و حمیده گردانیده، سیره و روش پیامبر ﷺ را اُسوه و قدوه دعوت خود بگرداند. تا با متلبس شدن به همان خصلت های نیکو و خجسته مقامش را در جامعه احراز نموده و دعوتش را به بنده های الله ﷻ برساند.

از جمله همان خصلت های حمیده یکی هم عفو و گذشت است که الله ﷻ در مورد آن چنین می فرماید:

﴿فَمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ إِنَّهُ لَمَنْ لَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِظَ الْقَلْبُ لَأَنَّفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ

عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿آل عمران: ۱۵۹﴾

ترجمه: از پرتو رحمت الهی است که تو با آنان (که سر از خط فرمان کشیده بودند) نرمش نمودی. و اگر درشتخوی و سنگ دل بودی از پیرامون تو پراکنده می شدند. پس از آنان درگذر و برایشان طلب آمرزش نما و در کارها با آنان مشورت و رایزنی کن. و هنگامی که (پس از شور و تبادل آراء) تصمیم به انجام کاری گرفتی (قاطعانه دست به کار شو و) بر خدا توکل کن؛ چرا که خدا توکل کنندگان را دوست می دارد.

و همچنان در آیت دیگری می فرماید:

﴿فِيمَا نَقُصُّهُمْ مِنْهُمْ لَعْنَهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

الْمُحْسِنِينَ﴾ المائدة: ۱۳

ترجمه: اما به سبب پیمان شکنی ایشان ، آنان را نفرین کردیم و از رحمت خود محروم داشتیم و دلهایشان را سخت نمودیم (به گونه ای که دلیل و اندرز بدان راه نمی یافت) آنان سخنان را تحریف و بخش فراوانی از آنچه در تورات بود (و بدیشان تذکر داده شده بود، ترك کردند. (این خوی پلید هنوز هم در چنین قومی وجود دارد و تو) همیشه می توانی خیانتی (تازه) از آنان ببینی، مگر عده کمی از ایشان (که به تو ایمان آورده اند و خیانت پیشه نیستند) پس از آنان درگذر و (بدسگالیه و دوروییهایشان را) نادیده

بگیر، که خداوند نیکوکاران را دوست می دارد.

آیات زیادی در این مورد آمده ما جهت صرفه جویی وقت به ذکر همین دو آیت اکتفاء نمودیم.

مثالهای قنديل گونه ای از عفو و بخشش در تاریخ اسلام

کتاب احادیث بلخصوص بخش سیر و مغازی در این مورد مطالب خوبی را بیان داشته اند.

۱- عبدالملک بن هشام بن ایوب الحمیری المعافری نحوی در کتاب مشهورش به نام (سیره ابن هشام) گفته است: پیامبر ﷺ سلیط بن عمرو که یکی از افراد قبیله بنی عامر بن لوی است به دعوت ثمامه بن أثال ارسال نمود تا او را به اسلام دعوت نماید او غیر از اینکه تکبر نموده و از دعوت ابا ورزید در فکر قتل رسول اکرم ﷺ افتید کاکایش او را از این عزم و قصدش منع نموده و از عواقبش بر حذر داشت. در خاطر پیامبر ﷺ گذشت آنچه گذشت آنگاه دعا نمود که الله تبارک و تعالی اگر پیامبرش را بر وی توانایی و اقتدار ببخشد. (۱۲)

امام بخاری رحمه الله داستان را چنین ادامه داده و به پایان می رساند.

موصوف حدیثی را با سندش از سعید بن ابی سعید رحمه الله چنین نقل نموده است: حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ بَعَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خِيَالًا قَبَلَ نَجْدٍ فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ ثُمَامَةُ بْنُ أَثَالٍ فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ فَقَالَ عِنْدِي خَيْرٌ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ مُحَمَّداً إِن تَفْتُلْنِي تَقْتُلُ ذَا دَمٍ وَإِنْ تُنْعِمَ تُنْعِمَ عَلَيَّ شَاكِرٌ وَإِنْ كُنْتُ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ مِنْهُ مَا شِئْتَ فَتَرِكَ حَتَّى كَانَ الْعَدُوُّ ثُمَّ قَالَ لَهُ مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ قَالَ مَا قُلْتُ لَكَ إِنْ تُنْعِمَ تُنْعِمَ عَلَيَّ شَاكِرٌ فَتَرَكَهُ حَتَّى كَانَ بَعْدَ الْعَدِ فَقَالَ مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ فَقَالَ عِنْدِي مَا قُلْتُ لَكَ فَقَالَ أَطْلِقُوا ثُمَامَةَ فَانْطَلَقَ إِلَى نَجْلٍ قَرِيبٍ مِنَ الْمَسْجِدِ فَاعْتَسَلَ ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ يَا مُحَمَّدُ وَاللَّهِ مَا كَانَ عَلَيَّ الْأَرْضُ وَجْهُ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ وَجْهِكَ فَقَدْ أَصْبَحَ وَجْهَكَ أَحَبَّ الْوُجُوهِ إِلَيَّ وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ دِينٍ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ دِينِكَ فَأَصْبَحَ دِينُكَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَيَّ وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ بَلَدٍ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ بَلَدِكَ فَأَصْبَحَ بَلَدُكَ أَحَبَّ الْبِلَادِ إِلَيَّ وَإِنْ خِيْلَكَ أَخَذْتَنِي وَأَنَا أُرِيدُ الْعُمْرَةَ فَمَآذَا تَرَى فَبَشَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَرَهُ أَنْ يَغْتَمِرَ فَلَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ قَالَ لَهُ قَائِلٌ صَبَوْتَ قَالَ لَا وَلَكِنْ أَسْلَمْتُ مَعَ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا وَاللَّهِ لَا يَأْتِيكُمْ مِنَ الْيَمَامَةِ حَبَّةٌ حِنْطَةٍ حَتَّى يَأْذَنَ فِيهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (۱۳)

ترجمه: « سعید بن ابی سعید رحمه الله فرموده که او از ابوهریره رحمه الله شنید که گفت: پیامبر ﷺ سوار کارانی را به طرف نجد فرستاد، آنها مردی را از قبیله ی بنی حنیفه آوردند که ثمامه بن أثال نامیده می شود، او را به یکی از ستونهای مسجد بستند.

سپس پیامبر ﷺ به طرف او آمد و گفت: ای ثمامه! چه فکر می کنی؟ گفت: اندیشه ی نیکو، ای محمد! اگر مرا بکشی، شخص صاحب دمی را کشته ای و اگر ببخشی شکر گذاری را بخشیده ای و اگر مال می خواهی هر آنچه می خواهی، بخواه، او تا فردای آن روز به همان حالت گذاشته شد، سپس پیامبر ﷺ فرمود: چه فکر می کنی؟ گفت: همان که به تو گفته ام. اگر احسان کنی بر کسی احسان می کنی که شکر گذار است. پس او را تا فردا به حال خود گذاشت. باز فرمود: چه فکر میکنی؟ گفت: در خاطر من چیزی است که برایت گفتم: فرمود: ثمامه را رها کنید، ثمامه به طرف آب کمی که نزدیک مسجد روان بود رفت و غسل کرد و سپس به مسجد وارد شد و گفت: گواهی می دهم که نیست معبودی جز خدا و گواهی می دهم که محمد فرستاده اوست. ای محمد! به الله قسم! نزد من در روی زمین روی ناخوشایند تر از روی تو نبود ولی اکنون روی تو دوست داشتنی ترین روی ها نزد من است، به الله قسم! از دین تو ناخوشایند تر دینی نزد من نبود، ولی اکنون دین تو دوست داشتنی ترین دین نزد من است، به الله قسم! از شهر تو کرده ناخوشایند ترین شهری نزد من نبود، ولی اکنون شهر تو بهترین شهری نزد من است.

سوارکاران تو مرا گرفتند و من قصد ادای عمره داشتیم، پس

چه می فرمایی؟ رسول اکرم ﷺ به او مژده داد و به او فرمود: که عمره را اداء کند. زمانی که ثمامه به مکه رفت، کسی به او گفت: تغییر دین دادی؟ گفت: نه ولیکن همراه محمد رسول اکرم ﷺ مسلمان شدم. به الله قسم! یک دانه گندم از یمامه برای شما نخواهد آمد تا اینکه پیامبر ﷺ اجازه آن را ندهد». اینست ثمره و نتیجه این صفت نیکو و تأثیر آن در دعوت اسلامی.

اکنون ببینید که عفو و گذشت چه تأثیر نیک بالای معاند ترین و سرسخت ترین دشمن دارد و چطور آن را نرم و حلیم می سازد. گویا آهنی در کف عفو و بخشش موم می گردد.

۲- عفو پیامبر ﷺ علیه وسلم از صفوان بن أمیه:

صفوان بن أمیه یکی از اشراف قریش و فصحاء عرب است، که پدرش أمیه بن خلف در روز بدر کشته شد، و صفوان بن أمیه قبل از اینکه به دین اسلام مشرف شود یکی از سرسخت ترین دشمنان پیامبر ﷺ بوده پیامبر ﷺ و أصحابش را نهایت بد می دید؛ و پیامبر ﷺ بالای او و سهیل بن عمرو و حارث بن هشام دعای بد می نمود.

چنانچه امام أحمد بن حنبل رحمه الله حدیثی را با سندش از سالم که او از پدرش روایت کرده است چنین نقل می نماید:

عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اللَّهُمَّ الْعَنْ فُلَانًا اللَّهُمَّ الْعَنْ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ اللَّهُمَّ الْعَنْ سَهِيلَ بْنَ عَمْرِو اللَّهِمَّ الْعَنْ صَفْوَانَ بْنَ أُمَيَّةَ. (۱۴)

ترجمه: (از سالم روایت است که او از

پدرش روایت کرده که فرمود: من از پیامبر ﷺ شنیدم که می گفت: بار الها لعنت کن فلان را بار الها! لعنت کن حارث بن هشام و سهیل بن عمرو و صفوان بن أمیه را) ابن عساکر در تاریخ دمشق مطلبی دیگری را در این مورد چنین نگاشته است: بعد از غزوه بدر روزی صفوان بر حجر کعبه (دیواری است در قسمت شمال کعبه که قسمت ابتدایی آن به خانه کعبه ملحق است) نشسته بود و همراه عمیر بن وهب در مورد واقعه بدر و آنچه که بالای قریش از مصائب آمده بود سخن می گفت: او دریافت که رفیقش عمیر بن وهب اراده دارد که به مدینه رفته و پیامبر ﷺ را به قتل برساند. عمیر فرمود: بلی اگر دینی بالایم نمی بود که توان ادایش را ندارم عیال و فامیلی بدوش نمی داشتیم که از پرداخت نفقه و مصارف زندگی شان عاجزم، هر آئینه خود را به محمد رسانده و به مجرد اینکه چشمم بر او می خورد او را به قتل می رساندم. و من بهانه ای دارم که به آن استدلال گرفته و بگویم که من به خاطر پسر من که نزد شما اسیر است آمده ام. صفوان گفت: ادای دینت بر ذمه من بوده و همان خرچ و مصرفی را که به فامیل و عیال تو می پردازم همان مصرف را به عیال و فامیل خود می نمایم یعنی در پرداخت مصارف فامیل؛ عیال تو؛ آسوه عیال من هستند.

صفوان او را مجهز ساخته و امر نمود شمشیرش را به زهر آب داده و آن را صیقل زنند. پس عمیر به مدینه آمده و

فضیلت نماز

● نماز، انسان را از کارهای زشت و ناپسند، باز می‌دارد.

خداوند ﷻ می‌فرماید: **أَتْلُ مَا أُوْحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ**. (عنکبوت: ۴۵)

ای پیامبر! بخوان آنچه را که از قرآن به تو وحی شده است و نماز را برپا دار. همانا نماز انسان را از کارهای زشت و ناپسند باز می‌دارد و یاد خدا از همه چیز والاتر است و خداوند می‌داند که شما چه کارهایی را انجام می‌دهید.

● نماز بعد از شهادتین، بهترین عمل شمرده می‌شود:

عبدالله بن مسعود رضی الله عنه می‌فرماید: از رسول اکرم ﷺ پرسیدم: کدام عمل بهتر است؟ فرمود: نمازی که در وقتش خوانده شود. پرسیدم: بعد از آن کدام عمل بهتر است؟ فرمود: نیکی به پدر و مادر پرسیدم: پس از آن کدام عمل بهتر است؟ فرمود: جهاد در راه خدا (متفق علیه)

● گناهان را شستشو می‌دهد

جابر بن عبدالله رضی الله عنه می‌فرماید: رسول الله ﷺ فرمودند: **مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ كَمَثَلِ نَهْرِ جَارٍ غَمَرٍ عَلَى بَابٍ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ** (مسلم)

مثال نمازهای پنج‌گانه مانند اینست که نهر پر آبی، مقابل درب خانه یکی از شما جریان داشته باشد و شما روزانه، پنج مرتبه در آن غسل نمایید.

(پس همانطور که هر کس روزانه پنج بار غسل کند، چرکی بر بدنش باقی نمی‌ماند، آن کس که روزانه پنج بار نماز بخواند، گناهی برایش باقی نمی‌ماند).

● نماز، باعث کفاره گناهان می‌شود

ابوهریره رضی الله عنه می‌فرماید: رسول الله ﷺ فرمودند: **الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مَكْفَرَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا اجْتَنِبَتِ الْكِبَائِرُ** (مسند امام احمد)

نمازهای پنج‌گانه و جمعه تا جمعه دیگر و رمضان تا رمضان دیگر باعث کفاره گناهانی می‌شود که بین آنها انجام گرفته است، البته گناهان کبیره از این قاعده مستثنی هستند و نیاز به توبه دارند)

● در حدیث بریده آمده است که نبی اکرم ﷺ فرمودند:

بَشِّرِ الْمَشَّائِينَ فِي الظُّلَمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (مسلم)

کسانی را که در تاریکی ها به مساجد می‌روند، به نوری کامل در روز قیامت، مژده ده.

د جوماتونو جوړولو فضيلت

● په اسلام کې د جومات آبادول د دين د قيام او بقا بنسټ ګڼل کېږي.

لکه څرنگه چې د انسان د ژوند د بقاء لپاره کور مهم دی تر څو انسان د سختې يخنې او سختې گرمۍ او نور طبيعي آفاتو څخه وساتل شي او همدارنگه د هغه د لمر ، سيوري او نورو آسانتياوو څخه استفاده وکړي همداسې جومات هم د دين د بقاء او قيام لپاره مهم دی ، جومات د ځمکې پر مخ د دين د نصرت او قيام لپاره اولينه نښه او ځای دی

● د جومات جوړولو په باره کې په قرآن کریم او نبوي سنتو کې ډير فضائل راغلي دي چې يوه برخه يې په لاندې ډول ده:

قال الله تبارک وتعالی : **إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ** . [التوبة: ١٨]

ژباړه : يقيناً د الله جل جلاله جوماتونه هغه څوک آبادوي چې پر الله جل جلاله او آخرت ايمان ولري لمونځ کوي زکات ورکوي او له الله جل جلاله پرته (له بل چا څخه) نه ويرېږي نو هيله ده چې د غسې کسان د سمې لارې موندونکي وي.

● همدارنگه د جومات جوړول او تر ميمول صدقه جاريه ده ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ ، وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ ، وَمُصْحَفًا وَرَّثَهُ ، أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ ، أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ ، أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ ، أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ يَلْحَقَهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ (رواه ابن ماجه)

هغه اعمال او نېکۍ چې د هغه ثواب د مرګ وروسته مؤمن ته رسېږي دا دي : علم نافع ، صالح اولاد ، د قرآن کریم مصحف ، د جومات جوړول ، د مسافر لپاره د استوګنې ځای ، وياله يا کوهي جوړول ، او هغه صدقه چې د روغتيا او ژوند په وخت کې يې ادا کړې وي د هغې به هم د مرګ نه وروسته اجر او ثواب مومي .

● همدارنگه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي (**مَنْ بَنَى مَسْجِدًا بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ**) (متفق عليه)

ژباړه : چا چې د الله جل جلاله جومات جوړ کړ ، الله جل جلاله د ده لپاره په جنت کې ځای جوړ کړي .

په اسلام کې د جومات هدف او مقصد

- جومات د اسلام هغه ستره نښه او شعار دی چې ددې ځای څخه خلکو ته د یوه الله جل جلاله د عبادت نره او بلنه وړ کول کېږي، جومات د یو الله جل جلاله د عبادت ځای دی.
- جومات د یو اهم عبادت کولو ځای ده او هلته یوازې الله جل جلاله ته سجدې ایښودل کېږي، چې خپله د (المسجد) کلمه د سجدې کولو ځای ته وايي.
- جومات یوه اسلامي مدرسه ده: مسلمانان د الله جل جلاله وعظ او تبلیغ ته داسې ضرورت لري لکه کښت چې باران ته ضرورت لري، په جومات کې خلکو ته اسلامي احکام بیانېږي او خلک د دین زده کړه ترسره کوي.
- په جومات کې تربګنۍ، قوم پرستي، سمت پرستي، شرک، بدعات او نور هیڅ څای نه لري، دلته به ټول خلک د یو (الله اکبر) په قوماندې روان وي، یعنې جومات د مسلمانانو د اتحاد او اتفاق بنسټ بلل کېږي.
- **قوله تعالى: وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا (الجن ۱۷)**
- ژباړه: او رښتیا چې جوماتونه د الله جل جلاله دي نو له الله جل جلاله سره بل هیڅ څوک مه بولي.
- له جوماتونه هیڅ څوک کوم مسلمان نشي منع کولای.
- **قوله تعالى: وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (البقره ۱۱۴)**
- ژباړه: او له هغه څخه زیات ظالم څوک دی چې په جوماتونو کې د الله جل جلاله د یادولو مخ نیسي- او د جوماتونو په وړاندو کې زیار باسي دوی ددې حق نه درلود چې جوماتونو ته ننوځي خو د وېرې په حال کې، په دنیا کې دوی ته رسوایي او په آخرت کې ستر عذاب دی.

نیکوکاری در روشنی آیات قرآن کریم

- احسان در لغت به معنای زیبایی، خوبی، نیکی و شایستگی به کار رفته است .
و نیز انجام کاری به شکل نیکو و با انگیزه رساندن خیر به دیگران بدون چشم داشت هرگونه پاداش تعریف شده است.
- خداوند متعال میفرماید:
﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [البقرة: ۱۹۵]
(و نیکی کنید که خدا نیکوکاران را دوست می دارد)
- ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ [النحل: ۱۲۸]
(در حقیقت خدا با کسانی است که تقوا داشته اند و با کسانی که آنها نیکو کارند.)
- ﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾ [لقمان: ۲۲]
(و هر کس خود را در حالی که نیکو کار باشد تسلیم خدا کند قطعاً در ریسمان استواری چنگ زده است)
- ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران: ۱۳۴]
(آنانی که در گشایش و تنگ دستی انفاق می کنند و خشم خود را فرو می بردند و از (خطاهای) مردم می گذرند و خدا نیکوکاران را دوست دارد.)
- ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ [الرحمن: ۶۰]
(مگر پاداش احسان جز احسان است)
- پیامبر اکرم ﷺ میفرماید :
إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ [بخاری]
(همانا خداوند احسان را در هر چیز واجب گردانیده است.)
- و فرمودند :
نِعْمًا لِلْمَمْلُوكِ أَنْ يُتَوَقَّى؛ يُحْسِنُ عِبَادَةَ اللَّهِ وَصَحَابَةَ سَيِّدِهِ، نِعْمًا لَهُ [مسلم - احمد]
(بهترین امر برای بنده و غلام این است که عبادت خداوند را به نحو احسن ادا نموده و صحبت سیدش را کامل گردانیده باشد.)

به دروازه مسجد فرود آمد. عمر بن الخطاب در حالیکه در بین جماعه ای از أصحاب قرار داشته و در مورد غزوه بدر صحبت می نمودند. و نعمت بزرگ الله ﷺ را بیاد می آوردند. نظرش به عمیر خورده و دید که همراه او شمشیری است گفت: این همان دشمن الله ﷺ است که ما را در روز بدر برای مشرکین تخمین زده بود. نزد پیامبر ﷺ آمده و گفت: عمیر بن وهب در حالیکه شمشیر به گردنش است داخل مسجد شده و او خیانت کار و بدکار است. ای رسول الله! او را بر هیچ چیز آمین میندار، فرمود: او را نزد من آرید. پیامبر ﷺ برای عمیر فرمود چه چیز تو را به اینجا آورده است؟ او فرمود: برای رهایی اسیری که نزد شما دارم آمدم، فدیة آن اسیر تان را برای من تعیین نمایید.

یقیناً شما اقارب و عشیره ما هستید. پیامبر ﷺ فرمود: چرا شمشیر را به گردنت آویخته ای؟ عمیر فرمود: زشت و قبیح گرداند او را الله (نفرین الله بر او باد) آیا او از ما چیزی را دفع می نماید؟ زمانیکه فرود آمدم او را فراموش نمودم. رسول اکرم ﷺ فرمود: برایم راست بگو چه چیز تو را اینجا آورده است؟ (یعنی به چه خاطر اینجا آمده ای؟) عمیر فرمود: بخاطر رهایی اسیرم، پیامبر ﷺ فرمود: همراه صفوان بن أمیه هنگامی که بالای حجر نشسته بودید چه شرط گذاشتی؟ عمیر گفت: من با او هیچ شرط نگذاشتم. پیامبر ﷺ فرمود: به خاطر قتل و کشتن من خرج و مصارف عیال

و فرزندان را همراه ادای دینت بالای وی تحمیل نمودی. و الله ﷻ در بین من و تو حائل و پرده است. عمیر فرمود: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ. یا رسول الله ما ترا به خاطر وحی و آنچه که از آسمان برایت می آمد تکذیب نموده و دروغگو می پنداشتیم. یقیناً این سخن در بین من و صفوان بالای حجر صورت گرفته بود. حمد و ستایش الله ای راست که مرا به این جا آورد، به تحقیق من به الله و رسولش ایمان آوردم. زمانیکه الله ﷻ او را هدایت نمود مسلمانان خوش وقت و خورسند شدند همان ظن و گمانیکه صفوان کرده بود ناکام ماند. زمانیکه فتح مکه فرا رسید صفوان بن أمیه به دره ای از دره های مکه گریخته و بدانجا پناه برد عمیر بن وهب که رفاقتش را همراه صفوان نگاه داشته بود به این موضوع آگاه شد. نزد پیامبر ﷺ رفت و گفت: ای رسول الله صفوان بن أمیه سردار قومش است از ترس تو بر آمده تا خود را به بحر بیندازد او را امن بده مادر و پدرم فدایت باد، رسول اکرم ﷺ فرمود: او را امن دادم عمیر از نزد رسول اکرم ﷺ به شتاب بر آمده و به سوی دره ای که صفوان در آن پناه برده بود رفت. عمیر فرمود: ای ابا وهب فدایت گردم از پیش نیکو کار ترین و رحم کننده ترین شخص نزدت آمدم یا صفوان این چادر رسول اکرم ﷺ است؛ صفوان آن چادر را شناخت.

ای صفوان پیامبر ﷺ برایت امن داده است صفوان متیقن شد که پیامبر ﷺ او را امن داده است باز عمیر برایش گفت

یقیناً رسول اکرم ﷺ از تو میخواهد که به اسلام داخل شوی اگر به آن راضی نیستی دو ماه برایت وقت داده که در آن دو ماه تو در امن هستی و هیچ کس بر تو تعرض کرده نمیتواند. صفوان همراه عمیر بر آمدند تا اینکه به مسجد رسیدند در آن اثنا رسول اکرم ﷺ همراه صحابه کرام نماز عصر را اداء می نمودند صفوان در پیش روی رسول اکرم ﷺ ایستاده شده و او را که در بین جماعه مردم قرار داشت صدا زد، و فرمود ای محمد عمیر بن ابا وهب چادرت را نزدم آورده و گمان دارد که تو مرا نذرت خواسته ای، اگر امرت را پسندیدم (به دین اسلام مشرف شدم فهو المراد) و الا دو ماه برایم وقت است که سیر و سیاحت نمایم، رسول اکرم ﷺ برایش فرمود: پائین شو ای ابا وهب! صفوان برایش گفت نه قسم به الله است (پائین نمی شوم) تا این که موضوع برایم روشن گردد؛ پیامبر ﷺ فرمود: پائین شو برای تو چهار ماه وقت گشت و گذار است صفوان پائین شد و در بین مسلمانان گشت و گذاری کرد در حالیکه مشرک بود. (۱۵)

ابی داود رحمه الله ادامه این داستان را چنین بیان داشته است: عَنْ أَبِي أُمِيَّةَ بْنِ صَفْوَانَ بْنِ أُمِيَّةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - اسْتَعَارَ مِنْهُ يَوْمَ حُنَيْنٍ أَذْرَاعًا فَقَالَ أَغْصَبًا يَا مُحَمَّدُ قَالَ «بَلْ عَارِيَةٌ مَضْمُونَةٌ». (۱۶)

(از أمیه بن صفوان بن أمیه روایت است که او از پدرش

روایت نموده که رسول اکرم ﷺ در غزه حنین از او درخواست نمود که برایش سلاح عاریت بدهد صفوان فرمود: آیا به زور می گیری یا محمد؟ پیامبر ﷺ فرمود: بلکه عاریت ضمانت شده است). صفوان بن أمیه برای پیامبر ﷺ صد زره همراه شمشیر داد صحابه کرام همراه پیامبر ﷺ بسوی جنگ رفتند در حالیکه صفوان همراه ایشان بود و تصرفات و تملکات پیامبر ﷺ را مراقبت نموده و مشاهده می کرد. بعضی از آن زره ها در جنگ ضایع شد، رسول اکرم ﷺ برایش پیشنهاد نمود که تاوان آن زره ها را بگوید او گفت یا رسول الله من امروز به دین اسلام راغب تر هستم.

و هکذا طبرانی در کتاب مشهورش المعجم الکبیر داستان عفو پیامبر ﷺ را از دشمن سرسختش (هبار بن الأسود) شخصی که زینب دختر پیامبر ﷺ را زمانیکه به مدینه هجرت می نمود به تیر زد و در اثر آن حملش ساقط شد و پیامبر ﷺ دستور داده بود هر جا که هبار را یافتید او را با آتش بسوزانید باز گفت او را بکشید زیرا عذاب نمی کند به آتش مگر رب آتش. هبار بن الأسود بن المطلب بن أسد بن عبدالعزی بن قصی القرشی الأسدی یکی از دشمنان سرسخت پیامبر اسلام بود. او خودش می گوید: زمانیکه پیامبر ﷺ ظهور کرد و مردم را به سوی دین الله ﷻ دعوت می نمود من در زمره کسانی بودم که با او دشمنی و عداوت می نمودند، او را اذیت و آزار داده و با او دشمنی می

نمودم، هیچ مسیری را قریش جهت عداوت و دشمنی پیامبر ﷺ نمی پیمودند مگر اینکه من همراه شان می بودم، با این همه او به من ستم و بدی کرده بود دو برادرم زمعه و عقیل پسران أسود را همراه برادر زاده ام حارث بن زمعه در روز بدر به قتل رسانید. من می گفتم اگر تمام قریش به اسلام مشرف شوند من مسلمان نمی شوم. هبار همان شخصی است که در جمعی از سفهاء و بی خردان قریش بالای زینب دختر رسول اکرم ﷺ زمانیکه شوهرش أبو العاص او را به مدینه می فرستاد با نیزه اش حمله ور شد و به او ضرر و آسیبی رسانده ووی را نا راحت نموده و هیجانی ساخت و از اینکه وی حامله بود و در اثر اصابت همان نیزه بر پشت اش حمل وی ساقط شد. اینگونه هبار عظیم الجرم در اسلام بوده و گناه بزرگی را مرتکب شده بود و پیامبر ﷺ خونس را مباح گردانیده بود و گفته بود اگر هبار را یافتید او را به آتش بسوزانید سپس فرمود: او را بکشید به خاطر اینکه عذاب نمی کند به آتش مگر پروردگار آتش ولیکن او را نیافتند. زبیر بن عوام رضی الله عنه می فرماید: من رسول اکرم ﷺ را ندیدم که هبار را ذکر کند مگر اینکه بر او خشمگین می بود و هکذا ندیدم رسول اکرم ﷺ را که سریه ای را فرستاده باشد مگر اینکه می گفت: اگر بر هبار کامیاب و ظفر مند شدید دست و پایش را قطع نموده و سپس گردنش را بزیند قسم به الله من در جستجوی او بودم به خاطر دریافت

او از دیگران پرسان می کردم، و الله ﷻ می داند اگر من قبل از آمدنش نزد رسول اکرم ﷺ بروی کامیاب و پیروز می گردیدم حتماً او را به قتل می رسانیدم من نزد رسول اکرم ﷺ نشسته بودم که وی بر پیامبر ﷺ درخشیده و روی آورد و از پیامبر ﷺ عذر خواهی کردن را شروع کرده و می گفت: دشنام ده ای محمد کسی را که بتو دشنام داده است، رنج و آزار بده کسی را که تو را رنج و آزار داده است، و من همیشه ترا دشنام داده آزار می دادم، و من شخص خوار شده و ذلیلی بودم، الله ﷻ مرا خرد و بصیرت داده و به دین اسلام هدایت نمود.

زبیر بن عوام رضی الله عنه فرمود: من به سوی رسول اکرم ﷺ می دیدم که به خاطر عذر خواهی هبار و حیاء از او سرش را پایین انداخته و به هبار می گفت: من از تو عفو کردم، و اسلام محو می کند گناهی را که شخص قبل از مشرف شدنش به اسلام مرتکب وی گردیده و آن را انجام داده است.

۳- عنایت بفرمایید به ذکر قصه سهیل بن عمرو که یکی از سر سخت ترین دشمنان پیامبر ﷺ بوده و در محافل مشرکین مکه به دشنام دادن پیامبر ﷺ مشهور شده بود و مشرکین را در مقابل مسلمانان به جنگ نمودن ترغیب و تشویق می نمود او در غزه بدر اسیر مسلمانان گردید، زمانیکه پیش روی پیامبر ﷺ قرار داده شد عمر بن الخطاب رضی الله عنه به سوی او نگریسته و گفت: ای پیامبر الله بگذار که دندان

های جلو دهانش را بکشم تا بعد از امروز خطیب و سخنران محافل مکه قرار نگرفته اسلام و پیامبر الله ﷺ از سب و دشنام او در امان قرار گیرد. پیامبر ﷺ فرمود: اُی عمر آنها را بگذار، اِنْ شاء الله امید است تو از آنها چیزی را ببینی که سبب خوشی و خورسندی ات واقع گردد. بعد از گذشت مدتی از زمان صلح حدیبیه فرا رسید. قریش سهیل بن عمرو را ارسال نمودند تا در انعقاد و استواری صلح حدیبیه از آنها نیابت نماید. پیامبر ﷺ در حالی با او روبرو شد که جماعه ای از یاران و دوستانش با او بوده و در بین آنها عبدالله بن سهیل پسرش هم وجود داشت. پیامبر ﷺ علی بن ابی طالب را به خاطر کتابت و نوشتن عقد و پیمان طلب نمود و خود به املاء آن شروع نمود. برای علی ﷺ فرمود: نوشته کن بسم الله الرحمن الرحيم سهیل فرمود: ما این را نمی شناسیم، ولیکن نوشته کن: یا اسمک اللهم پیامبر ﷺ برای علی ﷺ فرمود: نوشته کن: یا اسمک اللهم. باز پیامبر ﷺ فرمود: نوشته کن که این همان پیمانی است که محمد رسول اکرم ﷺ بر آن مصالحه نموده است. سهیل فرمود: اگر می دانستیم که تو پیامبر هستی با تو نمی جنگیدیم ولیکن اسم خود و اسم پدرت را بنویس پیامبر ﷺ فرمود: قسم به الله ﷻ که من پیامبر و فرستاده الله هستم اگر چه مرا تکذیب نموده و سخنم را دروغ بشمارید پیامبر ﷺ فرمود: نوشته کن از طرف محمد بن عبدالله؛ بعداً عقد و پیمان تمام گردید.

سهیل بن عمرو به سوی قومش باز گشت در حالیکه خود بزرگ بینی می نمود و گمان می کرد که در این پیمان قومش را در مقابل پیامبر ﷺ یاری رسانده و دست آورد خوبی برای شان حاصل نموده است.

سهیل بن عمرو می گوید: زمانیکه پیامبر ﷺ پیروز مندانه وارد مکه شد به خانه ام در آمد و دروازه خانه را بالا می بستم، و شخصی را نزد پسر فرستادم تا نزد پیامبر ﷺ رفته و از او برایم امان بخواهد، من مطمئن نیستم؛ از اینکه کشته شوم. پسرش عبدالله نزد رسول اکرم ﷺ رفته و فرمود: ای فرستاده الله ﷻ آیا برای پدرم امان می دهی؟ پیامبر ﷺ فرمود: بلی او در امان و پناه الله ﷻ است، باید ظاهر شده و آشکار گردد. باز پیامبر ﷺ برای کسانی که اطرافش قرار داشت فرمود: کسیکه همراه سهیل بن عمرو روبرو شود به سوی وی با نظر تیز و تند نگرد. قسم به عمر من یقیناً صاحب عقل و شرفی است. همچون سهیل شخصیتی (لایق شان) نبوده که به اسلام نادان بماند، او دانست آن کیشی که او در آن قرار داشت نفعی برایش نداشت. پسرش عبدالله نزد وی رفته و او را به آنچه که پیامبر ﷺ در موردش گفته بود خبر داد. سهیل فرمود: قسم به الله در زمان خوردی و کوچکی اش نیکوکار بود و در سن بزرگی اش هم نیکوکار است. سهیل با امان و امان به گشت و گذارش پرداخت، و همراه پیامبر ﷺ در حالیکه مشرک بود به سوی حنین رفت تا اینکه در جعرانه به دین اسلام مشرف گردید.

بعد از اینکه سهیل اسلام آورد اسلامش را نیکو ساخت و پیامبر ﷺ را با قلب و جوارحش دوست می داشت ابوبکر صدیق ﷺ می فرماید: من در حجة الوداع به سوی سهیل بن عمرو می دیدم که پیش روی پیامبر ﷺ ایستاده بوده و شتران قربانی را برای پیامبر ﷺ تقدیم می نمود، و رسول اکرم ﷺ آنها را با دست مبارکش ذبح می نمود، باز پیامبر ﷺ سلمان را طلب نمود و موهای سر مبارکش را تراشید، و من می دیدم که سهیل بن عمرو موهای رسول اکرم ﷺ را یکی پی دیگری می گرفت و بر چشمانش می گذاشت، روز حدیبیه را بیادش آوردم آنگاه چگونه (در صلح نامه) از نوشتن، محمد رسول اکرم ﷺ منع آوردی. پس حمد و ستایش الله ﷻ را نمود که او را به اسلام هدایت کرده است. (۱۷)

ادامه دارد...

ماخذ:

- ۷- [الإتحافات السننية بالأحاديث القدسية و معه التفحات السلفية بشرح الأحاديث القدسية: ص ۸۷].
- ۸- [مفردات القرآن: ج ۱ ص ۴۸۶].
- ۹- [تفسير البيضاوي: ج ۱ ص ۱۴۸].
- ۱۰- [تفسير أبو السعود: ج ۵ ص ۲۶].
- ۱۱- [أضواء البيان: ج ۵ ص ۴۸۰].
- ۱۲- [سيرة ابن هشام: ج ۲ ص ۷۶۰].
- ۱۳- [صحیح البخاری: ج ۱۳ ص ۲۷۷ ش ۴۰۲۴].
- ۱۴- [مسند أحمد: ج ۱۱ ص ۴۵۳ ش ۵۴۱۶].
- ۱۵- [تاريخ دمشق لابن عساکر: ج ۲۴ ص ۱۱۱].
- ۱۶- [حديث حسن أخرجه أحمد برقم ۱۵۳۰۲ و ابوداود برقم ۳۵۶۲ والنسائي في الكبرى برقم: ۵۷۷۹].
- ۱۷- [البدایة و النهایة: ج ۸ ص ۷۲ - ۱۷۳].

کفالت، پرورش و حسن سلوک با ایتام

قسمت دوم و آخر:

عبدالرحمن "حازم"

پسران و دختران، و خوبی اصول برای فروع سودمند است.

مواظبت یتیمان بالای خویشاوندان

مواظبت یتیم و سرپرستی او قبل از هر کسی به عهده نزدیکان و اقوام و خویشان اوست.

بر این افراد به تناسب نزدیکی و حضور آنان واجب است که امر رشد و پرورش اخلاقی و روانی یتیم را اضافه بر تکفل و سرپرستی او به عهده گیرند و بیش از سایرین به آنان توجه داشته باشند و از بذل محبت و لطف دریغ نورزند و به آنان نشان دهند که هیچ فرقی با فرزندانشان ندارند.

در صورتی که یتیم از بازماندگان و نزدیکان کسی را نداشته باشد که او را سرپرستی کند به عهده دولت اسلامی خواهد بود که امر نگهداری و سرپرستی آنان را بپذیرد و به انجام رساند.

رسول اکرم ﷺ به عنوان نماینده اول اولین دولت اسلامی نسبت به یتیمان بسیار مهربان و دلسوز بودند. در رابطه می فرمایند:

نموده که به یتیم عزت و احترام قایل شوند و از آنها بخوبی مراقبت و پاسداری نمایند.

بناءً ما انسان ها متوجه باشیم که الله ﷻ مال یتیم را در زیر دیوار خانه یتیم نگهداری می کند که خود یتیم هم از آن آگاهی ندارد و اما مایان آگاهانه اموال و دارای یتیمان خویش را به بهانه های مختلف تلف می کنیم در رابطه الله متعال فرموده:

﴿وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزُ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِن رَّبِّكَ﴾ الكهف: ۸۲

ترجمه: و اما آن دیوار که آن را بدون مزد تعمیر کردم متعلق به دو کودک یتیم در شهر بود و زیر دیوار گنجی وجود داشت که مال ایشان بود و پدرشان مرد صالح و پارسائی بود و آن را برایشان پنهان کرده بود. پس پروردگار تو خواست که آن دو کودک به حد بلوغ برسند و گنج خود را به مرحمت پروردگارت بیرون بیاورند و مردمان بدانند که: صلاح پدران و مادران برای

به یاد داشته باشیم که خداوند ﷻ ما را به احسان کردن به یتیمان و اصلاح احوال آنها دستور داده و لازم است که ما بایتیمان رویه حسنه داشته باشیم و از آنها به خوبی پاسداری نموده و در اصلاح احوال و امور آنها بکوشیم در رابطه فرموده:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ﴾ البقرة: ۸۳

ترجمه: و به یاد آورد آن زمان را که از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خدا را نپرستید و نسبت به پدر و مادر و نزدیکان و یتیمان و بینوایان نیکی کنید.

یتیمان برادران ما هستند و خداوند بزرگ آنها را برای ما برادر خواند و در اصلاح امور آنها ما را تأکید نموده است:

منزلت یتیمان در نزد خداوند

متعال ﷻ خداوند ﷻ برای یتیمان جایگاه و مکان، کرم و عزت قایل شده و برای بنده گان خود اعلام

«بِشْرِ بْنِ غَزِيَّةَ، يَقُولُ: «اسْتَشْهَدَ أَبِي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ، فَمَرَّ بِی النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ أَنَا أَبْكِي فَقَالَ لِي: " أَسْكُتْ أَمَا تَرْضَى أَنْ أَكُونَ أَنَا أَبُوكَ وَعَائِشَةُ أُمُّكَ قُلْتُ: بَلَى، يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ »» (۱۰)

ترجمه: بشر بن غزیه می گوید: پدرم در یکی از غزوات همراه پیامبر ﷺ بود شهید شد و من گریه می کردم که از نزد رسول اکرم ﷺ گذشت گفت: ساکت باش آیا خوشحال نیستی که من پدرت باشم و ام المؤمنین عایشة رضی الله عنها مادرت باشد گفتم پدر و مادرم فدایت باد یا رسول الله درست است.

همچنین امر نگهداری و مواظبت از بچه سرراهی یا بدون صاحب به عهده دولت است، زیرا در زمان حضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه مردی یک بچه بدون صاحب را به خدمت ایشان آورد، فرمود: نفقه (مخارج) این بچه به عهده ماست و آزاده است.

با چنین برخورد نیکو شایسته ای که دین عظیم اسلام با یتیم و بچه سرراهی می کند، آنان در نظام جامعه به شهروندانی نیکوکار و مفید تبدیل می شوند که مسؤولیت های خود را به خوبی درک کرده و وظایف خویش را به نحو احسن انجام می دهند، احساس کمبودی نمی کنند و در خیالات و تصورات منحرف غرق نمی شوند. (۱۱)

خوردن مال یتیم به ظلم

متکفلین و مربیین نباید از مال یتیم استفاده سوء کنند، نباید مال آنها را به ناحق و ظلم بخورند و هر شخصی که مرتکب چنین اعمال می شود خداوند واحد و سبحان آنها را به ارتکاب این عمل وارد دوزخ می سازد، در رابطه می فرماید: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾ النساء: ۱۰

ترجمه: بیگمان کسانی که اموال یتیمان را به ناحق و ستمگرانه می خورند، انگار آتش در شکم های خود می ریزند و) می خورند. چرا که آنچه می خورند سبب دخول ایشان به دوزخ می شود و در روز قیامت با آتش سوزانی خواهند سوخت.

همچنان در مورد اشخاصی که مال یتیمان را با مال خویش خلط می نمایند و از آن بگونه های مختلف استفاده می کنند خداوند متعال به آنها دستور میدهد اموال یتیمان را پس دهند و اگر این کار را نکردند مرتکب گناه بزرگ می شوند در رابطه می فرماید: ﴿وَأَقْرَبُ إِلَيْنَا أَمْوَالُهُمْ وَلَا تَبَدَّلُوا الْمَلِكَ بِالْمَلِكِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا﴾ النساء: ۲

ترجمه: و به یتیمان اموالشان را بدان گاه که پا به رشد گذاشتند و به حد بلوغ رسیدند بازپس بدهید، و اموال ناپاک و بد خود را با اموال پاک و خوب یتیمان جابجا نکنید، و اموال آنان را با اموال خودتان به وسیله آمیختن و یا تعویض کردن نخورید.

و اما آن دیوار که آن را بدون مزد تعمیر کردم متعلق به دو کودک یتیم در شهر بود و زیر دیوار گنجی وجود داشت که مال ایشان بود و پدرشان مرد صالح و پارسائی بود و آن را برایشان پنهان کرده بود. پس پروردگار تو خواست که آن دو کودک به حد بلوغ برسند و گنج خود را به مرحمت پروردگارت بیرون بیاورند و مردمان بدانند که: صلاح پدران و مادران برای پسران و دختران، و خوبی اصول برای شروع سودمند است.

بیگمان چنین کاری، گناه بزرگی است. معنی باز پس دادن اموال یتیمان این است که این اموال را فقط برای آن ها قرار دهید و چیزی از آن را به باطل نخورید یعنی از اموال آن ها برای آنان هزینه کنید تا وقتی بزرگ می شوند و به سن رشد می رسند، در این هنگام بقیه اموال شان را بعد از کم کردن هزینه های زمان کودکی به وی باز گردانید.

در حقیقت اسلام از خوردن اموال یتیمان عیبجویی کرده است و آن را در شمار گناهان کبیره و هلاک کننده به حساب آورده است در رابطه رسول گرامی ﷺ می فرماید: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشَّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسَّحَرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَ أَكْلُ الرِّبَا، وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَ التَّوَلَّى يَوْمَ الزَّحْفِ، وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ». (۱۲)

ترجمه: از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که نبی اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: از هفت گناه ناپود کننده اجتناب کنید. گفتند: ای رسول خدا! آنها کدامند؟ فرمود: «شُرک به خدا، سحر، کشتن انسان بی گناه، خوردن ربا، خوردن مال یتیم، فرار از جهاد و تهمت زنا به زنان پاکدامن و بی خبر از فساد.

همین گونه کسی که حق یتیم را پایمال کند رسول اکرم صلی الله علیه و آله آن کس را گناه کار اعلام نموده در رابطه می فرماید: «اللهم إني أخرج حق الضعيفين اليتيم والمرأة» (۱۳)

«من کسی را که حق دو ضعیف را پایمال کند گناهکار اعلام می کنم، آن دو، یتیم و زن هستند».

بنابر این تصرف بی مورد و ستمگرانه در اموال و سرمایه یتیمان جزو گناهان بزرگ به شمار می رود.

از مال یتیم به طور درست

استفاده کنید: متکفلین و

مربیین که پرورش یتیمان

بردوش آنها است و شخص

یتیم هم از خود مال و دارای

دارد از مال آنها الی سن رشد و

بلوغ به شکل مناسب و خدا

پسندانه بالای آنها مصرف کنید و هنگامی که آنها حالت رشد و سن بلوغ خویش را تکمیل نمودند اموال شان مسترد گردد.

قسمی که الله متعال می فرماید:

﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾ الأنعام: ۱۵۲

ترجمه: به مال یتیم جز به نحو احسن و بهترین راهی که باعث حفظ و ازدیاد آن گردد نزدیک مشوید و بدین شیوه خدا پسندانه ادامه دهید تا آن گاه که یتیم به رشد کامل خود می رسد و در آن هنگام به گونه شایسته می تواند در مال خویش تصرف کند. در این وقت اموالش را به خودش تسلیم کنید.

اگر سرپرست یتیم فقیر و تهی دست بود می تواند به صورتی معروف و خدای پسندانه در آن تصرف نموده و

سهم خود را بردارد، خداوند می فرماید: ﴿وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ النساء: ۶

ترجمه: و آن کس که نیازمند است، به طور شایسته (و مطابق زحمتی که می کشد،) از آن بخورد.

همچنان از مال یتیم قسمی استفاده کند که در آن اسراف و تبذیر نباشد در رابطه رسول معظم صلی الله علیه و آله می فرماید: عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده «أن رجلاً أتى النبي صلى الله عليه وسلم فقال إني فقير ليس لي شيء ولي یتیم قال كل من مال یتیمك غیر مسرف ولا مبادر ولا متأثل» (۱۴)

ترجمه: عمر بن شعیب از پدر و پدرکلان خویش روایت می کند که مردی به حضور رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمد و گفت من مرد فقیری هستم و یتیم دار هستم و هیچ چیزی هم ندارم رسول گرامی فرمودند: از مال یتیمت بخور و از مصرف بیجا پرهیز و آن را جمع نکن بلکه به حد متوازن از آن مصرف کن.

نتیجه گیری

کفالت و پرورش یتیم، دلداری و نوازش از یتیم، مراقبت و محافظت از اموال و دارای یتیم در دین مبین اسلام از جایگاه خاص و شامخ برخوردار بوده و برنیکی کننده گان بر یتیم پاداش و بخشونت کنندگان، ظلم کنندگان و اهانت کنندگان بر یتیم عقاب و سزاست.

و من الله التوفيق

مآخذ:

۱۰- شعب الایمان: شماره حدیث: ۱۰۵۳۳

۱۱- نام کتاب: چگونه فرزندان خود را تربیت کنیم:

مؤلف: عبدالله ناصح علوان: ترجمه: عبدالله

احمدی.

۱۲- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۲۷۶۷

۱۳- مسند احمد: شماره حدیث: ۹۶۶۶

۱۴- سنن نسائی: شماره حدیث: ۳۶۶۸.

آثار سوء اعتیاد به مواد مخدر

قسمت دوم و آخر

استاد سید نصیر هاشمی

مقدمه:

شریعت اسلامی، هر ماده‌ی نشه‌آور و سست‌کننده را که در بدن استرخاء و سستی می‌آورد، پلید و شراب خوانده است.

اعتیاد به هر نوع مواد مخدر، آفت‌زا و تباه‌کن است؛ زیرا صحت و سلامتی جسمی و روحی شخص معتاد را، به خطر مواجه نموده و از عبادت الله ﷻ که هدف اساسی خلقت انسان است، باز می‌دارد، و از ایفای نقش سرپرستی در خانواده، و از ادای مسؤولیت در اصلاح، رشد و پیشرفت جامعه، نه تنها عاجز می‌سازد؛ بلکه آنرا بار دوش جامعه قرار می‌دهد.

از ام سلمة رضی الله عنها روایت است که گفت: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَ مُفْتَرٍ»^۱

رسول اکرم ﷺ از (استعمال) هر مسکر و مفتّر (سست‌کننده) نهی فرموده است.

قال الملا علی القاری فی المرقاة: الْمُفْتَرُ بِكَسْرِ التَّاءِ الْمُخَفَّفَةِ كَمَا وَرَدَ فِي النَّهْيَةِ: «هُوَ الَّذِي إِذَا شَرِبَ أَحْمَى الْجَسَدَ وَصَارَ فِيهِ فُتُورٌ وَهُوَ ضَعْفٌ وَأَنْكِسَارٌ»^۲

ملا علی قاری رحمته الله در کتابش (مرقاة) گفته است: مفتّر به کسر تاء مخففه.

چنانکه در کتاب (نهایه) آمده است؛ عبارت از آن چیزی است که اگر نوشیده شود؛ بدن را به تب شدید مبتلا نموده و در آن سستی به میان می‌آورد. که عبارت از (ضعیفی و ورشکستگی) می‌باشد.

پیامد های زیانبار اعتیاد به مواد مخدر: اضرار و پیامد های زیانبار اعتیاد به مواد مخدر بالای صحت و سلامتی معتاد از نگاه جسمی و روحی؛ حسب نوعیت، کیفیت و تأثیر آن، به درجات متفاوت می‌باشد که در این مقطع، به برخی از آنها اشاره شده است:

۱- **افیون یا تریاک (Opium):** مخدری است طبیعی از شیر و غوزه نبات کوکنار، با روش شیمیایی بعد از تیغ زدن از غوزه افراز و ترشح می‌کند. رنگ این ماده در ابتداء سفید و شیرمانند بوده بعد از اندک زمان حینی که هوای آزاد به آن میرسد؛ رنگ آن نضواری و بعد از خشک شدن به نضواری روشن تبدیل می‌گردد.

بته ی کوکنار اکثراً در ترکیه، افغانستان، ایران، پاکستان، هندوستان، برما، تایلند و لاوس کشت می‌گردد.

تریاک به صورت جوش دادن، دود کردن، جویدن، یا به شکل تابلیت،

کپسول، پودر و مایع، به مصرف می‌رسد. و یا معتادین مایع آنرا توسط سیرنج و یا بریدن جلد، ذریعه ای قطره چکان داخل وجود شان می‌سازند. افیون و مشتقات حسب مقدار مصرف، بالای جهاز عصبی، تاثیر تسکینی و تنبهی را دارا می‌باشد.

شخص معتاد به تریاک، سستی عمومی عاید حالش می‌گردد؛ به چرت زدن، گنسی و سرگیچی و خواب آلودگی مبتلاء می‌شود.

استعمال مقدار زیاد آن کشنده بوده و استعمال دوامدار آن باعث خشکی جلد، قبضیت متداوم و بی‌اشتهایی شده و طبق بعضی گزارشات، واقعات سرطان معده امعایی در معتادین به تریاک زیاد می‌باشد؛ شخص تریاکی گوشه نشین و بی‌اعتماد بوده، تمرکز فکری

نداشته حافظه اش کار نمی‌کند و قوه جنسی آن نیز تقلیل می‌یابد؛ اگر زن حامله در جریان حمل از تریاک استفاده کند؛

طفل معیوب را به دنیا آورده و بعضاً سبب تولد طفل مرده می‌شود و ممکن سبب مرگ مادر هم شود.

اثرات تریاک خطرزا و کشنده است:

باعث اختلال در دستگاه مرکزی اعصاب و ناتوانی آن می شود، کندی ذهن، کودنی، سرگیچی، تنگی نفس، برونشیت و آمادگی ابتلاء به بیماری سل که گاهی منجر به مرگ می گردد. همچنین بیماری های قلبی، کندی تپش و خفگی قلب و ضعف دستگاه گوارش آثار زیانبار تریاک می باشد.

۲- مورفین (Morphine): مورفین از نام یونانی مورفیس (Morphous) یعنی معبود رؤیا و خیالات، گرفته شده است. مورفین ماده اصلی و مشهور محصول تریاک (افیون) است، که برای نخستین بار در سال (۱۸۰۳م) توسط یک شیمی دان آلمانی به نام (Serturmer) از ماده تریاک استخراج گردید.

مورفین اعتیاد آورنده قوی و فوق العاده است، به صورت پودر، گولی، کپسول و آمپول به دسترس قرار می گیرد و از راه خوراکی، کشیدن، تزریق زیر پوست و تزریق داخل ورید به مصرف می رسد. اعتیاد به مورفین، عوارض ناگواری بر دستگاه عصبی، قشر مغز، نخاع شوکی و کرده ها دارد.

علایم ناشی از اثرات مورفین: خوشحالی، خشکی دهن، افرازات معده، قبضیت، کندی نبض، حالت چرت و اغماض، فقدان انعکاس ها، خارشهای جلدی و اختلالات روانی می باشد. مهمترین اثر اعتیاد ضعف حساسیت است. شخصی که به مورفین اعتیاد دارد، در برابر انگیزه های از قبیل دفع ادرار و یا طرح مواد غایطه بی اعتناء می

شود. خواص مسموم کننده مورفین به پیمانه زیاد است که مصرف دو صد ملی گرام آن از راه تزریق معادل دو یا سه ملی گرام تریاک است و گاهی منجر به مرگ مصرف کننده می شود.

«مورفین در نتیجه استعمال غلط توسط عساکر در آمریکا و تریاک در نتیجه دود کردن، من حیث دواي مسکن در جامعه امریکایی، شناخته و مورد قبول واقع شد. مواد نشه یی اوپیت (تریاک) در سال ۱۹۴۰ در دواخانه ها بطور آزاد فروخته می شد و مردم بدون نسخه ی داکتر برای معالجه هر نوع مریض خیالی و حقیقی از آن استفاده می کردند.» «۴»

۳- هیروئین: هیروئین از قویترین و زیانبارترین انواع مواد معتاد کننده است که در اثر عمل تقطیر از مورفین استخراج می شود.

این ماده در سال (۱۸۷۴م) توسط دانشمند انگلیسی بنام (C.R.Wright) کشف گردید، و آنرا (تترا استیل مورفین) خواند. که در سال (۱۸۹۰م) توسط دانشمند آلمانی بنام (Dresser) در نتیجه تعاملات کیمیای و تغییر در فرمول ساختمانی مورفین، استحصال گردید.

مواد جدیدی از تریاک، بنام دای استایل مورفین (هیرویین) در سال ۱۸۹۸ در لابراتوارها، استخراج گردید که این ماده در ابتداء داروی قوی برای تسکین درد شمرده می شد و تاثیر اعتیاد آن کمتر از مورفین احساس می گردید. در آغاز قرن ۲۰ هیروئین در ادویه سرفه بکار برده می شد و استعمال آن برای نشه کمتر مروج بود، اما آهسته آهسته جای مورفین را اشغال کرد و استعمال آن در بین مردم بیشتر گردید.» «۵»

امروز بر پایه توصیه های سازمان های

صحی جهانی و کمیسیون دارو های مخدر در بسیاری از کشورهای جهان، مصرف هیروئین ممنوع قرار داده شده و به عوض آن، داروهای مسکن دیگر تجویز می گردد.

ولی با آن هم از استفاده آن کاسته نشده، هر روز تعداد معتادان در جهان زیاد تر می گردد... هیروئین به خاطر خوشی و نشاطی که این ماده ایجاد می کند در بین معتادان شهرت به سزایی یافته است.

هیروئین مثل مورفین روی دستگاه عصبی، قشر مغز و نخاع شوکی اثر می گذارد. مصرف هیروئین سبب پایین آمدن ضربان قلب، کاهش میزان تنفس، تقلیل اشتها و انقباض مردمک چشم می گردد.

۴- خمر و شراب (Alcohol):

(الخمر ما خامر العقل): هر چیزی که عقل را از بین ببرد خمر (شراب) نام دارد.

شراب ماده ایست پلید، متعفن و ملعون؛ شراب نوشی عملی است شیطانی و پیروی از شیطان، انسان را از عبادت الله ﷻ که هدف اساسی خلقت است، محروم ساخته؛ مسبب نفرت، کینه توزی و دشمنی در بین اقشار مختلف جامعه می گردد. شخص معتاد بعد از نوشیدن شراب، اولاً احساس نشه، و مستی نموده، سپس حالت او به ناتوانی، سستی و بیهوشی دگرگون می شود. موضع اسلام در مورد شراب این ماده ملعون بسیار قاطع و روشن است، و آنرا ازهر نگاه حرام قرار داده و در این امر؛ هیچ ابهامی باقی نگذاشته است حتی از نگاه مقدار، چه کم باشد و چه زیاد.

تداوی با شراب:

تداوی با شراب، مساله ای است که از زمان رسول اکرم تا امروز مطرح است. تعدادی به این باوراند که می توان برخی از بیماریهای را با شراب تداوی کرد. تاجران سودجوی و مخالفان اسلام، این مفکوره را در بین جوانان و معتادین اشاعه می کنند تا شراب و سایر مواد مخدر را در بین اقشار مختلف جامعه گسترش داده؛ کالاهای خود را ترویج و به هر وسیله ای که شده به شکار خود دست یابند. «۶»

اضرار روحی یا تأثیر روانی مواد مخدر: اعتیاد مداوم به تمام مواد مخدر باعث می شود که شخص معتاد به درجات متفاوت؛ ادراک حسی و شعور انسانی و موازنه عقلی خود را از دست بدهد و طرز فکر او دگرگون شود و از کار و فعالیت بماند وجدانش مضطرب و احساسش کشته شود و در نتیجه به سرحد جنون کشانیده شود.

تأثیرات مواد مخدر بالای مغز انسان منتج به بی ثباتی عاطفی، ضعف کنترل به نفس و مشکلات روانی می گردد. به طور مثال استعمال منظم چرس وظایف نورمال حافظه معتاد را متضرر نموده و تأثیر آنرا، در تمام اعضا و ساحات زندگی از بین می برد. استعمال نادرست مواد مخدر سبب اصلی مرگ و میر ناشی از حادثات ترافیکی، انتحار، مسمومیت تصادفی و امراض انتانی می باشد، اختلالات روانی اغلباً با استعمال مواد مخدر مرتبط می باشد، سلوک ناشی از استعمال مواد نشه آور منتهی به منازعات خانوادگی و ظلم بر زنان و

اطفال می گردد. استعمال مواد مخدر میان مردم نادار موجب توسل به فعالیتهای جنائی بخاطر تدارک این عادت پرمصرف می گردد. «۷»

اعتیاد به مواد مخدر مخصوصاً در دوران مراهقت و جوانانی، باعث جلوگیری از رشد، جسمی، اجتماعی و عاطفی می گردد. در این مقطع به اضرار روانی برخی از مواد مخدر، اشاره شده است:

اضرار روانی شراب:

شراب و سایر مواد مخدر حالات فزیزی و روانی را تضعیف می نماید، بالای حواس انسان تأثیر می کند، و درک اجتماعی و عاطفی او را تضعیف می نماید.

اعتیاد به شراب و سایر مواد مخدر، باعث زوال عقل می گردد؛ عقل بزرگترین نعمتی خداوند متان است که آنرا به انسان عطاء فرمود؛ «و او را پیشوا و جانشین در روی زمین قرار داد، و همه موجودات را برایش مسخرکرد، ولی (این انسان ناسپاس) بازهم قربانی جرعه ای از شراب یا پارچه ای از چرس یا افیون و غیره پلیدی ها می شود! افسوس به حال کسی که عقل خود را قربانی این چنین لذت ها و خوشی های خیالی و کوتاه مدت نموده آن را تباه و برباد می دهد، این لذت و مستی های خیالی؛ آفات و مصایب خطرناکی در پی دارد که انسان را بدتر از حیوانات می سازد، پس چه فرقی میان شخصی که عقل خود را توسط شراب زایل می سازد، و شخصی که بوسیله مواد مخدر تباه می کند؟! «۸»

اضرار روحی تریاک:

در مورد اضرار روحی تریاک باید گفت که این ماده، علاوه بر زیان های جسمی، آثار روحی و خیمی نیز دارد و هر چه مدت اعتیاد انسان به آن بیشتر شود؛ به همان

اندازه، عواطف و احساسات وی کمتر می شود، هوش و حافظه و صفت های پسندیده اش، گرفته می شود.

این ماده خطرناک و فریبنده، ظاهراً، اثرات جذابی نیز دارد که باعث روی آوردن برخی از انسانها، به این ماده سمی می شود، روح معتاد بعد از مصرف چرس؛ در یک حالت نشاط و وضعیت لطیفی فرو می رود. احساس می کند که آینده هایش روشن و تصوراتش تحریک شده است، و از همه مهم تر اینکه شخص معتاد، از تأثیرات خارجی یا محیطی فاصله می گیرد و گرایش شدیدی به آرامش پیدا می کند. زیرا اعصابش آرام و اراده اش، سست شده و در خیال فرو می رود و خود را دارای روشن بینی زیاد، قدرت فهم بالا و قضاوت هوشیارانه می پندارد؛ اما این تأثیرها زودگذر و مؤقت می باشد، و به موازات ظهور این حالات، وابستگی تدریجی و در واقع بندگی و بردگی آغاز می شود و حالت ضعف و ضایعات فیزیکی و روانی و اجتماعی افزایش می یابد و باعث زوال توان روانی شخص معتاد می شود.

زیانهای روانی چرس:

چرس از حیث سرعت در بین جوانان در حال گسترش است و مقدمه ی خوبی برای عطلات و بد بختی، ترویج و ابتلاء به سایر انواع مواد مخدر در بین نوجوانان محسوب می شود.

طرز سلوک و رویه ای که بعد از استفاده و تدخین چرس، در وجود معتاد ظاهر می شود، ارتباط می گیرد به نوعیت ترکیبات و مقدار استعمال آن؛

که در همه موارد عواقب ناگوار در قبال داشته است. گرچه در ابتداء احساس و فعالیت های فیزیکی را در وجود معتاد، ظاهراً، هویدا می سازد، بعداً به شکل اکتیف و موثر، حالت خاصی را همراه با خوش حرفی و صحبت های شیرین و خنده آور و غیر نورمال، در وجود او ایجاد می کند و در حالات پیشرفته؛ حالات تنبهی و انحطاطی، در مرکز عصبی ظاهر شده؛ تخیلات زیاد غیر واقعی را به میان می آورد که در نتیجه، شخص چرسی خود را در آسمان ها، به حالت بلند پروازی، فکر می کند؛ در حالی که بیش از یک مرغ بی پرو بال نیست؛ که در گرداب تباهی غرق گردیده و نمی داند که کی است و چه می کند و آنچه را خوشی و مسرت می داند؛ در واقع احساس کاذبی است، که آینده اش، رنج آور و دردناک است.

خلاصه اینکه اعتیاد به هر نوع مواد مخدر، انسان را عاطل و باطل، بی اراده و بار دوش جامعه قرار داده و در آخرت او را، مسؤول و مورد باز پرس و عذاب خداوند متعال قرار می دهد.

معاذ بن جبل از پیامبر گرامی اسلام نقل می کند که وی فرموده اند:

(لن تزول قدما عبد يوم القيامة حتى يسأل عن أربع: عن عمره فيم أفناه، وعن شبابه فيم أبلاه، وعن ماله من أين اكتسبه وفيم أنفقه و عن علمه ماذا عمل به؟) «۹»

در روز قیامت انسان هرگز گامی بر نخواهد برد داشت تا اینکه از چهار چیز سؤال کرده شود: از عمرش در چه راهی آن را

گذرانده و از جوانی اش که چگونه سپری کرده و از مالش که آنرا، از کجا به دست آورده و در چه راهی، خرچ کرده است و از علمش که با آن چه عملی را انجام داده است؟.

مسئولیت ملت و دولت در مبارزه علیه مواد مخدره:

خداوند انسان را مسؤول آفریده و مسئولیت وی ابلاغ رسالت آسمانی برای هدایت و اصلاح نفس، خانواده و جامعه غرض نجات از گمراهی و هلاکت به سوی روشنائی و درخشانی و نیل به سعادت جاویدانی در دنیا و آخرت است؛ حفظ سلامتی حیات فردی، و اجتماعی از هیولای جهل و عقب افتادگی از کاروان علم و تمدن و جلوگیری از انتشار فساد و بیکاری، اشتغال و اعتیاد به مواد مخدر و شیوع امراض و آفات در بین جوانان، مسئولیتی است حتمی و ضروری. که در قدم اول اسباب و عوامل آن ریشه یابی شود، سپس همه اقشار جامعه به سهم خویش برای ریشه کن ساختن آن سعی و تلاش نمایند. برجسته ترین درسی که از حیات رسول اکرم ﷺ می توان آموخت، چگونگی تبلیغ و هدایت جامعه است که سیر سازندگی و ایجاد تغییر در خود و خانواده جریان می یابد و به نتیجه مطلوب می رسد، همان راهی که محور تعالیم انبیاء ﷺ و بنیاد توفیق آنان در اراده، راه و روش جاویدان حیات بشری درگذر تاریخ بشمار می آید. زندگی پر از فراز و نشیب پیامبر گرامی اسلام، سیرت مطهر، اخلاق حمیده آنجناب مملو از ارشادات، درسهای عبرت انگیز و بهترین الگوها برای هر فرد جامعه، بالخصوص برای علماء، دانشمندان و دعواتگران است.

یگانه راه حل و مبارزه علیه مواد مخدرات، در تمام کشور های اسلامی، همانا تعمیق ریشه های عقیده و اخلاق اسلامی در قلوب مردم و دادن آگاهی و بینش اسلامی به تمام اقشار جامعه و توجه جدی به تعلیم و تربیه اطفال و نوجوانان، وفق اصول و ارزش های اسلامی است.

همکاری مردم با امارت اسلامی افغانستان، در مبارزه و محو کامل مواد مخدر و تشریک مساعی میان نهاد های فرهنگی و ارگان های امنیتی و معلوماتی و استفاده از تجارب علمی و عملی دیگران از بهترین راه کارها برای حل تمام مشکلات اجتماعی و اخلاقی و ریشه کن سازی این غده سرطانی است.

همچنان نقش علمای اسلام در آگاهی دادن مردم از طریق منابر و سایر وسایل ارتباطات جمعی در مبارزه علیه مواد مخدره و جلوگیری از انتشار امراض حایز اهمیت است که می توان این نوع وسایل را تدای روحی و تربیوی معتادین نامید.

همچنین دادن آگاهی طبی برای معتادین و سایر افراد سالم جامعه مخصوصاً نوجوانان و بیان اسباب و عوامل اعتیاد به مواد مخدر و پیامد های زیانبار سرایت آن در جامعه، یک امر حتمی و ضروری است.

مسئولیت دولت علاوه بر حمایت و تقویت اشخاص و نهاد های که علیه مواد مخدره مبارزه می نمایند، اینست که برای جلوگیری از کشت و تولید و عرضه آن پلان های گسترده یی را روی دست گیرد و برای برچیدن بساط فقر و بی کاری و محو بی سوادی و بی

سرپناهی که از عوامل اساسی اشتغال و اعتیاد به مواد مخدر است؛ اقدامات جدی را روی دست گیرد.

رشد و تنمیه اقتصادی، فعال سازی سیستم آبیاری و زراعت، کمک به زارعین و پیشه وران، احداث مراکز علاج و آموزش گاه ها برای معتادین و زمینه سازی کار و مصروفیت برای بیکاران، راه های بدیل برای جلوگیری از کشت و کار مواد مخدر است.

پیامبر گرامی اسلام اصلاح فرد و جامعه را در سخنانی زیبا، جامع و فراگیر، مسؤولیت همگانی اعلام نموده، می فرماید: « کلکم راع و مسئول عن رعیتة؛ فالإمام راع و مسئول عن رعیتة والرجل راع و مسئول عن رعیتة، والمرأة راعیة علی بیت زوجها و ولدها و مسؤولة عنهم، و عبد الرجل راع علی مال سیده، و مسئول عن رعیتة، ألا، فکلکم راع و مسؤول عن رعیتة. » (۱۰)

همه ی شما چوپان و سرپرست هستید و در برابر رعیت خویش مسؤولیتی دارید (و از حوزه ی مسؤولیت خود بازخواست می شوید).

بنابر این امام و رهبر جامعه در برابر رعیتش مسؤولیت دارد، مرد سرپرست خانه است و نسبت به افراد تحت اثر خود مسؤولیت دارد (و بازخواست خواهد شد) زن در قبال خانه ی شوهر و فرزندان مسؤولیت دارد (و نسبت به افراد تحت مسؤولیت خود بازخواست خواهد شد) و خدمتکار نسبت به اموال آقایش مسؤولیت دارد، (و باید پاسخگو باشد)؛ آگاه باشید که همه ی شما چوپان و سرپرست هستید و در قبال رعیت و زیردستان تان مسؤولیت دارید (و در پیشگاه خداوند متعال پرسیده می

شوید).

بنابر این حدیث نبوی شریف؛ مسؤولیت همگانی است؛ احساس مسؤولیت و ادای مسؤولیت نه تنها وظیفه دولت است؛ بل وظیفه هر مؤمن است؛ برملت مسلمان افغانستان واجب است که در جهت مبارزه با مواد مخدر و محو نهایی آن در جامعه با امارت اسلامی افغانستان از هر نوع کمک و همکاری دریغ ننمایند.

منابع و مأخذ:

۱- الشیبانی أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن أسد (المتوفی: ۲۴۱هـ)، مسند الإمام أحمد بن حنبل، تحقیق الشیخ شعیب الأرنؤوط و عادل مرشد، مؤسسة الرسالة، ۱۴۲۱هـ/ ۲۰۰۱م، ط ۱، ج ۴، ص ۲۴۶. حدیث صحیح لغیره دون قوله: "و مؤثّر"

۲- الملا علی القاری الهروی علی بن (سلطان) محمد، أبو الحسن نور الدین (المتوفی: ۱۰۱۴هـ)، لبنان: بیروت: دار الفکر، ط ۱، عام ۱۴۲۲هـ. ق / ۲۰۰۲م، ج ۶، ص ۲۳۸۸

۳- صالح، محقق بشیر افغان، دریافت نباتات بلند حاصل مفیده جهت تعویض نبات مؤلد مواد مخدر (کونکار) در کشور، محل نشر ریاست نشرات اکادمی علوم افغانستان، سال انتشار ۱۳۸۸هـ. ش، چاپ مطبعه شعیب کابل افغانستان، ص ۷۹-۸۰

۴- ایمل سعیده، مواد مخدر و تاثیرات ناگوار آن در جامعه، ناشر، دیپارتمنت تعلیمات صحی، او ای انترنیشنل، ط ۱، ۱۳۷۷هـ. ش ط ۲، ۱۳۸۰هـ. ش ص، ۵-۶.

۵- همین، مواد مخدر و تاثیرات ناگوار آن در جامعه، ص، ۵-۶

۶- دکتر عبدالله بن محمد بن احمد الطیار، استاد شعبه فقه در دانشگاه اسلامی امام محمد بن سعود در قصیم، مواد مخدر در فقه اسلامی، ترجمه مولانا سعید محمد یوسف حسین پور، ص ۳۵. (سایت کتابخانه عقیده)

۷- رهنمود برای مشاورین ترک مواد مخدر، ناشر بخش کاهش تقاضا برای مواد مخدر. UNODC، چاپ اداره (کورا)، سال ۲۰۰۵/۱۳۸۴، ص ۹۲

۸- مطیع: قریب الله. حکم مخدرات در اسلام، ج ۱، ص ۳۹-۴۰. www.aqeedeh.com
۹- طبری به اسناد حسن و صحیح این حدیث را روایت کرده است و ترمذی شبیه این روایت را آورده است: (۲۴۱۹).

۱۰- بخاری باب العبد راع فی مال سیده مسلم (حدیث: ۳۴۰۸) باب فضیلة الإمام العادل.

■ حرمت شراب و سایر مسکرات و دخانیات از قبیل: بنگ و تریاک، چرس، افیون... با تمام انواع و اشکال طبیعی و مصنوعی آن، از دیدگاه شریعت اسلامی، برهمه واضح و روشن است؛ اشتغال و اعتیاد به هر نوع مواد مخدر و استعمال آن به هر صورتی که باشد؛ اعم از خوردن، نوشیدن، بلعیدن، دود کردن، بوییدن و یا تزریق: حرام و جرم است و مرتکب آن قابل مجازات می باشد.

■ علماء و متخصصین شراب و سایر مواد مخدر را، عامل بدبختی ها و مادر پلیدی ها نامیده اند؛ زیرا شخص معتاد از انجام وظیفه و ادای مسؤولیت در قبال خانواده و جامعه، نه تنها عاجز می ماند، بلکه باردوش خانواده و جامعه می شود.

■ اعتیاد به مواد مخدر، باعث ابتلاء به امراض جسمی و روحی گردیده؛ توازن صحی و تندرستی انسان را مختل نموده، سیستم ایمنی آنرا تضعیف می نماید؛ در نتیجه بدن را در معرض هجوم انواع میکروبها و ویروسهای تباهکن قرار می دهد.

■ مبارزه علیه مواد مخدر مسؤولیت

د خطبې ارزښت

درېمه او وروستی برخه:

مولوي اسرار الحق 'حکیمي'

د خطبي د بریا لاملونه:

د یوې خطبې د بریا او اغیزمنتوب لپاره ډیر لاملونه شتون لري چې مهم یې په لاندې توګه بیانېږي:

۱- خطبه باید د قرآنکریم په مبارکو آیتونو او مبارکو احادیثو منوره او بختوره شي ځکه چې په خطبه او دلیل کې د قرآنکریم آیتونه او صحیح احادیث راوړل خطبې ته ښکلا او د خطیب خبرو ته ځواک وربښي رسول اکرم ﷺ به هم ډیری وخت د خطبې زیاته برخه د قرآنکریم تلاوت ته ورکوله اما د شواهدو په توګه د قرآنکریم د آیتونو او مبارکو احادیث راوړلو په مهال د آیتونو او احادیثو الفاظو ته باید پوره پام وشي او

په سمه توګه تلاوت او ولوستل شي همدارنګه د دوي معناګانو او تفسیر ته پوره دقت وشي او له ناوړه تاویل او تحریف څخه ځان وژغورل شي، د استدلال وجه باید دقیقه او د احادیثو او روایاتو حوالې باید ښکاره او داسې نورو اړوندو مواردو ته په

کلکه پام وشي.

خطبه کې له اړتیا سره سم هدفمند مثالونه، ګټورې کیسې او له معنا ډک اشعار راول ډیر خوندوروي، په یوه روایت کې راځي چې رسول اکرم ﷺ فرمایي: (وَأَنَّ مِنَ الشَّعْرِ لِحُكْمَةً) «۱۶» يعني ځیني شعر حکمت وي.

من احکام الخطبة والخطیب

۲- دغوره او مناسبې موضوع ټاکل:

خلک هغو خبرو او موضوعاتو ته ښه غوږ نیسي او سمه پاملرنه ورته کوي چې تازه وي او د دوی له روان ژوند سره تړاو لري، له نیکه مرغه له مودو را هیسي د هیواد په کچه د جمعي ورځې د لمانځه د وینا لپاره مناسب عنوان او کمکی تفصیل په دواړو رسمي ژبو (پښتو او دري) چمتو او د خپراوي لپاره د کابل ښار او ولایاتو جوماتونو ته ویشل کیږي نو د جوماتونو خطیبانو ته په کار ده چې د ټاکلې خطبې په اړه خپل معلومات بشپړ او بډای کړي او بیا یې خپلو اوریدونکو ته په حکیمانه او اغیزمنه توګه وړاندې کړي ځکه کومه

وینا چې په حکمت او اقناع ولاړه وي او د اوریدونکو شعور او عواطف په ښور راولي او احساسات یې راوپاروي نو تر ډیره بریده دا خطبه په ذهن کې ښه ځای نیسي او تر مودو پایښت مومي نو د ټاکلې خطبې لپاره چمتووالی ډیر اړین دي.

۳- د موضوع یووالی: د دي مطلب

دا دي چې ټوله خطبه د یوې ټاکلې موضوع په اړه را وڅرخيږي او هرې خوا ته ټوپونه ونه وهل شي ځکه که ګڼ موضوعات له بحث لاندې ونیول شي نو یوهم سم په ذهن کې ځای نه نیسي او د خطبې پایله نیمګړې پاتي کیږي له همدې امله د هیواد په کچه د خطبې لپاره یو عنوان او کمکی تفصیل چمتو او ویشل کیږي څوله ټولو جوماتونو څخه یوهم پیغام خپور شي.

د خطبې د بریا په موخه د جومات خطیب ته په کار ده چې لومړی له ځان څخه وپوښتي چې نن به خلک څه ته رابلل او کوم پیغام به ورکوم او

د خطبي په پای کې بیا ځان سره محاسبه وکړي چې له ننۍ خطبي به خلکو څومره گټه اخستي وي؟

۴- د خطبي برخو ته باید منطقي ترتیب ورکول شي:

د ډیری اړوندو پوهانو په آند وینا او خطبه درې مهمې برخې لري چې له: مقدمې، اصل موضوع او خاتمي څخه عبارت دي چې دا هریو له بل سره تړاو لري، مقدمه د اوريدونکو ذهن په لنډه توگه یوه مطلب ته راگرځوي، اصل موضوع د مطلب اهمیت او اړتیا په گوته کوي او خلک یې منلو او پلی کولو ته هڅوي او پایله بیا ښکاره بلنه او اړ کول دي عملي کولونه.

۵- د دې لپاره چې یوه خطبه په زړه پورې اغیزې ولري اړینه ده چې لومړی د خطبي مهال په پام کې ونیول شي چې د موضوع څرنگوالی، د خلکو اړتیا، د حال او ځای غوښتنې او داسې نور لاملونه د خطبي په لنډوالي او یا اوږدوالي کې مهم رول لري خو په ټوله کې د خطبي د مناسب لنډوالي سپارښتنه شوې لکه چې رسول اکرم ﷺ فرمایلي دي: ان طول صلاة الرجل و قصر خطبته منة من فقهه فأطيلوا الصلاة وأقصروا الخطبة وإن من البيان لسحرا» (۱۷)

ژباړه: بیشکه د سړي لمونځ اوږدول او د خطبې لنډوالی د ده د پوهې یوه نښه ده؛ نو لمنځونه اوږده او خطبه لنډه کړئ او ځیني وینا د

جادو په څیر وي.

له همدې لامله ابوبکر صدیق په خپلو توصیو کې داسې ویلي: (و إذا وعظت فاجز فان كثير الكلام ينسي بعضه بعضا) ژباړه: کله دي چې وعظ کولو نو لنډه وه یې ځکه چې ډیرې خبرې ځینې یې ځینې نورې هیروي. «۱۸»

۶- په سمه توگه د موضوع وړاندې کول: کله چې یو خطیب ټاکلې موضوع په پوره غور سره چمتو کړې نو خورا اړینه ده چې دا راټول شوي او جوړشوي معلومات په اخلاص او سمه بڼه د خلکو زړونو او ذهنونو کې کښینول شي چې دا کار د خطبې د بریا له مهمو لاملونو څخه گڼل کیږي ځکه که خطبه هرڅومره بڼه چمتو شي، پوره معلومات را ټول شي، سم تیاری ورته ونیول شي، دلایل او شواهد یې منطقي او قانع کوونکي وي خو که همدا خطبه بیا په سمه توگه خلکو ته وړاندې نه شي نو گټه به یې ډیره کمه وي، نو غوره ویناوال هغه دی چې یوڅو خپل اوريدونکی ویني وساتي او ټول پام یې ځان ته راواړوي څو یې خلک پیروي وکړي او خپل عواطف ورسره شریک کړي او بل دا چې د ده وینا له غوښتنو سره سم الهام ښونکې وي او خلکو کې نوي افکار او سم بدلون رامنځ ته کړي.

په سمه توگه د موضوع وړاندې کولو یو شمیر مهارتونه په لاندې توگه دي: لومړی دا چې د خطبي لپاره سم دریدل مهم دي ځکه دا کار د خطیب په

د دیني خطبي واعظ په دې برخه کې د انبیواو، اصحابو کرامو، علماو او نیکو مشرانو ځای ناستی دی او د علماو ډنده د هغوی د دندې غزول دي او د جمعې خطبه یوه دیني او عبادي خطبه او د اسلام په نوم اسلام ته خلک رابلل او له نارواوو مخنیوی ده او فضایلو ته هڅول دي نو د جمعي خطیب ته اړینه ده چې د نیکو اسلامي اخلاقو او سلوک ترڅنگ د ویناوالی او خطبې په مهارتونو ځان خبرکړي

هوساینه، باور او آرامتیا کې مرسته کوي همدارنگه د خطیب د آواز په بڼه والي او ساه اخستنې کې هم رغنده رول لري، بله دا چې خطبه باید د خبرونو په څیرونه لوستل شي بلکې په سمه او اغیزمنه توگه واورول شي همدارنگه خطیب باید په ځان باوري وي او خپل حرکات، اشارات، کړنې او خبرې په ټول پوره وساتي خطیب باید خپله

ظاهري بڼه سمه وساتي ځکه

چې بڼه بڼه د خطیب بڼه نیت

انځوروي بله دا چې له

اوريدونکو سره په طبعي

اوسمه توگه په اړیکه کې وي

او خپل دید په اوريدونکو

وویشی ځکه چې سترگي د

رسی په څیر یوله بل سره تړي

او ټول ویني ساتي همدارنگه

له اړتيا سره سم د غږ بڼه او سرعت بدل کړئ او مهمې خبرې په کراره او تکرار سره وکړي او له هرحالت سره خپل آواز برابر او په اړينو مهالونو کې لنډه چوپتيا غوره کړي. خطيب بايد د تشويق او هڅولو مهارتونه سم وکاروي لکه: سوالونه مطرح کول، د خبرداري توري او کلمات ذکر کول، ځينې جملې تکرارول، لنډه چوپتيا، قسم، په پيل کې د اهميت او خطر انځورونکو عبارتو کارول او داسې نور.

د ديني خطبي واعظ په دې برخه کې د انبياو، اصحابو کرامو، علماو او نیکو مشرانو ځای ناستی دی او د علماو ډنډه د هغوی د دندې غزول دي او د جمعې خطبه يوه ديني او عبادي خطبه او د اسلام په نوم اسلام ته خلک رابلل او له نارواوو مخنيوی ده او فضايو ته هڅول دي نو د جمعې خطيب ته اړينه ده چې د نیکو اسلامي اخلاقو او سلوک ترڅنگ د ويناوالی او خطبې په مهارتونو ځان خبر کړي.

غورچاڼ:

د جمعې مبارکې ورځې خطبه او له هغې وړاندې بيان د دعوت، پوهاوي او اصلاح په لاره کې په زړه پورې فرصت او منبر، خلک او وخت مهم امانت دی نو بايد دا فرصت او امانت په سمه او شرعي توگه وکارول شي.

خطابت ډيره غوره او درنده دنده ده نو خطيب بايد د ديني

پوهې، علمي او عملي وړتيا ترڅنگ د ويناوالی مهارتونو سره هم آشنايي ولري څو ټاکل شوې موضوع په سمه توگه وړاندي کړي.

خطيب بايد په خپله خطبه کې لومړيتوبونه، د عمل مراتب، د وخت غوښتنې، د ولس حال، انډول او داسې نور مهم ټکي په پام کې ونيسي او د اصلاح، پوهاوي او داسې نورو بنسټيزو موخو لپاره ښه ديني موعظه وړاندې کړي.

وعظ او خطبه بايد د قرآنکريم په مبارکو آيتونو، مبارکو احاديثو، غوره آثارو، گټورو اشعارو، پرځای مثالونو او داسې نورو ښکلاو سينگاروي.

لمن ليکونه:

۱. قرآنکريم.
۲. تفسيرالقران العظيم (تفسير ابن كثير) للامام الحافظ عمادالدين ابي الفداء اسماعيل بن عمر بن كثير الدمشقي المتوفى: ۷۷۴هـ.
۳. الجامع لاحکام القرآن (تفسير القرطبي) لابی عبدالله محمد بن احمد الانصاری القرطبي المتوفى: ۶۷۱هـ.
۴. صحيح البخاري. للامام ابي عبدالله محمد بن اسماعيل بن ابراهيم البخاري المتوفى: ۲۵۶هـ.
۵. صحيح . للامام ابي الحسين مسلم بن الحجاج القشيري النيشاپوري المتوفى: ۲۶۱هـ.
۶. سنن الترمذي. الامام ابو عيسى محمد بن عيسى بن سورة الترمذي المتوفى: ۲۷۹هـ.
۷. سنن ابي داود. للامام الحافظ ابي داود سليمان بن الاشعث السجستاني المتوفى:

۲۷۵هـ.

۸. مسندالامام احمد بن حنبل. لابی عبدالله احمد بن محمد بن حنبل الشيباني المتوفى: ۲۴۱هـ.
۹. المستدرک علی الصحيحین لامام الحافظ ابي عبدالله محمد بن عبدالله الحاکم النیشاپور المتوفى: ۴۰۵هـ.
۱۰. بدائع الصنائع في ترتيب احکام الشرايع. ابوبکر بن مسعود بن احمد الکاسابي علاءالدين المتوفى: ۵۸۷هـ.
۱۱. العناية شرح الهداية. للامام العلامة الشيخ اکمل الدين محمد بن محمد محمود البابر تي الحنفي المتوفى: ۷۸۶هـ.
۱۲. المبسوط للسرخسی. شمس الایمه ابوبکر محمد بن ابي سهل السرخسی المتوفى: ۴۸۳هـ.
۱۳. البحر الرائق شرح کنز الدقائق. زين الدين بن ابراهيم بن محمد المعروف بابن نجيم المصري الحنفي المتوفى: ۹۷۰هـ.
۱۴. کتب اللغات (القاموس المحيط، مختار الصحاح و...).
۱۵. خطبة الجمعة واحکامها الفقهية. دکتور عبدالعزيز بن محمد بن عبدالله الحجیلان.
۱۶. الاثر الثريوی للمسجد. دکتور صالح بن غانم السدلان.
۱۷. من احکام الخطب والخطيب. دکتور محمد نبهان ابراهيم رحيم، دکتور محمود ابراهيم رحيم.
۱۸. الخطابة و اعداد الخطيب. دکتور عبدالعزيز عبده الشبلي.
۱۹. فن الخطابة دکتور احمد الحوفي.
- مأخذونه:
- ۱۶- رواه البخاري.
- ۱۷- رواه مسلم.
- ۱۸- الخطابة و اعداد الخطيب ۳۰ مخ.

اهمیت شورا و مشوره در اسلام

دکتر عبد الباری حمیدی

مقدمه:

الحمد لله، والصلاة والسلام على خير خلق الله، و على آله و صحبه و من والاه و بعد:

یکی از موضوعات بسیار مهمی که در قرآن کریم گاهی به شیوه امر و حکم، و گاهی به شیوه اخبار و حکایت، و گاهی هم به شیوه اجرا و ممارست عملی بکار رفته است موضوع شورا و مشورت خواستن و مشورت دادن است.

شکی نیست که کار برد این واژه در قرآن کریم و آن هم با شیوه های مختلف دلالت بر اهمیت آن می کند که طی نکات ذیل بیان می گردد:

۱ - الله متعال پیامبرش را به مشورت خواهی از اصحاب امر نموده است: نخستین اهمیت شورا و مشورت خواهی در اسلام این است که الله متعال بنابر فواید و مصالح دینی و دنیوی که در شورا و مشورت خواهی وجود دارد، پیامبرش را به مشورت و نظر خواهی از اصحابش امر نموده

است، طوریکه فرموده است: ﴿فَمَا رَحِمَ مِنَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَأْمُرْ لَمْ يَكُنْ لَكَ قَلْبٌ وَلَا نَفْسٌ وَلَا تَنْفَعُكَ مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ آل عمران ۱۵۹. "از پرتو رحمت الهی در برابر آنها نرم (و مهربان) شدی و اگر خشن و سنگدل بودی از اطراف تو پراکنده می شدند بنابر این آنها را عفو کن و برای آنها طلب آمرزش نما و در کارها با آنها مشورت کن اما هنگامی که تصمیم گرفتی (قاطع باش و) بر خدا توکل کن زیرا خداوند متوکلان را دوست دارد".

مفسرین در تفسیر آیه مبارکه فوق، در مورد حکمت های این امر الهی که پیامبرش را با وصف اینکه از عقل و هوش پخته و مدبرانه ای برخوردار بود، و نیز وحی الهی همواره از آسمان در حالت نزول و فرود آمدن بود، با وصف این دو حقیقت بازهم الله متعال پیامبرش را در صحنه های جنگ و جهاد و قتال با دشمنان به اخذ مشوره از اصحاب و مسلمانان امر نموده است

حتماً در این امر حکمت هایی نهفته و مضمّن است که یکی از آن حکمت ها همانا تطیب و خوش نگهداشتن خاطر مسلمانان، و کسب رضایت و تالیف قلوب ایشان بوده است. و این اخذ مشوره و نظر خواهی به غرض تالیف قلب و کسب رضایت خاطر در برخی موارد توسط برخی پیامبران دیگر نیز آمده است، طوریکه ابراهیم علیهما السلام زمانیکه به ذبح پسرش مامور گردید، به پسرش گفت: ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ الْكَفَّيَّ قَالَ يَبْنَؤُا إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَأَنْظُرْ مَاذَا تَرَى﴾ الصافات ۱۰۲

"فرزندم من در خواب دیدم که باید تو را ذبح کنم! بنگر نظر تو چیست؟"

نمونه دیگر آن در این حدیث پیامبر است که فرموده است: «لَا تُنْكِحُ الْأَيِّمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَ لَا تُنْكِحُ الْبَكْرَ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ . قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَ كَيْفَ إِذْنُهَا ؟ قَالَ: أَنْ تُسَكَّتَ» (۱)

"زن بیوه تا زمانی که خود

دستور نداده باشد به شوهر داده نمی شود ، و دختر باکره نیز تا زمانی که از او اجازه گرفته نشده باشد به شوهر داده نمی شود. گفتند: یا رسول الله، اجازه ی دختر باکره چگونه است؟ فرمودند: اینکه سکوت اختیار کند"

و این نظر خواهی از دختر تنها به غرض تطیب قلب وی بوده است؛ زیرا نزد جمعی از فقهاء پدر می تواند دخترش را به شوهر دهد.

و برخی دیگر گفته اند که حکمت و علت اصلی در این امر همانا اهمیت و فضیلت مشوره بوده است .

و برخی دیگر گفته اند که حکمت در امر به مشورت خواهی همانا پیروی نمودن مسلمانان از پیامبر است؛ زیرا زمانیکه مسلمانان متوجه شوند که پیامبر با وصف اینکه وحی الهی را با خود دارد و از عقل و هوش عالی برخوردار است به اخذ مشوره از اصحاب می پردازد، پس بدون شک آنها نیز به مشوره ارج گذاشته و در کارهای مهم با هم مشوره می نمایند. (۲)

اسلام با این نص قطعی و جزمی: (وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ) در کارها با آنان مشورت و رایزنی کن این اصل را در نظام حکومت بنیان می گذارد.

این نص قاطعی است که برای امت اسلامی محل شك و تردیدی باقی نمی گذارد، در اینکه اصل شورا یکی از اصول و ارکان سیستم اسلامی است، و

نظام اسلامی نباید بر پایه دیگری جز آن استوار گردد... اما شکل شورا و وسیله ای که شورا بدان تحقق می پذیرد، امری است که جای بحث و گفتگو در آن باقی است و برابر مقتضیات اوضاع ملت اسلامی و شرائط زندگی این امت، تغییر پذیر است و مسلمانان می توانند در باره چگونگی آن نظر بدهند. هر شکل و فورم و وسیله و راهی که اصل شورا - نه نمای ظاهر آن - بدان انجام پذیرد، مقبول و پذیرفته شده اسلام است.

۲ - مدح و ستایش از مؤمنان در اجرای امر مشورت خواهی: اهمیت دیگر شورا

و مشورت خواهی این است که خداوند متعال مؤمنان را بر عمل مشورت خواهی مورد ستایش قرار داده است، طوریکه در سوره ای که نامش نیز شورا است، فرموده است: ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ الشوری ۳۸ .

شیخ عبد الله بن حمید گفته است: الله متعال شورا و مشوره را میان دو فرض که یکی نماز و دیگر هم زکات است ذکر نموده است، و شکی نیست که ورود شورا میان دو فریضه بیانگر اهمیت آن است.

ابن کثیر در تفسیر این فرموده خداوند: {وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ} گفته است: مؤمنان (انصار) در مورد هیچ کار مهم چون آغاز جنگ و امثال آن بدون مشوره باهمی و رجوع به آرای اهل رأی تصمیم نمی گیرند، روی همین علت

مفسرین در تفسیر آیه مبارکه فوق، در مورد حکمتهای این امر الهی که پیامبرش را با وصف اینکه از عقل و هوش پخته و مدبرانه ای برخوردار بود، و نیز وحی الهی همواره از آسمان در حالت نزول و فرود آمدن بود، با وصف این دو حقیقت بازهم الله متعال پیامبرش را در صحنه های جنگ و جهاد و قتال با دشمنان به اخذ مشوره از اصحاب و مسلمانان امر نموده است.

پیامبر ﷺ در جنگ ها با اصحاب و یارانش به غرض ارضای خاطر آنها و اهمیت دادن به آرای ایشان مشوره می نمود، هم چنان زمانیکه مرگ عمرؓ فرا رسید موضوع تعیین خلیفه را به مشوره شش تن از اصحاب منوط ساخت (۳).

پس از آیه فوق دانسته می شود که مسلمانان باید در تعامل با حوادث و واقعات مهم به اصل مشوره پای بند باشند طوریکه انصار قبل از ورود پیامبر ﷺ به مدینه و نیز بعد از وفات پیامبر ﷺ در سقیفه تجمع نموده در ارتباط تعیین خلیفه و جانشین پیامبر ﷺ با هم مشورت نمودند (۴).

این امر الهام می دارد که کار شورا در زندگی مسلمانان ژرف تر و مهم تر از این است که سیستم اسلامی فقط یک نظام سیاسی باشد و بس. چه شورا قالب اساسی و پیکره ی اصلی

جملگی گروه مسلمانان است. کار و بار گروهی ایشان بر شورا استوار و پایدار می گردد. آن گاه از گروه به دولت سرایت می کند. یعنی مسلمانان هم گروه آنان و هم دولت ایشان بر پایه ی شورا استوار و برقرار می گردد. طبیعی است شورا وجه تمایز گروه مسلمانان است و ایشان را از دیگران مستقل می گرداند.

۳ - گسترده بودن موارد شورا و مشوره: اهمیت دیگر شورا و مشورت این است که روی آوردن به مشوره مخصوص مسائل سیاسی، جنگ و صلح نبوده بلکه در قضایای فامیلی و تربیت اولاد نیز باید مشورت گرفت، طوریکه الله متعال فرموده است:

﴿ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ﴾ البقرة: ۲۳۳

" اگر (والدین) خواستند با رضایت و مشورت همدیگر (کودک را زودتر از دو سال) از شیر بازگیرند گناهی بر آنان نیست."

و نیز فرموده است: ﴿ فَإِنْ أَرْضَعْنَا لَكُمْ فَاتُواهُنَّ أَجْرَهُنَّ وَأَتَرُوا بِتَنَكُّرٍ مَّعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَاَسَرْتُمْ فَمَشْرِضٌ لَّكُمْ أُخْرَى ﴾ الطلاق: ۶

" و اگر برای شما فرزند را شیر دهند پاداش آنها را بپردازید، و (در باره فرزندان کار را) با مشاوری شایسته انجام دهید، و اگر بتوافق نرسیدید زن دیگری شیر دادن آن بچه را بر عهده می گیرد."

آیات فوق به موضوع شیردهی طفل و وجوب مشوره هنگام جدا نمودن از شیر و انتخاب شیرده مناسب و

پرداخت اجر و مزد به وی ارتباط می گیرد. امام طبری می گوید: اگر زن و شوهر اراده و قصد جدایی را در خلال دو سال داشته باشند پس بعد از رضایت و مشوره طرفین این عمل را انجام دهند مشکلی ندارد. (۵)

پس اگر پدر و مادر، یا مادر و وارث خواستند که کودک را پیش از گذشت دو سال، از شیر بازگیرند، زیرا هر دو مصلحت کودک را در آن می بینند، خواه به سبب بهداشت و تندرستی باشد و خواه به علت دیگری، گناهی بر آنان نیست، هرگاه این امر با رضایت هردوی ایشان انجام پذیرفته باشد.

همچنین هرگاه پدر بخواهد دایه ای برای کودک خود اجیر کند، چنانکه مصلحت کودک در این کار باشد، می تواند چنین کند، به شرط آنکه مزد دایه را به تمام و کمال بپردازد و به خوبی و نیکی با او رفتار نماید.

۴ - اخذ مشوره عمل همیشگی پیامبر بوده است: اهمیت دیگر شورا و نظر خواهی این است که مشوره گرفتن عمل دائمی و همیشگی پیامبر ﷺ بوده است تا جائیکه ابو هریره رضی الله عنه گفته است:

" ما رأيت أحدا أكثر مشورة لأصحابه من رسول الله صلى الله عليه وسلم لأصحابه " (۶).

یعنی من هیچ کسی را ندیدم که رای و نظر اصحابش را نسبت به پیامبر ﷺ بیشتر جویا گردیده باشد.

برخی علما گفته اند اگر کسی از مشوره و نظر خواهی مستغنی و بی نیاز می بود باید پیامبر ﷺ از آن مستغنی می بود،

روی همین ملحوظ شیخ الاسلام ابن تیمیه گفته است: الله متعال زمانیکه پیامبرش را به مشوره امر نمود پس غیر پیامبر به طریق اولی باید به اصل مشوره عمل نماید. (۷)

و شاعری چه خوب گفته است: عقل الفتی ليس يغنى عن مشاورة... كحدة السيف لا تغنى عن البطل (۸)

۵ - حرص اصحاب بر مشوره: اهمیت دیگر شورا و مشوره این است که اصحاب کرام به خصوص خلفای راشدین چهارگانه همواره در تمام کارهای مهم با هم مشورت می نمودند.

۶ - آثار ایجابی مشوره: یکی دیگری از اهمیت شورا و مشوره آثار ایجابی آن است، زیرا اموری که به مشوره به انجام می رسد نتایج آن اکثراً خوب می باشد.

۷ - بروز حوادث ناگوار در اثر عدم روی آوردن به مشوره: اهمیت دیگر شورا و مشوره بروز واقعات تلخ و حوادث ناگواری است که یکی از اسباب آن همانا تصرفات فردی و عدم روی آوردن به مشوره بوده است.

منابع:

۱- صحیح مسلم (۱۰۳۷/۲) حدیث: (۱۴۲۱).

۲- تفسیر الطبری ۴ / ۱۵۲، ۱۵۳.

۳- تفسیر ابن کثیر ۴ / ۱۱۸.

۴- فقه الاستشارة (ص: ۲۵)

۵- تفسیر الطبری ۲ / ۵۰۶.

۶- رواه الترمذی "۱۷۱۴". وابن حبان "۲۸۷۲". ضعيف لانقطاعه كما في فتح الباری (۵ / ۳۹۳).

۷- السياسة الشرعية ص، ۱۵۸.

۸- جواهر الأدب ۲ / ۴۳۱ والبيت لأبي بكر المقرئ.

شکنجه و اذیت جسمی و روحی از نظر اسلام

قسمت دوم و آخر:

دوکتور عبدالحق حبیبی

۳-۳. نکوهش شکنجه حیوانات

شکنجه به هر نحوی که باشد مطابق احکام الله ﷻ و پیامبر اکرم ﷺ و نگاه کلی اسلام ممنوع است؛ بنابر این هیچ کس حق ندارد که به هیچ بهانه‌ای انسان‌ها را شکنجه و اذیت کند. بلکه این شکنجه و اذیت نسبت به حیوانات هرچند که وحشی و موذی باشند، نیز جایز نیست. برعکس اسلام نسبت به انسان و حیوان دستور به رفتار نرمی و آسانی و مهربانی داده و این رفتار را باعث اجر و فضیلت دانسته است. در حدیثی به روایت ابوهریره رضی الله عنه چنین می‌خوانیم:

« بینما رجل یمشی بطریق، فاشتدّ علیه العطش، فوجد بئراً، فنزل فیها، فشرب ثم خرج فإذا کلبٌ یلهثُ یأکلُ الثری من العطش، فقال الرجل: لقد بلغَ هذا الکلبُ من العطشِ مثلَ الَّذی کانَ بلغَ بی، فنزل البئرَ، فمالأ خُفَّهُ فأمسکه بغیه حتی رقی، فسقى الکلبَ، فشکر الله له، فغفرَ له » فقالوا: یا رسول الله، وإن لنا فی البهائم لأجراً؟ قال: « فی کل ذات کبدٍ رطبٍ أجرٌ »

مردی از راهی می‌گذشت و سخت تشنه شده بودند. چاهی یافت، از چاه پایین رفت و آب نوشید و هنگامی که بیرون آمد، سگی را دید که از شدت تشنگی دهانش را باز کرده و زبانش را بیرون آورده بود و آن را به خاک مرطوب می‌مالید. پس با خود گفت: این سگ به همان اندازه تشنه است که من تشنه بودم. لذا دوباره در چاه پایین شد و کفش چرمی خود را پر از آب کرد و کفشش را به دهان گرفت و از چاه بالا آمد و به سگ آب داد. از این رو خدای متعال از او قدردانی کرد و گناهانش را بخشید. صحابه گفتند: ای رسول خدا! آیا به خاطر نیکی کردن به حیوانات نیز اجر و پاداش می‌یابیم؟ فرمود: نیکی کردن به هر موجودی زنده و جانداري ثواب دارد. «۸»

از همین جهت حتی در آب دادن حیوانات نیز برای ما اجر و ثواب است و برعکس در تعذیب و شکنجه کردن حیوانات برای ما عقاب و عذاب است. به این عذاب الهی در روایات نبوی هشدار آمده است. در حدیثی به روایت عبدالله بن عمر رضی الله عنه چنین می‌خوانیم:

« أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قَالَ: « عَذَّبَتْ امْرَأَةٌ فِي هِرَّةٍ حَبَسَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ جُوعًا، فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارُ؛ پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: زنی به خاطر گربه‌ای که آن را حبس و زندانی کرده بود تا اینکه گربه به خاطر آن گرسنگی مرد، عذاب داده شد و به خاطر آن گربه وارد جهنم گردید و عذاب داده شد. «۹»

بینید که در این حدیث پیامبر اکرم ﷺ از زنی خبر می‌دهد که به خاطر زندانی و شکنجه کردن یک گربه وارد جهنم شده که از جهت شکنجه‌ی گرسنگی و تشنگی آن گربه مرده است. بیندیشید وقتی که این تهدید و هشدار در مورد حیوانات باشد، پس تعدی و تعذیب و شکنجه در حق انسان‌های بی‌گناه چه قدر گناه و عذاب داشته باشد! روشن است که شکنجه کردن انسان و حیوان ممنوع و حرام است.

این مسأله از دیدگاه اسلام آن قدر مهم است که پیامبر اکرم ﷺ حتی در میدان جنگ از مثله کردن یعنی بریدن گوش و بینی و دیگر اعضاء و اطراف بدن جنگجویان و مقتولان به منظور شکنجه دادن را ممنوع قرار می‌دهد، باینکه آنان دشمن‌اند و در مقابل جنگیده و مرده‌اند. در حدیثی به روایت سمره

بن جندب و عمران بن حصین رضی الله عنهما چنین می خوانیم:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَحْتَنُّ عَلَى الصَّدَقَةِ وَيَنْهَانَا عَنِ الْمُثَلَةِ؛
پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم ما را به صدقه تشویق می کرد و از مثله کردن نهی می کرد.» (۱۰)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم هنگامی که گروهی را برای غزوه و جهاد می فرستاد، آنان را توصیه می کرد که: «اغزو بسم الله و فی سبیل الله قاتلوا من کفر اغزوا ولا تغلوا ولا تغدروا ولا تمثلوا ولا تقتلوا ولیداً».

به نام خدا غزا کنید و در راه خدا با کافران جهاد کنید، جهاد کنید، اما افراط نکنید، غدر نکنید، مثله نکنید و اطفال را نکشید.» (۱۱)

حتی پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم از مثله کردن حیوانات نیز منع نموده و مثله کننده حیوانات را لعن و نفرین کرده اند.

در حدیثی به روایت عبدالله بن یزید رضی الله عنه چنین آمده است:

«عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَى عَنِ النَّهْبَةِ (النَّهْبَى) وَالْمُثَلَةِ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم از غارت و چپاول و مثله کردن منع کردند.» (۱۲)

در حدیث دیگری به روایت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما چنین می خوانیم: «لَعَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَثَلَ بِالْحَيَوَانِ؛
پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم کسی که حیوان را مثله می کند، لعن و نفرین کرده اند.» (۱۳)

بدین وسیله، هیچ خطبه ای نبوده که پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم در آن مسلمانان را از مثله کردن منع نمی کردند، انس بن مالک چنین روایت می کند: «فما خطبنا

رسول الله صلی الله علیه وسلم بعد هذا خطبة إلا نهى فيها عن المثلة».

پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم هر خطبه ای که پس از این خطبه برای ما ایراد می فرمودند، از مثله کردن منع می کردند.» (۱۴)

روشن است که مثله، شکنجه ای افراد مقتول و مرده است و پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم با تأکید مسلمانان را منع کرده اند و تأکید پیامبر بر نهی دلالت بر حرمت مثله و شکنجه می کند.» (۱۵)

۱. شکنجه از منظر فقهای امت

فقهای امت اسلامی نیز بر اساس قرآن کریم و سنت مثله کردن و هرگونه تعذیب و شکنجه کردن جاندار زنده و یا مرده را ممنوع و حرام دانسته اند و پیشوایان امت اسلامی حتی در برابر دشمنان و شقی ترین افراد شکنجه و مثله کردن را مجاز قرار نداده اند.

حضرت علی رضی الله عنه به هنگام شهادتش در مورد قاتل خود به حضرت حسن توصیه می کند که اجازه ای مثله و شکنجه کردن وی را ندارید، ابن ملجم که شقی ترین فرد و شقاوتمندترین انسان است را نیز مجاز به شکنجه نمی داند، بلکه به فرزندش حسن توصیه می کند که در صورت شهادت و تصمیم بر قصاص قاتل تنها يك ضربه ی شمشیر بر وی بزنند.

ابوالقاسم طبرانی در داستان ترور ابن ملجم و شهادت حضرت علی رضی الله عنه چنین روایت می کند: «فَقَالَ عَلِيُّ لِلْحَسَنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِنْ بَقِيتُ رَأَيْتُ فِيهِ رَأْيِي، وَإِنْ هَلَكَتُ مِنْ ضَرْبَتِي هَذِهِ فَاضْرِبْهُ ضَرْبَةً، وَلَا تُمَثِّلْ بِهِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَنْهَى

عَنِ الْمُثَلَةِ وَلَوْ بِالْكَلْبِ الْعَقُورِ؛

ترجمه: علی به حسن رضی الله عنه گفت: اگر من زنده ماندم، خودم در موردش تصمیم می گیرم و اگر به وسیله همین ضربه وفات کردم، تنها یک ضربه شمشیر بر او بزنید، او را مثله نکنید؛ زیرا من از رسول اکرم صلی الله علیه و سلم شنیده ام که وی از مثله کردن نهی می کرد، هرچند که سگ هاری و دیوانه باشد.» (۱۶)

بنابر این، فقیهان امت اسلامی به اتفاق مثله و شکنجه کردن را حتی در برابر دشمنان غیرمجاز و ناروا گفته اند.

ابوبکر حدادی یمنی چنین می نویسد: «قَوْلُهُ (وَلَا يُمَثَّلُوا) وَهُوَ أَنْ يَقَطَّعُوا أَطْرَافَ الْأَسَارَى أَوْ أَعْضَاءَهُمْ كَالْأَذْنِ وَالْأَنْفِ وَاللِّسَانِ وَالْأَصْبُعِ ثُمَّ يَقْتُلُوهُمْ أَوْ يُخْلَوْا سَبِيلَهُمْ وَقِيلَ هُوَ أَنْ يَقَطَّعُوا رُءُوسَهُمْ وَيَشَقُّوا أَجْوَافَهُمْ وَيَقَطَّعُوا مَذَاكِرَهُمْ وَهَذَا كُلُّهُ لَا يَجُوزُ؛

اینکه می گوید مثله نشوند و آن عبارت است از بریدن اطراف اسیران و اعضای بدن آنان مانند گوش، بینی، زبان، انگشتان و پس از آن بکشند و یا رها کنند؛ و برخی گفته اند که سرهایشان را ببرند و شکم هایشان را پاره کنند و آله تناسلی شان را قطع کنند. این همه امور ناجائز است.» (۱۷)

محمد بابر تی می نویسد:

«وَقَوْلُهُ (تَوَقَّيَا عَنِ الْمُثَلَةِ) لِأَنَّهَا مِنْهِي عَنْهَا نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُثَلَةِ وَلَوْ بِالْكَلْبِ الْعَقُورِ؛

اینکه فرموده از مثله پرهیز شود؛ زیرا که مثله کردن ممنوع است،

چون پیامبر اکرم ﷺ از مثله کردن منع کردند، هرچند که سگ هاری و دیوانه باشد». «۱۸»

شبهه این مطلب را فقهای دیگر نیز تصریح کرده‌اند. «۱۹»

۲. شکنجه در قوانین بشر

شکنجه از نگاه قوانین بشری نیز مردود است.

در قوانین مختلف و متعدد بشری امروز نیز مثله کردن جسد یک انسان را جرم پنداشته‌اند.

۱-۵. اعلامیه اسلامی حقوق بشر

حقوق بشر در اعلامیه خود مثله کردن مقتولین را ممنوع دانسته است. در اعلامیه اسلامی حقوق بشر که در اجلاس وزرای خارجه سازمان کنفرانس اسلامی در قاهره در ۱۴ محرم ۱۴۱۱ قمری مطابق با ۱۵ سرطان ۱۳۶۹ شمسی مصوب گردید، در ماده ۳ سوم بند الف آن چنین آمده است:

«در صورت به‌کارگیری زور یا کشمکش‌های مسلحانه نباید آنانی را که در آن مشارکتی نداشته‌اند همچون پیرمردان و زنان و کودکان را کشت و هر مجروح و بیماری حق مداوا، و اسرا حق خوراک و پناهگاه و لباس دارند؛ و مثله کردن مقتولین ممنوع است و باید اسرا را مبادله و فی‌مابین خانواده‌هایی که اوضاع جنگ باعث جدائی آنان شده است، دیدارهایی به عمل آید». «۲۰»

۶. دفاع از شکنجه‌شدگان

شکنجه‌شدگان در واقع قشر مظلوم هستند که در دست

ستمگران زمان و مکان قرار می‌گیرند. مظلومان قابل دفاع هستند و قرآن کریم از این شکنجه‌شدگان مظلوم دفاع نموده است. چنانکه از دفاع شکنجه‌شدگان بنی‌اسرائیل یاد می‌کند و دفاع از شکنجه‌شدگان بنی‌اسرائیل را از اهداف رسالت موسی و هارون علیهما السلام می‌داند و چنین می‌فرماید:

﴿فَأَنبِأَهُمْ قَوْلًا إِنَّا رَسُولُ رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَا تَعْذِْبَهُمْ فَدَجْنَتَكَ يَأْتِيَنَّكَ رَبُّكَ وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنِ اتَّبَعَ الْمُدَّثَّى ۖ طه: ۴۷﴾

ترجمه: (موسی و هارون) به‌پیش او (فرعون) بروید و بگویید: ما دو فرستاده پروردگار تو هستیم. بنی‌اسرائیل را با ما همراه بدار (و ایشان را از ایمان بازمدار) و آنان را اذیت و شکنجه مکن. ما معجزه‌ای از پروردگارت برایت آورده‌ایم (که دال بر صدق ما است).

در امان ماندن از عذاب، نصیب کسی است که راه هدایت در پیش گیرد». روشن است که خدای متعال موسی و هارون علیهما‌السلام را مأمور کرد تا نزد فرعون بروند و او را از شکنجه کردن بنی‌اسرائیل نهی کنند، چنانکه این دو بزرگوار فرشته‌ای نجات بنی‌اسرائیل از زیر بار ستم و شکنجه‌ی فرعون گردیدند.

نتیجه‌گیری

شکنجه پیشینه طولانی در تاریخ بشر دارد و ستمکاران همواره برای اهداف شوم و بازداشتن از راه حق و حقیقت مردم را شکنجه کرده‌اند. از جمله می‌توان دوران فرعون، دوران یوسف، دوران عیسی، دوران اصحاب اخدود و

شکنجه‌های صدر اسلام را نام برد. شکنجه در آیات و روایات مورد نکوهش قرار گرفته و شکنجه‌کنندگان را خدای متعال و پیامبر اسلام ﷺ تهدید و مورد عقاب قرار داده‌اند و حتی شکنجه حیوانات نیز ممنوع قرار گرفته و وعیدهای شدید پیرامون آن وارد شده است.

فقهای امت نیز بر اساس آیات و روایات شکنجه کردن را ناجائز و ناروا تلقی کرده‌اند.

قوانین بشر به‌ویژه اعلامیه حقوق بشر اسلامی و قانون مدنی افغانستان نیز شکنجه را غیر مجاز و قابل جبران خسارت دانسته‌اند.

مآخذ:

- ۸- ابوداود سیستانی، السنن، ج ۴، ص ۲۰۱
- ۹- محمد بخاری، صحیح البخاری، ج ۳، ص ۱۱۲،
- ۱۰- ابوداود سیستانی، السنن، ج ۳، ص ۶،
- ۱۱- محمد ترمذی، السنن، ج ۴، ص ۲۲،
- ۱۲- محمد بخاری، صحیح البخاری، ج ۷، ص ۱۲۲،
- ۱۳- محمد بخاری، صحیح البخاری، ج ۷، ص ۱۲۲،
- ۱۴- ابوبکر بیهقی، معرفة السنن والآثار، ج ۱۳، ص ۲۰۴،
- ۱۵- محمد بابر، العنایة شرح الهدایة، ج ۷، ص ۴۵۱،
- ۱۶- ابوالقاسم طبرانی، المعجم الکبیر، ج ۱، ص ۱۰۰،
- ۱۷- ابوبکر حدادی، الجوهرة النيرة، ج ۶، ص ۷۴،
- ۱۸- محمد بابر، العنایة شرح الهدایة، ج ۷، ص ۴۲۱،
- ۱۹- ر.ک: شمس الائمة سرخسی، المبسوط، ج ۱۰، ص ۵ و عثمان زیلعي، تبیین الحقائق، ج ۳، ص ۲۴۴،
- ۲۰- اعلامیه اسلامی حقوق بشر، ماده ۳: الف.

د زکات مفهوم، حکم، او د فرضیت شرطونه

عبدالواحد غرنی

مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَصَوْمِ رَمَضَانَ» (۳)

رسول اکرم ﷺ فرمایلي چې اسلام په پنځو ستونو بنا شوی دی د لاله الا الله محمد رسول الله شهادت، لمونځ کول، د زکات ورکول، حج او د رمضان المبارک میاشت روژه همدارنگه رسول اکرم ﷺ په یو بل حدیث کې فرمایي:

(عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: قال الله: أنفق يا ابن آدم أنفق عليك) (۴)

د حضرت ابو هريره ؓ څخه روایت دی: رسول اکرم ﷺ وویل: چې الله تعالی فرمایلي دي: هر بنده ته د الله تعالی دا پیغام دی چې ته زما په بنده گانو نفقه وکړه، زه به پر تا تفقه وکړم (له خپلی خزانې څخه به تاته درکړم).

د زکات د مانعینو (نه ورکونکو) جزا:

د زکات د نه ورکونکو لپاره الله تعالی په قرآن کریم کی دنیوی او اخروي عذابونه ذکر کړي دي د اخروي عذاب په اړه یې الله تعالی فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَفْقَهُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَبْشِرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ التوبة: ۳۴

ژباړه: او هغه خلک چې خزانه کوي سره او سپین زر (مال او دولت) او نه یې مصرفوي د الله تعالی په لار کې، نو زیری ورکړه دوی ته په دردناک عذاب باندې.

هم اصلاح شوی نه وی.

ازهرې په تهذيب اللغة کې وايي (۲): د مال زکات د هغه د پاکۍ په معنی دی او د فطر زکات د بدن د پاکۍ په معنی سره دی.

د زکات اصطلاحي تعريف: د هغه حق ادا کول دي چې په مخصوص مال، په مخصوص شکل د يو کال له تيريدو او د شرعی نصاب له پوره کيدو وروسته واجب شوی وي.

د زکات د وجوب دلائل: زکات د اسلام دریم رکن دی، چې پر نارینه او ښځینه مسلمانانو فرض دی.

زکات د قرآنکریم، د پیغمبر ﷺ احادیثو او اسلامی امت د اجماع پر اساس فرض شوی دی، په قرآنکریم کی تر ۸۰ ډیرو آیتونو کې زکات له لمانځه سره پیوسته ذکر شوی دي.

۱: د قرآنکریم څخه د زکات د فرضیت دلیله: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ البقرة: ۴۳

ژباړه: لمونځ قایم کړئ (په ښه شان سره له ټولو حقوقو) زکات ورکړئ او رکوع وکړئ د رکوع کوونکو سره. ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاطِيعُوا الرُّسُلَ لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ﴾ النور: ۵۶
ژباړه: لمونځونه قایم کړئ، زکات ورکړئ او د پیغمبر ﷺ اطاعت وکړئ هیله ده چې په تاسې به رحم وکړای شي.

۲: د زکات د فرضیت په اړه د پیغمبر ﷺ د سنتو دلائل: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ

الحمد لله رب العلمين و الصلاة و السلام علي سيدنا محمد خاتم النبيين و علي آله الطاهرين و صحابته أجمعين.

اما بعد:

سريزه: د انساني او حيواني ټولنو تر منځ اساسي فرق په يوه مهمه نقطه کې دی. هغه دا چې انسان د نورو انسانانو او حيوان يوازې د ځان لپاره ژوند کوي.

کله چې په انساني ټولنه کې يې څوک د شخصي گټو لپاره هڅې او کونښنې کوي او د نورو په بربادۍ مشغول شي خپل انساني شخصيت له لاسه ورکوي.

نو په همدې اساس د اسلام مبارک دين د ټولنې د جوړولو لپاره زکات فرض کړی دی، تر څو انسان د نورو د خیر غوښتنې لپاره خپل حلال مال مصرف کړي او يوه اندازه خپلې پیسې هغو خلکو ته ورکړي، چې د مال له نعمت څخه بې برخې دي.

د زکات مفهوم: زکات په لغت کې د زیاتیدلو او نمو په معنی ده، حضرت علی ؓ وايي: (المال تنقصه النفقة و العلم يزكو علي الإنفاق) (۱)

یعنی: مال په مصرفولو باندې کمیږي او علم په مصرفولو باندې زیاتېږي.

همدارنگه زکات د اصلاح په معنی سره هم راغلی دی: ﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا﴾ النور: ۲۱

ژباړه: او که د الله تعالی فضل او رحمت پر تاسی نه وای، نو له تاسی څخه به یو

وَلَا يَحْصِنُ الَّذِينَ يَبْطُلُونَ بِمَا ءَاتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرٌ لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا يُبْطُلُونَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَاللَّهُ وِثْرُكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾

آل عمران: ۱۸۰

ژباړه: او گمان د نه کوي هغه کسان چې بخيلې کوي په هغه شي چې الله تعالى په خپل فضل دوی ته ورکړی، چی دا بخل غوره دی دوی ته، بلکې دا بخل د دوی په شر دی، ژر ده چې په غاړه کې به ورته اميل کړل شي هغه شي چې دوي پرې بخل کاوه، په ورځ د قيامت.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاةَ مَالِهِ، إِلَّا مَثَلُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَفْرَعَ حَتَّى يُطَوَّقَ عُنُقَهُ ﴿٥﴾

د عبد الله ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دي چې پيغمبر صلي الله عليه وسلم فرمايلي: څوک چې د خپل مال زکات ورنکړي، نو مال به يې د قيامت په ورځ د داسې مار په صورت مجسم شي چې سر به يې پک وي او د ده تر غاړی به ور تاوشي. عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: مانع الزكاة يوم القيامة في النار ﴿٦﴾

ژباړه: څوک چې د زکات له ورکړې ډډه کوي، نو د قيامت په ورځ به يې ځای په دوزخ کې وي.

د زکات نه ورکوونکي دنيوي جزا: د

نصاب خاوند که د اهمال يا بې پروايی له وجې زکات نه ورکوي د وخت حاکم به يې ورڅخه په زور او جبر اخلي.

که چيري د زکات نه ورکوونکی د زکات له فرضيت څخه منکر شي، نو کافر کېږي..

۱: د زکات د فرضيت شرطونه: حریت (آزادي) د زکات ورکوونکی بايد آزاد

وي، مری یا غلام نه وي، زکات د علماوو په اتفاق په غلام یا مری نه دي فرض، ځکه چې مری د څه شي خاوند نشي کيدای، هر څه چې د مري وي واک او اختيار يې د بادار وي.

۲: اسلام: د زکات ورکوونکی بايد مسلمان وي، په کافر په اتفاق د علماوو زکات نشته، د دې لپاره چې زکات پاکوونکی عبادت دی او کافر د پاکي اهل نه دی.

۳: عقل او بلوغ: د امام ابو حنيفه رحمه الله عليه په مذهب کې د زکات ورکوونکی بايد عاقل او بالغ وي، په ماشوم او ليوني باندې زکات فرض نه دی. ليونی او ماشوم د عبادت په اداء کولو مخاطب نه دي، لکه د لمانځه او روژې په اداء کولو چې مخاطب نه دي.

۴: مال بايد له هغه مالونو څخه وي چې زکات پرې فرض کېږي: هغه پنځه ډوله اموال دي چې زکات پرې فرض کېږي. نقدي اوراق [بانک نوټونه]، معادن چې د سرو زرو او سپينو زرو وي، تجارتي اموال، غلې او ميوې، خريدونکي څاروي.

۵: د نصاب مالک کيدل: د دومره مقدار مال خاوند شوی وي چې شريعت په هغی مقدار مال کې زکات واجب کړی وي. که څه يې نه لرل فقير وو او يا يې دومره لرل چې د نصاب د مقدار څخه کم وو زکات نه پرې فرض کېږي د مثال په ډول په سرو زرو کې د زکات د فرضيت اندازه ۲۰ مثقاله ده هر کله چې مسلمان د شلو مثقالو سرو زرو مالک شي زکات پرې فرض کېږي او که د دې مقدار څخه کم وي بيا پرې زکات نشته.

۶: په مال باندې پوره يو کال تيريدل: نصاب ته رسيدلي مال باندې بايد يو کال تير شوی وي، چې کال پرې نه وي تير شوی زکات نه پرې فرض کېږي.

۷: د خپلو اصلي ضرورتونو سربيره د نصاب مالک وي.

د زکات د اداء کولو گټې:

۱: د مال پاکوالی: هر کله چې مسلمان د خپل مال زکات ورکړي په دې سره د مال څخه د مسکينو او بيوزلو حق ايستل کېږي او د مال د پاکوالي سبب گرځي له بلې خوا د انسان د زړه نه د دنيا محبت لرې کېږي.

۲: د مال زياتوالی: د زکات په اداء کولو سره خدای تعالی په مال کې برکت اچوي، نو کله مو چې زکات اداء کړ، له حساب کولو وروسته به درته معلومه شي چې د نورو وختونو په پرتله څومره گټه ډيره شوې ده.

۳: بېخده خوشحالي او د زړه سکون: د زکات په اداء کولو سره سم د انسان په زړه کې سکون او خوشحالي پيدا کېږي، ځکه چې په هر عمل کې د خدای رضا وي انسان ته سکون او خوشحالی ورکوي.

۴: د زړه نرميت او پر نورو رحم کول: د زړه نرموالی ډير لوی صفت دی، حتی نرم زړه د دوزخ اور هم نه سوزوي.

د زکات د ښه اداء کولو شرطونه:

۱: د زکات په ورکولو کې نيت شرط دی، تر څو د زکات او نورو کفارو او صدقو تر منځ توپير وشي. ځکه چې زکات عبادت دی د لمانځه په شان نيت ته ضرورت لري تر څو د فرائضو او نوافلو تر منځ فرق پيدا شي.

۲: د زکات د ښه اداء کولو دويم شرط تمليک دی، زکات ورکوونکی يې بايد مستحقو کسانو ته زکات ورکړي او هغوی يې قبول کړي.

مأخذونه:

۱- لسان العرب، تأليف محمد بن مكرم بن منظور الأفریقی

المصری، بیروت: دار صادر ط ۱، ۱۴/ ۳۵۸،

۲- الزكاة: زكاة المال، و هو تطهيره، والفعل منه زكى يُزكى تزكية، والزكاة: تهذيب اللغة تأليف الأزهري ۳/ ۳۹۵.

۳- صحيح البخاری نسخة طوق النجاة: باب ۱ ج ۱ ص ۱۲،

۴- رواه البخاري و مسلم.

اختلافات خانوادگی علل، عوامل و راه حل ها

قسمت اول:

مفتی عبدالملک بنوری

چکیده

خانواده اولین و مهمترین نهاد اجتماعی انسانها است، بسیاری از هنجارها و ناهنجاریهای جامعه مربوط به همین نهاد مقدس است. هرچه محیط خانواده سالم و امن باشد، به همان اندازه در روحیه افراد و اعضای آن تاثیر مثبت گذاشته و این تاثیرات مطلوب به جامعه منتقل می شود. اگر محیط خانواده محیطی نامساعد و ناهنجار باشد به همان اندازه بر اخلاق اعضای خانواده تاثیر سوء گذاشته و از این طریق جامعه را نیز متاثر می کند، و بیشترین تاثیر آن بر کودکان است؛ زیرا شخصیت کودک متاثر از برخورد اعضای خانواده با یکدیگر رشد کرده و شکل می گیرد، و اخلاق و روحیات بزرگترهای خانواده تاثیر مستقیمی در تربیت کودک دارد. بدون شك بسیاری از مشکلات اخلاقی جامعه امروز ما ریشه در اختلافات خانوادگی دارد. آمارهای مربوط به مسایل اخلاقی نشان می دهد، اغلب افراد بزهکار از نعمت خانواده سالم محروم بوده و وارث ناهنجاریهای خانوادگی هستند. همچنین کسانی که در جامعه به موفقیتیهایی رسیده اند نیز مدیون

خانواده سالم خویش هستند.

مهمترین عوامل و اسباب اختلاف خانواده عبارت اند از: ازدواج اجباری، دخالت اطرافیان، عدم توجه به معنویت و دیانت، توقعات زیاد و ناسپاسی، اختلاف سلیقه بی شفاف نبودن مسایل مالی، تقسیم نکردن ارث. دین مبین اسلام همیش برای صلح و آشتی تشویق و ترغیب نموده فضایل زیادی برای آن بیان نموده است و همچنان از اختلافات و عواقب بد آن تأکید منع نموده است؛ زیرا که ایجاد اختلاف هدف اساسی شیطان و همراهانش است.

مقدمه

این يك واقعیت ملموس و حقیقی است که انسانهای مصلح و موفق در خانواده های سالم و خوب پرورش می یابند، از اولین خصوصیات انبیاء علیهم السلام نیز تعلق آنها به خانواده های پاک و سالم است، بگونه ای که حتی دشمنانشان نیز به پاکی خانوادگی آنها معترف بودند، نمونه های از این اعترافات را قرآن مجید ذکر کرده است، قسمیکه در باره حضرت مریم علیها السلام چنین بیان میدارد:

﴿يَكْتُمَتُ هَٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوهُ أَمْرًا سَوًّا وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بِغِيًّا﴾ مریم:

ترجمه: ای خواهر هارون! پدرت مرد بد نبود و مادرت نیز زن بدکار نبود. در جوامع غربی سالهاست که بصورت برنامه ریزی شده فعالیتهایی در جهت تضعیف خانواده انجام می گیرد و جوانان به بیرون آمدن از قید و بندهای خانوادگی و طغیان علیه آن تشویق می شوند، روانشناسان غربی نیز با این استدلال که تنها راه بدست آوردن شخصیت سالم و مستقل کنار گذاشتن سنتهای کهن خانواده گیسست، تمام سعی و تلاش خود را در زمینه کاهش وابستگیهای خانوادگی متمرکز کرده اند، این تفکرات تنها به جامعه غرب محدود نمانده بلکه جوامع شرقی و اسلامی را نیز تحت تاثیر قرار داده است و نتایج زیان بار آن در جامعه اسلامی کاملاً به چشم می خورد؛ سردی روابط خانوادگی، افزایش آمار جرم و جنایت و سیردن سالمندان به مراکز خیریه و آسایشگاهها از نتایج این تفکرات بیمارگونه است.

امروزه جوامع غربی طعم تلخ همین اقدامات به ظاهر اصلاح طلبانه را می چشند و اندیشمندان غرب در صدد

بازیابی و روابط سالم خانوادگی بر آمده اند و حالا به این حقیقت پی برده اند که نهاد خانواده نیرویی بازدارنده است و پایبندی به آن تاثیر زیادی در سالم سازی جامعه دارد.

گرچه سوء تفاهات و اختلافات درونی در کنار وسوس شیطانی و دخالت اطرافیان از عوامل مهم اختلافات خانوادگی بشمار می آیند اما امروزه زندگی ماشینی و رقابتهای مادی از سویی و هجوم فرهنگ غرب و خود محوری و فراگیری از سویی دیگر بیش از پیش باعث بیگانگی از هم شده و کانون خانواده را با خطرات جدی مواجه ساخته است.

نظر به اهمیت اصلاح خانواده و جامعه جا دارد در زمینه ریشه یابی علل و عوامل اختلافات و راهکارهای حل آن تدابیر کارشناسانه ای اندیشیده شده، راهنمایی های لازم به جوانان داده شود. و این امر میسر نخواهد بود مگر با همکاری اندیشمندان و مصلحین جامعه با مسئولین اجتماعی.

ما نیز به نوبه خود به قدر توان در این نوشتار سعی خواهیم کرد، ضمن معرفی عوامل درونی و بیرونی اختلافات

و معضلات خانوادگی به چاره جویی و پیشنهاد راهکارهای لازم بپردازیم.

اهمیت ایجاد صلح و آشتی

اهمیت ایجاد صلح و آشتی و بر طرف کردن کدورتها بر کسی پوشیده نیست و این عمل در فهرست وظایف انبیاء علیهم السلام قرار دارد، برای اثبات جایگاه رفیع

صلح و آشتی در اینجا ما به چند نکته بسنده می کنیم:

برتری اصلاح ذات البین از عبادات نفلی: یکی از دلایلی که اهمیت این عمل اجتماعی را ثابت می کند برتر بودن آن از عباداتی همچون روزه، نماز و صدقه است، در صورتیکه که عبادات مذکور از اهم ترین عبادات در اسلام هستند، مخصوصا در مورد روزه در يك حديث قدسی آمده است که: " **إن الله يقول إن الصوم لی وأنا أجزی به**" (۱)

ترجمه: الله متعال می فرماید: روزه برای من (الله تعالی) است و خودم پاداش آنرا خواهم داد.

و در باره فضایل صدقه نمودن احادیث زیادی وارد شده است از آنجمله در یکی از این احادیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چنین ارشاد می فرماید: " **الصدقة تطفئ الخبيثة كما يطفئ الماء النار**" (۲)

ترجمه: صدقه این گونه گناه را از بین می برد همانگونه آب آتش را از بین می برد.

اما با این حال ایجاد صلح و آشتی در میان انسانها برتر از نماز، روزه و صدقه نفلی است، قسمیکه در مباحث آینده ذکر خواهد شد.

ترك نماز جماعت بخاطر ایجاد صلح:

اهمیت نماز جماعت به حدی است که رسول اکرم صلی الله علیه و آله در طول مدت حیات خویش شخصا به اقامه آن می پرداختند و بسیاری از امور انفرادی و اجتماعی را بخاطر آن بتأخیر می انداخت و جز در موارد بیماری یا سفر؛ هرگز اتفاق نمی افتاد که ایشان جماعت را ترك کرده باشند؛ اما فقط یکبار آن حضرت صلی الله علیه و آله در

حال صحت و سلامت کامل، نماز جماعت را ترك کردند که آن هم بخاطر ایجاد صلح و آشتی بود، چنانچه در حدیث مبارکه ذکر شده است: " **أن رسول الله {صلى الله عليه وسلم} بلغه أن بنی عمرو بن عوف كان بينهم شرٌّ فخرج رسول الله {صلى الله عليه وسلم} يصلح بينهم في أناسٍ معه فجلس رسول الله {صلى الله عليه وسلم} وحانت الصلاة فجاء بلالٌ إلى أبي بكر فقال يا أبا بكر إن رسول الله {صلى الله عليه وسلم} قد حبس وحانت الصلاة فهل لك أن تؤم الناس؟ قال: نعم إن شئت فأقام بلال و تقدم أبو بكر**" (۳)

ترجمه: به پیامبر صلی الله علیه و آله خبری رسید که بین قبیله بنو عمرو بن عوف کدام دشمنی است پس پیامبر صلی الله علیه و آله برای صلح نمودن بین شان با تعدادی از مردم بیرون شدند، و پیامبر صلی الله علیه و آله در آنجا نشست (توقف) نمود تا اینکه وقت نماز رسید پس حضرت بلال رضی الله عنه نزد حضرت ابوبکر رضی الله عنه آمد و گفت: ای ابوبکر! پیامبر صلی الله علیه و آله مصروف شدند تا اینکه وقت نماز فرارسیده پس آیا تو به مردم امامت می کنی؟ وی گفت بلی اگر خواستت باشد، پس حضرت بلال رضی الله عنه اقامت گفت و حضرت ابوبکر رضی الله عنه برای امامت پیش شدند.

از این حدیث مبارکه هم اهمیت ایجاد صلح و آشتی و از بین بردن اختلافات معلوم می شود.

ادامه دارد...

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست مجمع علمی

دارالافتاء

متن استفتاء وحیده بنت عبدالغفار ، باشنده شهرکابل .

بمقام محترم ریاست مجمع علمی!

اینجانب وحیده بنت عبدالغفار با غلام ایشان فرزند غلام علی به مدت ۲۱ سال می شود که ازدواج کردم و ثمره ازدواج مان پنج فرزند است.

بار اول غلام ایشان از خواب بیدار شده و گفت که آیا همراهی خواهرت گپ می زنی اگر گپ زده باشی سرم طلاق باشی، البته پیش از اینکه من بگویم که گپ زدم این کلمه را گفت.

بار دوم روزعید سعید فطر بود که از خانه پدرم به خانه خود آمدم شب بود که برایم کلمه طلاق را بار بار یاد کرد اول گفت که برو که طلاق می کنم بعد گفت طلاق، طلاق در حالت عصبانیت، و باز به فتوی یک عالم رجوع نمودیم.

بار سوم ما را به خانه خواهرم برده بود خواهر دیگرم که مناسبات مان همراهیشان خوب نبود در آنجا آمد با دیدن آن مارا گرفته به خانه خود می برد در مسیر راه برایش گفتم تا چه وقت این گونه رفتار می کنی مرا به خانه پدر وکیلیم ببر که حساب مرا معلوم کند تا چه وقت سرم ظلم می کنید در آنجا برایم گفت: طلاق هستی، طلاق هستی، طلاق هستی این همه را غلام ایشان در حالتی گفته که تکلیف عصبی داشته و زیر تداوی داکتر هم بود.

با احترام: وحیده

حکم مقام محترم ریاست: آمریت افتاء! در زمینه ابراز نظر شرعی صورت گیرد.

الجواب باسم ملهم الصواب

حامدا لله و مصليا على رسول الله

محترمه مستفتیه! آنچه در متن استفتاء شما ذکر شد اولاً در مورد آن چنین باید گفت: که دین مقدس اسلام به عنوان یک دین فراگیر و همه شمول همانطوریکه دیگر ابعاد زندگی انسان ها را احتوا نموده است، بخش زندگی خانواده گی و شخصی انسان ها نیز در تعلیمات والای دین مقدس اسلام مورد توجه خاص قرار گرفته و برای حفظ و نگهداری آن از هر نوع شکست و گسست دستورات و توصیه های لازم و صریح داده است تا کانون گرم خانواده که نقش مهم در تعلیم و تربیه اطفال و ذهنیت سازی برای آن ها را دارد صمیمی باقی بماند و دچار شکست و فرو ریزی نگردد که تاثیرات و عواقب بد آن بیشتر از همه اطفال معصوم خانواده و زندگی آن ها را متأثر می کند.

و حالا در خصوص حکم مسئله استفتاء شده فوق باید گفت که اگر واقعیت قضیه همانطور باشد که در متن استفتاء ذکر شد یعنی بعد از دو مرتبه طلاق دادن و رجوع نمودن آنچه را در مرحله سوم این شخص مکرراً گفته است یعنی «طلاق هستی، طلاق هستی، طلاق هستی» باگفتن کلمات طلاق مکرراً ظاهراً خانم وی با سه طلاق طور مغلظه از وی

جدا شده است و دیگر بدون حلاله شرعی «المشاراليه فی القرآن» این مرد حق رجعت به خانم خود را ندارد، زیرا سه طلاق به یک لفظ و در یک مجلس نزد جمهور فقهاء سه طلاق شمرده می شود و همچنان این مرد قبلاً نیز دو مرتبه خانم خود را طلاق داده است و از این لحاظ هم خانم وی با سه طلاق از وی جدا شده است و تا وقتی که این خانم حلاله شرعی نکند یعنی این خانم بعد از سپری شدن عدتش با مرد دیگر به رضا و رغبت خود نکاح نکند و بعد از همبستر شدن از وی طلاق خود را نگیرد و عدت خود را سپری نکند برای شوهر اولی خود حلال نمی گردد.

ولی هرگاه چنین حلاله شرعی صورت گرفت، و این خانم رضایت داشت باز می تواند با شوهر قبلی خود مجدداً با مهر جدید نکاح نماید در غیر آن بعد از وقوع سه طلاق مرد دیگر حق رجوع کردن را ندارد، و البته تکلیف عصبی وی قرار معلومات در حالت طلاق دادن در حد نبوده است که اختلال در گفتارش آمده باشد و از نافذ شدن طلاقش جلوگیری کند، لذا طلاق وی واقع شده است و دیگر این ها حق رجوع را بدون حلاله شرعی ندارند.

چنانچه در خصوص حکم مسئله فوق در کتاب های مشهور فقه حنفی چنین آمده است: { و طلاق البدعة: أن يطلقها ثلاثاً بكلمة واحدة، أو ثلاثاً في طهرٍ واحدٍ. فإذا فعل ذلك وقع الطلاق، و بانت منه، و كان عاصياً. } الهدایه ج/ ۲، ص/ ۳۳۴. طبع: امیرحمزه کتب خانه.

و در الفتاوی الهندیه نیز در این خصوص چنین آمده است: { رَجُلٌ قَالَ لِامْرَأَتِهِ أَنْتِ طَالِقٌ أَنْتِ طَالِقٌ أَنْتِ طَالِقٌ فَقَالَ عَنَيْتِ بِالْأُولَى الطَّلَاقَ وَبِالثَّانِيَةِ وَالثَّلَاثَةِ إِفْهَامَهَا صَدَّقَ دِيَانَةً وَفِي الْقَضَاءِ طَلَّقَتْ ثَلَاثًا } الفتاوی الهندیه ج ۱/ ص ۳۵۶/ مکتبه حقانیه.

و همچنان در الأشباه والنظائر نیز در این خصوص چنین آمده است: { التأسيس خیر من التأكيد فإذا دار اللفظ بينهما تعین الحمل على التأسيس و لذا قال أصحابنا: لو قال لزوجته: أنت طالق طالق طالق: طلقت ثلاثاً فإن قال: أردت به التأكيد صدق ديانة لا قضاء } الأشباه والنظائر لابن نجيم، ج ۱/ ص ۱۸۳، طبع: ادار الكتب العلمية، بيروت، لبنان.

و در ردالمحتار نیز در این خصوص چنین آمده است: (کرر لفظ الطلاق) بأن قال للمدخولة أنت طالق أنت طالق أو قد طلقتك قد طلقتك أو أنت طالق قد طلقتك أو أنت طالق و أنت طالق - (و إن نوى التأكيد دين) أي ووقع الكل قضاء و كذا إذا طلق أشباه أي بأن لم ينو استئنافاً و لا تأكيداً لأن الأصل عدم التأكيد } ردالمحتار ج ۲/ ص ۶۳۲/ طبع: مطبعة عثمانیه.

و همچنان در الاختیار از کتاب های مشهور فقه حنفی نیز در این خصوص چنین آمده است: { والمبانة بالثلاث لا تحل له حتى تنكح زوجاً غيره نكاحاً صحيحاً، و يدخل بها ثم تبين منه } الاختيار لتعليل المختار، ج ۳/، ص ۱۵۰. طبع: دارالمعرفة للطباعة و النشر.

و همچنان در الفتاوی الهندیه نیز در این خصوص چنین آمده است: { وَ إِنْ كَانَ الطَّلَاقُ ثَلَاثًا فِي الْحُرَّةِ وَ ثُنْتَيْنِ فِي الْأَمَةِ لَمْ تَحُلْ لَهُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ نِكَاحًا صَحِيحًا وَ يَدْخُلَ بِهَا ثُمَّ يُطَلِّقَهَا أَوْ يَمُوتَ عَنْهَا } الفتاوی الهندیه، ج ۱/ ص ۴۷۳، طبع: مکتبه حقانیه.

و همچنان در ردالمحتار نیز در این خصوص چنین آمده است: { لكن أشار في الغاية إلى مخالفته في الثالث حيث قال و يقع طلاق من غضب خلافاً لابن القيم اه و هذا الموافق عندنا - والذي يظهر لي أن كلا من المدهوش والغضبان لا يلزم فيه أن يكون بحيث لا يعلم ما يقول بل يكتفى فيه بغلبة الهذيان واختلاط الجد بالهزل كما هو المفتى به في السكران على ما مر - فالذي ينبغي التعويل عليه في المدهوش و نحوه إناطة الحكم بغلبة الخلل في أقواله و أفعاله الخارجة عن عاداته و كذا يقال فيمن اختل عقله لكبر أو لمرض أو لمصيبة فاجأته فما دام في حال غلبة الخلل في الأقوال والأفعال لا تعتبر أقواله و إن كان يعلمها و يريد لها لأن هذه المعرفة والإرادة غير معتبرة لعدم حصولها عن إدراك صحيح كما لا تعتبر من الصبي العاقل. } ردالمحتار، ج ۲/ ص ۵۸۷. طبع: مطبعة عثمانیه.

والله اعلم و علمه اتم

راقم الحروف" محمد عارف" مصلح

ششم

کارکردها و گزارش ها

خبرنگار مجله

ریاست دفتر مقام!

(٤) قطعه مصوبه کابینه امارت اسلامی، (٤) فرمان و (١٢) احکام در ماه عقرب سال ١٤٠١ به این وزارت واصل و بعد از ملاحظه شد مقام محترم وزارت اجراءات بعدی رسماً به بخش های ذیربط تکثیر گردیده است.

ترتیب (٤) شماره پیشنهاد و ارسال آن به مقام عالی ریاست الوزراء.

ترتیب و ارسال (١٧٠) شماره مکتوب به ریاست های ارشاد، حج و اوقاف ولایات از طریق مدیریت ارتباط با ولایات آمریت اسناد و ارتباط.

ترتیب و تحریر احکام (١٣٩٧) شماره مکتوب واصله ادارات عرایض مراجعین و اسناد ریاست های مرکزی وزارت.

اخذ و تسلیمی (١٠٧٧) شماره مکتوب واصله ادارات مستقل امارت اسلامی افغانستان و بعد از اخذ حکم مقام محترم وزارت به ریاست های مربوط غرض اجراءات بعدی ارسال گردیده است.

(٤٩٨) شماره مکتوب از طریق پوسته خانه مراجع محترم ذیربط ارسال گردیده است.

ترتیب و تنظیم ملاقات (٢١٣) تن از مراجعین با مقام محترم وزارت صورت گرفت.

طی مراحل و تسلیمی (٤٦٣) قطعه عریضه مراجعین عنوانی مقام محترم وزارت.

همکاری در قسمت اخذ پاسپورت برای یک تن از قاریان که به نمایندگی افغانستان در سی و نهمین دور مسابقات جهت مسابقه به کشور ایران معرفی می باشد.

ریاست تعلیمات دینی و تدریس ائمه!

- نشست رئیس تعلیمات دینی و تدریس ائمه با رئیس مؤسسه مرکز تعلیمی و تربیوی فلاح در مقر ریاست به منظور بحث و تبادل نظر پیرامون تعیین کمیسیون مشترک نظارتی از جانب مؤسسه متذکره، جهت نظارت از فعالیت های مؤسسات همکار در مرکز و ولایات کشور.
- تشکیل هیئت در مورد ثبت و راجستر مدارس ذیل:
 ١. انائیه عایشه بنت ابوبکر صدیق واقع ناحیه (٨) گذر دیوان بیگی.
 ٢. انائیه اخلاص واقع خواجه بغرای جدید ناحیه (١٥).
- اصدار جواز فعالیت برای (١٢) باب مدرسه در مرکز و ولایات.
- نظارت از امتحانات (١٦٦) تن از شاگردان بخشهای مختلف علوم دینی مدارس بی بی خدیجة الکبری و مدرسه انائیه فاطمة الزهراء.
- نظارت از چگونگی فعالیت های مدارس : ١- حدیقة القرآن . ٢- مدرسه انائیه اقصی . ٣- مدرسه مصباح القرآن ناحیه (٨).
- ٤- و مدرسه انائیه ارشاد القرآن.

- نظارت از چگونگی روند فعالیت (۱۰) باب مدرسه و دارالحفاظ های خصوصی ولایت پکتیا توسط مدیر تعلیمات دینی و تدریب ائمه آنولا.
- طی مراحل و ثبت (۴۵) قطعه تصدیقنامه فارغان بخش حفظ کامل قرآن کریم مربوط ولایات ذیل: ۱- کاپیسا. ۲- بدخشان. ۳- بامیان. ۴- ولایت بادغیس.
- آغاز دور آموزش زبان عربی برای کارمندان وزارت ارشاد، حج و اوقاف، سایر علاقمندان و کارمندان وزارت خانه ها و ریاست های مستقل.
- پیگیری چاپ چپتر نوت های زبان عربی تحت عنوان (اللغة العربية لغير الناطقين بها) در دو جلد.
- چاپ و طبع (۸) جلد کتاب آموزش زبان عربی به همکاری آمریت محترم تدارکات.
- ارائه دروس به شاگردان و شائقین دوره آموزشی زبان عربی در دو بخش ذیل: ابتدایی و عالی
- ارسال مکاتیب ضم یک ورق طرزالعمل آموزش زبان عربی به وزارت های محترم داخله، شهداء و معلولین، صحت عامه، کار و امور اجتماعی، ریاست بین المللی میدان هوایی کابل، وزارت دفاع ملی و استخبارات جهت معرفی تعدادی از کارمندان شان به ششمین دوره آموزش زبان عربی.
- پیگیری و تعقیب از نحوه اجراءات و چگونگی تاییدی شهادت نامه های ارسالی به معینیت محترم تعلیمات اسلامی معارف.
- تعیین و توظیف چهار تن از کارمندان مسلکی توسط مقام ریاست جهت ترتیب سوالات مسابقه سیرت النبی ﷺ به منظور راه اندازی مسابقه میان شاگردان منتخب (۴۰) باب مدرسه در نواحی شهر کابل.
- تهیه و ترتیب مقاله تحت عنوان (مدیریت بهتر مساجد از منظر قرآن و سنت و ارسال آن به مجله) پیام حق و ریاست محترم ارشاد و انسجام امور مساجد.
- تهیه و ترتیب یک مقاله تحقیقی پیرامون (پولیو و حکم آن از نظر شریعت اسلامی).
- وصول گزارش از (۱۰) باب مدرسه مرکز (نواحی شهر کابل) پیرامون اجراءات شان در مورد حفظ محیط زیست و اضرار استعمال و کشت مواد مخدر از دیدگاه اسلام به این اداره.
- وصول گزارش راجع به حفظ محیط زیست و اضرار استعمال مواد مخدر از مدیریت تعلیمات دینی و تدریب ائمه ولایت پکتیا، به این ریاست.

ریاست اوقاف

- ۱- جمع آوری مبلغ (۱۸۹۴۸۴۱۷) هجده ملیون و نوصد و چهل هشت هزار و چهار صد و هفده افغانی از ساحات اوقافی مرکز وو لایات.
- ۲- قرار داد یک در بند سرای واقع کوه سنگی.
- ۳- (۱۵) قطعه قرار داد ساحات جدید اوقافی در نواحی مختلف شهر کابل طی مراحل گردیده.
- ۴- کنترل ساحات اوقافی سه صدو پانزده، پنجصد فامیلی و هدیره شهداء صالحین از طرف نگرانهای ساحات اوقافی نواحی شهر کابل صورت گرفته است.
- ۵- جمع آوری مبلغ (۳۳۳۵۲) افغانی عواید باقیداری مستاجرین ساحات اوقافی شهر کابل.

مدیریت اوقاف ولایات

- ۱- ارسال (۳۰) قطعه مکتوب راجع به موضوعات قرارداد حقوقی و غیره به ولایات و ادارات ذیربط.
- ۲- جمع آوری باقیات سالهای گذشته از ولایات: لوگر مبلغ (۱۵۹۰۰) افغانی، هرات مبلغ (۲۸۲۷۰۰۸) افغانی، بلخ مبلغ (۲۱۴۶۳۸۶) افغانی، نیمروز مبلغ (۲۱۸۰۰) افغانی، پروان مبلغ (۸۱۰۰) افغانی، تخار مبلغ (۱۰۵۷۲۱۰) افغانی، پکتیا مبلغ (۱۱۵۶۵۶) افغانی، غور مبلغ (۳۴۶۲۵) افغانی، جوزجان مبلغ (۱۳۳۵۹۲) افغانی، سرپل مبلغ (۲۷۱۰۰) افغانی،

خوست مبلغ (۸۲۰۵) افغانی، سمنگان مبلغ (۸۷۷۵۰) افغانی، غزنی مبلغ (۱۲۷۵۰) افغانی، و ولایت ننگرهار مبلغ (۵۳۶۹۴۶) افغانی.

مدیریت عمومی ثبت املاک اوقاف مرکز

تسلیمی موازی (۳۰۰) متر مربع زمین واقع کوچه دوم گردنه باغ بالا مربوط ناحیه دوم شهر کابل که جدیداً از طرف اسامی محمد رحیم ولد حاجی محمد طاهر به منظور اعمار مسجد شریف وقف گردیده است.

تسلیمی موازی (۲) جریب زمین واقع عقب حوزه شانزدهم جوار دریا کابل مربوط ناحیه شانزدهم شهر کابل که جدیداً بخاطر اعمار مسجد شریف و مدرسه وقف گردیده است.

ریاست پالیسی و پلان

در ماه (عقرب) سال ۱۴۰۱ مجموعاً (۲) فعالیت عمده را پلان نموده بود که با تحقق آن به دستاورد های عمده نایل گردیده است.

مرور و نهائی سازی طرزالعمل آمریت تکنالوژی.

مطالبه مسوده پلان استراتیژیک واحد های دومی.

فعالیت خارج از پلان

ترتیب و تنظیم دست آورد های سه ساله ریاست پالیسی و پلان و ارسال آن به ریاست اداری و مالی.

ترتیب پلان انکشاف اقتصادی و اجتماعی ملی برای سه سال آینده و ارسال آن به وزارت محترم اقتصاد.

اشتراک در جلسه نهائی سازی طرزالعمل جمع آوری معتادین در مقر معینیت مبارزه علیه مواد مخدر وزارت محترم داخله.

ترتیب پلان کاری سفر محترم معین عرفان و انسجام امور اماکن دینی به ولایت بلخ.

ریاست پروژه ها و برنامه ها

سفر انجنیران به ولایت پکتیا به منظور سروی و برآورد یک محراب مسجد شریف در شهر گردیز مرکز آنولایت.

سفر انجنیران به ولایت بامیان به منظور سروی و ترتیب نقشه اعمار یک محراب مسجد شریف.

ترتیب نقشه های بخش (مهندسی، دیزاین، برق و برآورد) اعمار یک محراب مسجد شریف در محوطه وزارت محترم ترانسپورت و هوا نوردی.

بازدید و مراقبت از پروژه ترمیمات مسجد شریف مدنی واقع ناحیه (۱۲) شهر کابل و ارایه گزارش جهت بر آورد ثانی پروژه متذکره.

تسلیمی اعمار مسجد قریه بغل ولسوالی فرزه ولایت کابل که توسط وزارت محترم شهر سازی و اراضی اعمار گردیده بود به مسؤولین وزارت ارشاد، حج و اوقاف.

تکمیل ایزوگام بام ریاست محترم معهد قراء و ارسال بر آورد ثانی آن به ریاست محترم تدارکات.

چک و بررسی نقشه های اعمار مسجد شریف قریه کنجک مرکز ولایت لوگر و ارسال آن به ریاست محترم مساجد.

(۲۰) پروژه اعمار و ترمیمات مساجد طی مکاتیب جداگانه شامل پلان های آینده گردیده است.

ترتیب اسنادتخنیکی اعمار یک محراب مسجد شریف درمحوطه محکمه مراغه ولایت کندهار و ارسال آن به ریاست محترم دفتر.

ریاست امور قراء

- کنترل و بررسی (۱۰) باب حلقات حفظ و تجوید قرآنکریم.
- تمديد (۷) باب جواز فعالیت حلقات ثبت و راجستر شده اینریاست.

- اخذ امتحان از (۹) تن فارغان حلقات حفظ قرآن کریم در نواحی مختلف شهر کابل.
- برگزاری محفل حسن قراءات میان محصلین صنوف سیزده هم و چهاردهم انستیتیوت معهد عالی قراءات.
- اخذ منظوری اولین دوره مسابقه حسن قرائت قرآن کریم از مقام محترم وزارت.
- ارسال مکاتیب، لایحه برگزاری و متن اشتهاارات یازده همین دوره مسابقات سرتاسری حفظ و تجوید قرآن کریم به ۳۴ ولایت کشور غرض برگزاری مسابقه در سطح ولایات.
- کنترول و بررسی از روند فاتحه خوانی در (۴) مساجد نواحی شهر کابل.

د عمری او زیارتونو ریاست

- د غوښتونکی شرکتونو لپاره د عمرې او زیارتونو د اجازه لیک (۷) در خواستی فورمی ویشل شوي.
- د (۷) متقاضی شرکتونو اسناد کتل شوي.
- غوښتونکو شرکتونو ته (۵) اجازه لیک چمتو او ویشل شوي.
- (۷۰۳) تن د عمری متقاضیان د شرکتونو له لاری سعودی عربستان ته انتقال شوي.
- له (۱۸) متقاضی شرکتونو سره د تړون عقد لاس لیک شوی دی.
- د عمرې د (۵) شرکتونو له فعالیتونو بررسی او کتنه شوې.

ریاست مجمع علمی

الف- بخش تهیه و صدور فتاوی و ابراز نظرهای شرعی واصله از اشخاص و افراد و مراجع بیرونی و خارج از وزارت که در این بخش در ماه عقرب سال جاری از طریق آمریت افتاء و مفتیان کرام به تعداد (۱۵) فتوی تهیه و صادر گردیده است.

ب- بخش بررسی و تطبیق قرآن کریم های خطاطی شده، تفاسیر، کتب و رسایل دینی و مضامین از جمله: (۶) عنوان ابراز نظر، (۵) عنوان مضامین دینی که جمعاً (۱۱) عنوان می شود از طریق آمریت تحلیل و توسعه علمی و کارشناسان بخش صورت گرفته است.

د علمي مجمع ریاست کتابتون د غنی کولو لپاره د لسگونو بېلابېلو دیني کتابونو چمتو کول.

۱۳، ربيع الثاني ۱۴۴۴ هـ ق (۱۷ عقرب ۱۴۰۱ هـ ش)

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د ځانگړې پاملرنې او د علمي مجمع ریاست د مسؤولینو د هلو ځلو په پایله کې د دغه وزارت د دارالافتاء د کتابتون د بډاینې لپاره ډیر شمیر بېلابېل دیني کتابونه چې عبارت دي له تفاسیرو، علم حدیث، فتاواوې، علم لغت او نور دیني کتابونه چې د دوه سوه زره افغانیو په لگښت چمتو شوي، د دارالافتاء کتابتون ته انتقال او د دغه وزارت د علماوو او کارکوونکو گټې اخیستنې ته وسپارل شول.

په همدې مناسبت غونډه کې چې په یاد کتابتون کې جوړه شوې وه، د یاد وزارت د علمي مجمع رئیس محترم مفتي محمد نعمان ثاقب وویل: د دارالافتاء د غړو د علمي او مسلکي کچې د پیاوړتیا او پرمختګ او د کتابتون د غني کولو لپاره د محترم وزارت رهبري د پاملرنې په پایله کې په لسگونو جلدې بېلابېل متداول او غیر متداول دیني کتابونه اخیستل شوي دي او په پام کې ده، چې دغه دارالافتاء نوره هم غني وگرځولی شي.

نوموړي دغه راز زیاته کړه، د علمي مجمع ریاست د دیني کتابونو د تدارک په اړه له یو شمېر اسلامي هېوادونو له استازو سره له نږدې خبرې کړې او د تدارک په موخه مو د کتابونو نوملړ له هغوی سره شریک کړی، دا ریاست په پام کې لري، چې د دې دارالافتاء لپاره د معتبرو دیني کتابونو په زیاتوالي کې لازم اقدامات وکړي.

ریاست دعوت و ارشاد

✓ مطابق پلان تعیین شده برای سال ۱۴۰۱ هـ ش تثبیت و تشخیص منکرات در مرکز و ولایات به همکاری ارگانههای ذیربط (۸) مورد شناسایی و از طریق موعظه حسنه جهت جلوگیری و کاهش آن اقدام صورت گرفت.

- ✓ اشتراک مدیران عمومی احتساب در رسانه های صوتی و تصویری (۱۲) مورد و بحث راجع به موضوعات مختلف دینی، اجتماعی و اخلاقی جهت آگاهی مردم.
- ✓ ترتیب مسوده بروشور پیرامون حرمت سود و پیامد های منفی آن در اجتماع از دیدگاه دین مقدس اسلام.
- ✓ معرفی علماء این اداره به مساجد مختلف شهر کابل غرض وعظ و بیان برای نماز گزاران.

ریاست تدقیق و مطالعات

تدویر جلسات اداری، علمی و پیگیری هدایات و رهنمود های مقام محترم وزارت.
تحریر مقاله علمی تحت عنوان (اهمیت صداقت و راستی).
تصحیح مقالات ذیل برای مجله پیام حق: ۱- اهمیت شورا در اسلام ۲- دروغ از دیدگاه اسلام ۳- امانت داری یکی از ویژگی های هر انسان است.

آمریت دیپارتمنت مطالعات تاریخ اسلام:

تحریر مقاله علمی، تحت عنوان (اهتمام و عنایت اسلام به محیط زیست).
مطالعه و جمع آوری معلومات از کتاب بررسی نفوذ اسلام در افغانستان.
تحریر قسمت دوم مقاله علمی (دلاری آداب او حقوق) و تحریر مقاله (بیماری حسد و راه علاج او).
مطالعه و جمع آوری معلومات از کتاب امام النووی، شرح چهل حدیث.
اشتراک در استودیو تلویزیون آریانا نیوز موضوع بحث (محیط زیست).

آمریت دیپارتمنت معارف و فرهنگ اسلامی:

د علمی کتابونو، رسالو او مقالو د همزی لیکولو پیژندنه.
تصحیح و بازنگری خطبه اول و خطبه دوم نماز جمعه که از طرف مقام وزارت ارسال شده بود.
ترجمه برخی مقدمه (خطبة الجمعة) از زبان پشتو به زبان دری.
تحریر مقاله تحت عنوان (استقامت در دین).

آمریت دیپارتمنت علوم اسلامی و تطبیق آن با علوم ساینس:

تحریر مقالات علمی تحت عنوانین (صبر لویه کامیابی ده، تبعات اعتیاد به مواد مخدر، خیانت از نظر اسلام).
تحریر کتاب سوالات و جوابات روزه ماه مبارک رمضان.

آمریت دیپارتمنت تدقیق اصول دین:

تحریر مقالات علمی تحت عنوانین (د امر بالمعروف او نهی عن المنکر شرعی حکم، تحریم ریاء و سمعت، د بښځی او خاوند ترمځ کبائر، نرم خویی مهربانی در اسلام، شرایط قبولی دعا نزد خداوند جل جلاله)

آمریت دیپارتمنت مطالعات حقوق اسلامی زن:

تحریر مقالات علمی تحت عنوانین (اسلام د بښځو حقوقو ته پوره پاملرنه کړې ده، رعایت حفظ کرامت و آداب انسان در اسلام، قیامت در پرتو آیات و روایات، تشویق به نکاح و تخویف از زنا).
تصحیح (کتاب علم حال، کتاب میلاد النبی).

آمریت دیپارتمنت عقیده و فلسفه:

تحریر مضامین، تحت عنوانین (راهکار های مبارزه با مواد مخدر، اخلاق و تربیه خانواده).
تحریر مقاله علمی، تحت عنوان (احکام مواد مخدر در آموزه های اسلامی).
تحریر مضمون، اهمیت تاریخی خطبه بنام سلاطین و امراء ی مسلمان).
غنی سازی، تصحیح و بازنگری مقاله تحت عنوان (مواد اعتیاد آور و مضرات آن).

ریاست تدارکات

- به اعلان سپردن، و آفرگشایی چهار پروژه تدارکاتی برای سال مالی ۱۴۰۱.
- طی مراحل (۵۰) قطعه پیشنهادات از وجه سردستی و حواله م ۳.
- طی مراحل چهار قطعه پیشنهادات از پول خدماتی حج سال ۱۴۴۴.
- تعدیل پلان تدارکاتی بابت سال مالی ۱۴۰۱.
- ارسال اسناد های شرکت های قراردادی ریاست محترم مالی و اداری به تعداد سه قطعه.
- پاسخ سه قطعه استعلام مفتشین اداره عالی تفتیش.
- تکمیل نمودن ارزیابی پروژه چهار اثر علمی و تحقیقی ریاست محترم تدقیق و مطالعات علوم اسلامی.

ریاست حج

- ۱- تدویر جلسات بانماینده گان تخنیکي وزارت محترم صحت عامه در مورد راپورهای ادویه عربستان سعودی.
- ۲- ارسال مکاتب به وزارت صحت عامه جهت معرفی نماینده گانشان به این وزارت.
- ۳- جمع آوری و ترتیب کتاب های احصاییه از ولایات.
- ۴- بازنگری و بررسی از آویزهای بانکی ولایات.
- ۵- تهیه و ترتیب پیشنهادات هیئت موجودی دیپوها و نیازسنجی پروسه حج سال ۱۴۴۴ هـ ق.
- ۶- ترتیب و ارسال ۳۴ قطعه مکاتب حجاج معذرتی به ریاست اداری و مالی جهت طی مراحل اسنادشان.
- ۷- استرداد ۲ جلد پاسپورت به اساس تقاضای برای حجاج.
- ۸- تصدیق ایام حج (۵) تن از کارمندان امارتی که امسال از طریق این وزارت به حج رفته بودند.
- ۹- ارسال گزارش شرکت های هوایی و زون های پرواز به ریاست اداری و مالی.

آمریت تکنالوژی

- پخش و نشر فتواها، خطبه های جمعه و مجله پیام حق، گزارشات، اطلاعیه ها، اخبار و سایر مطالب.
- ایجاد یوزر انترنت نظر به ضرورت.
- ازدیاد تیلفونهای دیجیتالی لین دار در شعبات وزارت، تعمیر ریاست حج، معینیت اداری و مالی، تعمیر ریاست مساجد، و وصل شعبات داخلی وزارت و تعمیر ریاست حج با تیلفونهای سه نمره یی داخلی.
- ترمیم کمپیوتر های لب تاپ، دستکتاپ، ماشین های فوتوکاپی، پرنتر ها یو پی اس ها و سایر وسایل.
- تهیه و نصب سافت ویر های جدید در سیستم های موجود در شعبات وزارت.

ولایت بامیان

۵، ربیع الثانی ۱۴۴۴ هـ ق مطابق (۸، عقرب ۱۴۰۱ هـ ش)

جلسه بزرگ خطباء و امامان مساجد مرکز و ولسوالی ها با اشتراک مسؤولان محلی امارت اسلامی در تالار جلسات مقام ولایت بامیان برگزار گردید.

در این جلسه رؤسای ارشاد، حج و اوقاف، استخبارات، محکمه استیناف، امر بالمعروف و النہی عن المنکر و سمع شکایات، اطلاعات و فرهنگ و قومندان امنیه ولایت بامیان حضور داشتند.

جلسه با تلاوت آیات قرآن عظیم الشان آغاز گردید؛ سپس مولوی عبدالله سرحدی والی ولایت بامیان از همکاری ها

و تلاش علماء کرام، خطباء و ملا امامان مساجد ولایت بامیان در تامین امنیت و تحکیم نظام امارت اسلامی افغانستان اظهار قدردانی نموده افزودند: خطباء و امامان مساجد باید تلاش کنند که مشکلات شان را با تفاهم و همکاری حل نموده و جلو هر نوع تفرقه افگنی که دشمنان بین مردم افغانستان ایجاد می نمایند را بگیرند. بعداً رئیس محکمه استیناف ولایت بامیان صحبت نموده؛ نقش و مسئولیت خطباء و ملا امامان مساجد را در زدودن و محو رسوم و عنعنات ناپسند مهم ارزیابی نموده و نقش علماء را در جامعه خصوصاً در زمینه های محو منکرات اساسی تلقی نمودند.

در بخش پایانی مجلس مولوی شمس الله احمدی رئیس ارشاد، حج و اوقاف ولایت بامیان ضمن استقبال از تشریف آوری علماء، ابلاغ موضوعات رهنمایی خطبه های روز جمعه که هفته وار از وزارت محترم ارشاد، حج و اوقاف مواصلت می ورزد، را امر حتمی دانسته و نیز از خطباء و ملا امامان مساجد ولایت بامیان خواست، تا موضوع اطاعت از اولیای امور و مصالح نظام امارت اسلامی را جدّاً در نظر داشته و مردم را به وحدت و همبستگی دعوت نمایند.

ولایت جوزجان

۴، ربیع الثانی ۱۴۴۴ هـ ق مطابق (۸، عقرب ۱۴۰۱ هـ ش)

سنگ تهداب یک محراب مسجد در قریه کریم آباد شهر شبرغان ولایت جوزجان پس از تعیین و تثبیت جهت قبله توسط عده ای از مسوولین محلی امارت اسلامی، علماء و متنفذین محل گذاشته شد.

در محفلی تهداب گزاری این مسجد، مفتی هدایت الله ولید رییس ارشاد، حج و اوقاف ولایت جوزجان، مولوی شمس الرحمن محتسب ریاست امر بالمعروف و نهی عن المنکر جوزجان و مولوی محمد شریف صادقی عالم دین، اهالی و متنفذین محل اشتراک داشتند.

مفتی ولید در رابطه به اهمیت وارزش اعمار و بنای مسجد در دین مبین اسلام ایراد سخن نموده افزودند: که مسجد از جمله شعائر اسلام و سنگر اصلی مسلمانان بوده و از ابتکار و همت عالی مردم محل در وقف زمین و اعمار مسجد متذکره اظهار قدردانی کرده و حاضرین مجلس را به تعاون و همکاری در تکمیل اعمار مسجد متذکره ترغیب نمود.

د زابل ولایت

۵، ربیع الثانی ۱۴۴۴ هـ ق مطابق (۹، عقرب ۱۴۰۱ هـ ش)

د زابل ولایت اړوند علماء کرامو سره د ارشاد، حج او اوقافو رئیس مفتي محمد اسلام تر مشرې لاندې غونډه ترسره شوه. په یاده غونډه کې ددغه ولایت د ارشاد، حج او اوقافو رئیس، ددغه ولایت اړوند علماء کرامو او د ریاست غړو گډون درلوده.

غونډه د قرآن عظیم الشان د څو مبارکو آیتونو په تلاوت سره پیل شوه، ورپسې د ارشاد، حج او اوقافو رئیس مفتي محمد اسلام د خپلو خبرو په پیل کې د زابل ولایت د علماوو له پراخ گډون څخه مننه وکړه، وروسته یې علماوو ته یولې سپارښتنې وکړې او وې ویل: ټول علمای کرام باید خپل منځ کې اتفاق او اتحاد ولری او ټول علمای کرام دې د اسلامي امارت له دغه سپیڅلي نظام څخه کلک ملاتړ او حمایت وکړي.

نوموړې زیاته کړه چې د اسلامي امارت د نظام په تړاو دې خلکو ته عامه پوهاوی هم ورکړي شي.

په پای کې ټولو علماء کرامو د هر ډول همکاری ډاډ او اطمینان ورکړ.

وَالْتِيزِ وَالْيَتُونَ

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ
فَأَيُّكُمْ كَذِبُكَ بَعْدَ الْبَلَدَيْنِ

فَأَيُّكَ كَذِبٌ بِعَدُوِّ الدِّينِ

اليس الله باحكم الحاكمين

فصل

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

پیام حق به منظور تعمیم فرهنگ، معارف اسلامی و ارتقای سطح علمی
هموطنان مسلمان، فرهنگیان، دانشمندان و قلم بدستان فرهیخته کشور را به همکاری فرا می خواند.

پیام حق مقالات و مطالب علمی و تحقیقی را با پرداخت حق الزحمه می پذیرد.
پیام حق در گستره نشراتی خود به موضوعات و مصادر علمی ارجحیت می دهد.
پیام حق در ویرایش، پیرایش تلخیص رد و یا قبول مطالب دست باز دارد.
پیام حق استفاده از مطالب صفحاتش را با ذکر مأخذ اجازه می دهد.
پیام حق در انتظار انتقاد های سالم پیشنهاد های سازنده و نظریات ارزنده شماس
موضوعات نشر شده در مجله پیام حق، مبین آراء و نظریات نویسندگان می باشد.

شماره های تماس و صفحات الکترونیکی:

(۰۲۰)۲۲۱۴۲۵۱

۰۷۷۸۸۱۲۵۳۱ - ۰۷۴۴۰۱۷۷۶۶

payamhaq@yahoo.com

payamhaqmagazin@gmail.com

www.mohia.gov.af

د ارشاد، حج او اوقافو (وزارت) ارشاد، حج و اوقاف

کابل شهرنو، چهارراهی فیض محمد خان

چاپ: مطبعه صبور

د ارشاد حج او اوقافو وزارت
Ministry of Hajj and Religious Affairs
د اطلاعاتو او عامه پوهاوي ریاست

مسجد جامع ابو داؤد سجستانی - ولایت نیمروز

دور دوم، سال بیستم

شماره هشتم (ربیع الثانی) سال ۱۴۴۴ هـ ق

مطابق عقرب و قوس سال ۱۴۰۱ هـ ش